بسم الله الرحمن الرحيم

د ادب او ملاقات مسئلي

مؤلف

مولنا رفعت (قاسمی) رحمة الله عليه

پښتو ژباړه

عبد الملك حصيف

مكتبه رشيديه

سرکی روډ کوئټه، فون: ۲۶۶۲۲۶۳

Maktaba Tul Ishaat

تمام فنون کے کتب ہمارے ویب سائٹ اور پلے سٹور سے فری ڈاون لوڈ کریں۔ ہم روزانہ کی بنیاد پر اس میں مزید نئے کتب شامل کر رہے ہیں نئے شامل شدہ کتب لیے روزانہ ہمارے پلے سٹور اور ویب سائٹ کو باقاعدگی سے چیک کیا کریں۔

اپنی کتاب کو ہمارے ویب سائٹ پر شائع کرنے کے لیے رابطہ کریں

تفاسیر	خطبات	منطق
احادیث	سیرت	معانی
فقہ	تاریخ	تصوف
سوانح حیات	صرف	تقابل ادیان
درس نظامی	نحو	تجوید
لغت	فلسفہ	نعت
فتاوی	حکمت	تراجم
اصلاحی	بلاغت	تبلیغ ودعوت
آڈیو دروس	مناظرے	تمام فنون

دکتاب پېژندنه

دکتاب نوم: **دادب اوملاقات مسئلي**
مؤلف: مولنارفعت (قاسمی)
ژباړونکی: عبدالملک (حصیف) عاجز
کمپوز،ډیزاین: دنورالقرآن اداری دکمپوزاوترجمې ځانګه
کمپوز: ابوخالد مولوی عبدالاحد (مجروح)
تصحیح اوسمون: ابوخالد
خپرونکي: رشیدیه کتاب خانه سرکي روډ کوټه
چاپ ځای: لاهور
چاپ شمیر: ۱۵۰۰ ټوکه
چاپ کال: ۲۰۰۷/ دمئ میاشت
چاپونکی: محمدساجد/دموبایل شمیره /۰۳۳۳۷۸۲۵۴۸۴

ضروري يادونه:

يواځي لوي خداى ﷻ هغه ذات دى چي .
ټول كارونه ني په پوره معنى بشپړ او
مكمل دي خو انسان هغه ناقص او بي توانه
موجود دى چي هيڅ يو كار ني هم بې
نمګړتيا نه وي.
ګرانو لوستونكو ! كه تاسو ته دليكنې .
تصحيح ، چاپې، جلد سازي او دارنګه په
هره برخه كي كومه غلطي په نظر درغله
دمهربانۍ او بشري تقاضا له مخي يې مونږ
ته زمونږ په نمبر ياادرس خبر راكړی. تر څو
په دوهم چاپ كښي ني اصلاح كړو. او تاسو
ته لوى خداى ﷻ اجر اوثواب دركړي.

د مكتبه رشيديه سركي روډ كوئته لخوا
فون: 081- 266223
موبائيل: 0333- 7825484

اللهم اختم لنابالخیر والسعادت والبشارت والایمان

ابوخالد

دژباړونکي هیله

الحمد لله الذي ليس لما رفعه خافض ولا لما ابرمه ناقض، والصلوة والسلام على رسوله الذي كسّرابنية الكفر والاصنام

و بعد:

د قادر اومقتدر خدای ﷻ شکر اداء کوم چې ماته یې د دې باوجود چې د هغه په سپېڅلیو احکامو به راڅخه تېرې شوی وي او د بیلابیلو ګناهونو د ارتکاب عامل به یم دتېر په ډول د یو بل اثر د ژباړې نېکمرغي او بریا را په برخه کړه ، د دغه کتاب د سم او پوره پېژندنې د بیانونو اوږدې صحراګاني غواړم صرف په دې تګوسره لنډې کړم چې دغه کتاب د یوې پاکې ، اسلامي ، اواخلاقي معاشرې د جوړولو په هدف قلمونه بې رنګه او د کاغذ سپین مخونه تور کړل ، او دمحتوی مأخذیې اسماني سپېڅلي کتاب قرآن کریم او نبوي ﷺ احادیث دي هغه قرآن اواحادیث چې بشریت ته یې د جاهلیت له تیارو نجات ورکړ. او د دوی له ډېر مطالعو او څېړنو څخه یو عاجز انسان په دې واکمن شو چې هواته والوزي او پر مخ تللي ټکنالوجې دبریالي او خوشحاله ژوند محور وګرزوي دغه کتاب ته د سپېڅلي قرآن اوپاکو احادیثو د مشهورو ماهرینو لکه د محدث کبیر مولانامفتي سعید احمد صاحب (زیدمجد هم) ، د دارالعلوم دیوبند د مفتي مولانا ظفیرالدین صاحب (طال الله عمره)او. دمولاناقاضي اظهرمبارکپوري صاحب (مدظله) د تقریظونو افتخار هم په برخه شوی دی خودکتاب دجحمي زیادت د مخنوي په وجه د هغې بیان له ژباړې پاته شو الغرض: یوه ټولنه هغه وخت پر مخ تللي ټولنه کېدای شي چې قانون ولري ، دیو او بل حقونو ته پکې احترام موجود وي او

د ژوند په هر ډګر کې يې د ادابو مراعت موجود وي ، او يو انسان هغه وخت ښکلی (ښائسته) دی چې د خپلې الهي تحفې وجودي ښائست تر څنګ اخلاقي ښکلا هم ولري د هر انسان (نر او ښځې) لپاره دا ډېره ضروري ، او د آرام ژوند تېرولو لپاره يو شرط دي چې د بل انسان په وړاندې له ښواخلاقو او هغه پاک چلند او آدابو څخه کار واخلي کوم چې د بشريت رهبر(ﷺ)په ژبني او ملي ډول خپل امت ته ښوولي دي ، د دې لپاره چې يو څوک د ښو اخلاقو او ادب پوهنې خاوند شي لازماً بايد يوه ښوونکې مرجع ولري ، چې له ډېرو مراجعو څخه بهترينه مرجع به زما په فکر کتاب وي ، پاک خدای ﷻ دې مولانامحمدرفعت قاسمي صاحب ته د دغه عرق ريزي اجرعظيم ورکړي او الله ﷻ دې د مسلمه امت ټول واړه او ځوانان د ښه علم ، ښه استعداد او داسې پاک او اخلاقي ژوند څخه بر خمن کړي لکه د سيدالمرسلين ﷺ په اصحابو کرامو چې يې لورېينه شوې وه . آمين .

عبدالملک حصيف (افغاني)

دلمريز کال ۱۳۸۵ د حوت د مياشتې ۱ مه

په پيل کې:

بسم الله الرحمن الرحيم

يَا أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا لاَ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ٢٧ فَإِن لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلاَ تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ٢٨ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ (١٨)پاره/سورة النور)

ژباړه :اى هغوكسانو ! چې ايمان موراوړى دى مه ننوزئ ستاسو له كورونوبغير(نوروپردوكورنوته)ترهغوپوري چې اجازه وغواړئ ،اوسلام واچوئ پراهل دهغوكورونو،داكارغوره دى ستاسو لپاره ښائي چې تاسو پند(نصيحت) واخلئ ، كه چيرې تاسي ونه موندل په دي كوركي هيڅوک . نوتاسو مه ننوزئ ترهغوچې اجازه دركوله كيږي تاسوته ،اوكه چيري تاسو ته وويل شي چې وګرزئ ،نوبيرته وګرزئ تاسوداكارډيرپاک دي ستاسو لپاره ،اوخداى ﷻ عالم دي په هغه چې تاسو ئي كوئ ، نشته پرتاسو باندى ګناه په دي كي كه چيري تاسو ننوزئ هغوكورنوته چې څوک نه پكښي اوسي په هغه كي اسباب وي ستاسي ، اوخداى ﷻ پوهيږي په هغه چې ښكاره يي كوئ اوپه هغه چې پټ ئي كوئ.

د اسلامي تعليماتو جامعيت

د يوې بدي (خرابي) او ښه والي د له منځه وړلو تكامل هغه وخت كېداى شي كله چې د هغه ټول اسباب ، ذرائع ، وسائل او موجبات له

مېنځه يوړل شي ؛ اسلام يو حکيمانه او مصلحانه مذهب دي او
ژوند د هرې څانګې لپاره يې قوانين وضع کړي دي د ژوند يو اړخ
داسې نشته چې د هغه له اغېزو بې برخې پاته شوی وي ، په هغه کې
اخلاقي ، ټولنيز، ژوند لړ او ټولو اصلاحاتو لپاره مکمل او د
اړخيځ قوانين ترتيب شوي دي ، اسلام د هرې بدی، د پرمختيا ا
خپرېدلو مخه نيولې ده ، د مثال په ډولو د زنا په مرتکب کېدلو کې
چې هر څه د دغه عمل د کولو لپاره سبب ګرزي د هغو ټولو يې يو
معلومه او مشروع لار ټاکلې ده ؛ د هغه لپاره يې په پوره ډول ترتيب
نيولی ؛ او د شهواني جذبو د آرامولو لپاره يې يوه فطري لاره خلاص
کړې ده . د زنا لومړنی او بنسټيزه لاره ازادنظري يا نظربازي ده چې
خلک يې په محبت سره تعريف کوي ، دا يو نادېده شي دي چې د
سترګوله لارې زړه ته ننوزي ، نود آفت د مخنوي لپاره اسلام دا
لاربنوونه کړې ده چې تاسو خپل نظرونه ټيټ ساتئ او بغير له څه
وجې پردو (نامحرمو) ښځوته مه ګورئ د پردې له اهميت او ارزښت
څخه انکار نشي کېدای. که چېرې د مواصلاتو (په نامناسب ډول يو
بل ته درنسېدلو) او تړاونو لارې چارې او وسائل له مېنځه يوسو نو
کله به هم د زنا د مېنځته راتلو له پېښې سره مخ نه شو. ډېر ځله د زنا
پيښه په داسې ځايو کې صورت نيسي چې د نارينه او ښځې تر مېنځ
نژدې خپلوی او څنګلوری په ناسم ډول تعبيرېږي او پاللي کېږي د يو
او بل کورته بغير د هغو له اجازې ننوزي ، د تنها او ګډ اوسېدلو په

ځایو کې احتیاط نه کیږي. دا ،او همدغه رنګه نور انسانانو ته د زنا موقع پلاس ورکوي او له پټو لارو فساد خپروي. همدغه رنګه که نارینه او ښځې سره په یو ځای زدکړه کوي نو د دوی تر منځ یو بل ته تشو یقېدل یوه فطري خاصه ده. نو هغه وخت چې د زنا موانع نه وي او مواقع میسّر وي ، نو د شهواني قوتونو کار په څرګندو ډولو د خلکو مخ ته راځي. نو له دې خاطره د اسلام دین په دغه سلسله کې ضروري هدایات ورکړي دي چې یوله هغو څخه دا دي چې یو څوک دی هم د بل چا کورته په خپل سر په ارام زړه ، او بې پروایي سره نه ورننوزي ؛ هر انسان پوهېږي چې بې اجازې او بې پروایي سره د چا کورته ورننوتل یووحشیانه او جاهلانه کار دي ، هېڅ یو نېک او اخلاقي انسان دغه دنګه کار نه خوښوي. پلاروي که زوی وي او که بل خپل وي ، خو هېڅ یو چاته هم اسلام کورته بغیر له اجازې د ور ننوتلو اجازه نه ده ورکړې. او دغه (کوروته بغیر له اجازې اوبې پروائي سره ورننوتل) د اسلام د مبارک دین لخوا د ناپوهۍ طریقه او د بد اخلاقۍ څرګندویي بلله شوې ده ، ځکه چې که د کور د خاوند او ورتلونکي چاتر مینځ ډېره ژوره خپلوي نه وي او یا کورته ننوتونکی پردی څوک وي ، نو هغه وخت بیاله بې اجازې ننوتلوڅخه بېلابېلې فتنې او تکلیفونه وجود نیسي. مقاتل بن حیان ﷺ فرمایلی دي چې د جاهلیت په زمانه کې چې لا اسلام خلکوته نه ؤ رسېدلې خلک به له یو او بل سره مخامخ کېدل (یابه سره یو بل ته ورتلل) خو په یو او بل به یې سلام نه اچولو ، خلک چې به د نورو کوروته تلل نو له

کوروالو به یې اجازه نه اخسته بلکه همداسې بې ډغ او ږوغه به ننوتل
کله چې به د مقصد تر ځایه ورسېدل هلته به یې بیادا آواز وکړ چې زه
راورسېدم ! ، نو دا به ډېر ځله کوروالو ته سخته تمامېدله ، او داسې
به هم کله پېښېدل چې د کور په خاوند به په داسې حالت کې د چا
راتلل ډېر بد لګېدل. پاک خدای ﷻ هغه د جاهلیت دستور او قواعد
په ښو ادابو سره بدل کړل ، نو ځکه خو فرمایي: (ذالکم خیر لکم)
دغه تګ لاره ستاسو لپاره بهتره ده . په دې کې په کور کې د
اوسېدونکو او کورته ننوتونکو لپاره خوشحالي او آرامي ده. پاک
خدای ﷻ د هغه اهمیت دومره اوچت بللی دي چې په قرآن کریم کې
یې د هغه لپاره په تفصیلي ډول احکام نازل کړي دي همدارنګه له
هغه تېنګار څخه چې حضور ﷺ په هغوی باندې د خپلې مبارکې وینا
اوعمل په ذریعه کړی دي د نن ورځې مسلمانان غافل دي ، بلکه لادا
چې بعضې لیک لوست لرونکي نېکان خلک هم نه دغه ګناه بولي
اونه په الهي ﷻ مقرراتو د عمل کولو په فکر کې دي د دنیا نوروېر
مخ تللیو د هغو په غوره کولو سره خپله ټولنه سمه کړې ده ،
مسلمانان (چې ورته پکار ده چې تر بل هر قوم په عمل کې له مخه
وای) تر ټولو قومو پاته ښکاري. په هر حال د استیئذان (اجازې
غوښتلو) مسئله د قرآن کریم یو مهم او داسې حکم دي چې عمل
ورباندې واجب دي. په هغه کې د یوې ذرې په اندازه سستي او بدلون
راوستل «حضرت ابن عباس ﷺ قرآن کریم له آیت څخه انکار»
غوندې سختوټکو باندې تعبیر کړې ده.

د اجازې غوښتلو وجې:

(۱) پاک خدای ﷻ خپل هر بنده ته د اوسېدلو لپاره یو نه ،یو ځای ورکړي دي ، هغه که ملکاً خپل وي ، که له چاڅخه په خواست غوښتل شوي وي او که په کرایه نیول شوی وي خو لنډه دا چې په هر ډول ترکومه وخته یو څوک په کوم کور کې اوسي تر هغه وخته به دغه کور د هغه بلل کېږي هغه کور یا ځای ته د هېڅ یو چا حتی د کور د اصلي خاوند ورتلل هم بغیر له اجازې روانه دي کور د انسان مسکن (د اوسېدلو ځای) دی او له مسکن څخه اصل مقصد او غرض ارامي او خوشحالي لاس ته راوړل دي خدای ﷻ چې هر کله پخپل معزز کتاب کې د کوریادونه کړې ده نو تر څنګ یې سکون ته هم اشاره شوې وي لکه چې فرمايي (وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّن بُيُوتِكُمْ سَكَنًا ،(دالنحل سورة) او پیدا کړي دي خدای ﷻ تاسو لره له کورونو ستاسې څخه ځای د اوسېدلو (هغه اوسېدل چې په سکون او راحت کې وي) او دغه سکون او راحت هغه وخت پر ځای پاته کېدای شي چې انسان د بل چاله مداخلې سرته ورسوي او ارام وکړای شي ، د کوروالو ازادي ته نقصان رسول د کورا اصلي ارزښت له منځه وړل او دوی ته اذیت او تکلیف رسول دي ، په داسې حال کې چې د اسلام دین کله هم چاته د دې اجازه نه ورکوي چې بل چاته تکلیف ورسوي او دغه عمل د اسلام له لوري حرام ګڼل شوی دي. د اجازې د احکامو په مراعت او تعمیل کې یوه لویه ګټه د خلکو د ازارې په لاره کې د خنډ کېدلو او

هغوی ته د ضرر رسولو څخه د ځان ساتل دي چې د هر نېک او شريف انسان عقلي فريضه ده.
دوهمه ګټه يې پخپله د هغه چا لپاره ده چې د چا دليدلو لپاره ځي، يعنې که کور يا بل ځای ته ورتلونکی يو څوک د هغه ځای له اوسېدونکو څخه اجازه واخلي او د نېک انسان په ډول هلته داخل شي، نو بيا د هغه ځای اوسېدونکي هم د هغه خبرې ته غوږ نيسي، که هغه څه غوښتنه لري يا څه ته ضرورت لري نو دوی يې پوره کولو ته بيا ډېر لېوال وي، خو هغه څوک په ناڅاپي ډول داخل شوی وي يا داخلېږي، نو د هغه ځای اوسېدونکي يې د يوې ناڅاپي بلا په څېر ګڼي او د ېېرته ايستلو لپاره يې بېلا بېل کوششونه کوي، که هغه د خير خبره او يا بل څه راوړي وي هم د هغه ځای اوسېدونکي ورڅخه ځان شاته کوي، او ورسره د بنه نيت څرګندونه نه کوي. او د بې اجازې راتلو له امله مسلمان ته د ضرر رسولو ګناه خوبې لانوره ده
(۳) درېيمه ګټه او حکمت پکې د بې حيايې او بد کاريو مخه نيوی دي، د بل چا کور يا ځای ته په بې اجازې ننوتلو کې د دې احتمال هم شته چې د ننوتونکي نظر په غير محرمو ښځو باندې ولګېږي او شيطان يې په زړه کې غلط فکرونه ورواچوي، نو د دې لوړ ارزښت له امله قرآن کريم د اجازې حکمونه د حد قذف او حد زناله حکمونو سره په متصل ډول راوړي دي که انسان فکر وکړي نو په ډېرښه او پوره ډول به پوه شي چې بې اجازې يا ناڅاپه د چا کور ياځای ته دخول بايد ونشي، ځکه چې ځينې وختونه انسان د يواځيوالي په صورت کې په

داسې کار مشغول وي چې نور څوک ورڅخه خبربدل نه غواړي ، نو په دغسې وخت کې که يو څوک په ناڅاپي ډول په هغه باندې ورځي ، نو هغه ورڅخه ډېر په تکليف کيږي او دهغه را تلل ډېر بد بولي ، دغه رنګه نور هم په ځان بايد ورقياس کړل شي ، يعنې که تاسو د بل چاځاى يا کور ته ناڅاپه داخلېږئ نو هغه رنګه فکر له ځان سره وکړئ چې که ستاسو بې اجازې يو څوک ستاسو کور ته په نامناسب حالت کې داخليږي ، نو په تاسو به څومره بده لګيږي ؟ هغومره تاسو هم په هغه چا بدلګېږئ کوم چې تاسو د هغه کور يا ځاى ته په داسې حالت کې بې اجازې داخلېږئ چې هغه مو دغه رنګه ننوتل نه غواړي. ځکه چې که انسان غواړي يو کار له خلکو څخه پټ تر سره کړي نو د بل چا په ناڅاپي ننوتلو سره هغه پټ نشي پاته کېداى ، او دا خو بيابنکاره خبره ده چې د زور له لارې د بل چا راز (پټ حالت) ځان ته معلومول ګناه ده ، ځکه چې دا بل چاته ضرر رسول دي ، او مسلمان ته ضرر رسول ګناه ده . د بې اجازې او ناڅاپي ننوتلو څخه کله داسې هم پيښېږي چې د کور يا ځاى خاوند ته په بې اجازې ورننوتلو سره غصه ورشي ، او په دې وجه يې له خولې څخه سختې او سپکې سپورې ووزي ، او کله يې بيا له خولې څخه په ناخبرې کې د ناڅاپه راتلونکي انسان لپاره بده دُعا (ښېرا) هم وزي. دا چې کور يا بل ځاى ته بې اجازې ورننوتونکي په ناحق ډول په هغه څه کې مداخله وکړه چې ښکارندويي يې مناسب نه وه ، نو په دې سره دهغه ځاى خاوند ته ضرر ورسېدى ، نو ځکه په دغه حالت کې د کور خاوند مظلوم ګڼل

کېږي او د مظلوم ښېرا ډېره ژر قبلېږي لکه چې د بخاري شريف په يو حديث کې حضور ﷺ فرمايي: اِتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُوْمِ فَاِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللهِ حِجَابٌ.

ژباړه: د مظلوم له بدي دعا څخه ووېرېږئ ځکه چې د پاک خدای ﷻ او هغې تر منځ هېڅ پرده نشته.

(۲) کله داسې هم وي چې يو څوک د يواځيوالي په حالت کې وي نو د جامو په اغوستلو او غسل کولو کې ډېر احتياط نه کوي، نو که په دغه حالت کې ورباندې په ناڅاپي ډول څوک راشي نو هغه هم ډېر شرمنده شي او راتلونکی سړی هم بيا پر خپل دغه کار پښېمان وي د انساني طبيعت پيدايښت داسې دی چې کله انسان په يواځيتوب کې واقع کېږي نو په يونه يو خيال او چرت کې حتماً ډوبېږي، نو که يو څوک په ناڅاپي ډول ورباندې په دغه حالت کې راشي نو هغه نابېره پورته کېږي او ورباندې يو قسم ډار او ترهه راځي چې له امله يې دماغ او زړه ته په ناڅاپي ډول صدمه پېښېږي، نو له دې خاطره چې مؤمن د پاک خدای ﷻ په نزد ډېر عزتمن دی ځکه نو هغه ته ضرر او تکليف رسول لويه ګناه ده، نو له دې امله ضروري ده چې تر ننوتلو له مخه له بهر څخه داسې يوه خبرتيا ورکړله شي چې د محبت او تعلق بڼای ارخ ولري او دومره د محبت د زياتوالی سبب وګرزي چې د تر هي هېڅ نمونه پاته نشي او له احترام او درنښت سره اجازه تر لاسه او کور ياځای ته داخل شي - الغرض دغه لړ څه هغه اساسات دي چې که مونږ ورباندې عمل وکړو، نو کولای شو چې له خپلې ټولنې څخه يوه

داسې تولنه جوړه کړو چې د نورو لپاره مثال وګرزي او پکې صرف خوشحالي ، ارامي او سوکالي د هر چا په برخه وي ، له دې څخه بغير مونږ نشو کولای په تولنه کې ارامي راولو او تل به په پرېشانيو کې يو چې دغه پرېشانۍ مو بيا هېڅ وخت هم ارام ته پرېنږدي

د اُنس (محبت) حاصلولو ګټې:

په قرآني آيت کې چې څه راته بنول شوي دي هغه (حَتّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوْ عَلى اَهْلِها . (الاية) دي يعنې د بل چا کورته تر هغه وخته پورې مه داخلېږئ تر څو مو دوه کارونه نه وي کړي اول دا چې اجازه مونه وي اخستې ، دوهم دا چې سلام مو نه وي اچولی. د (استيناس) لفظي معنې اُنس دی چې محبت او په مينه سره د يو او بل ډېر نږديکت ته ويل کېږي. دلته د جمهورو مفسرينو په نزد له هغه څخه مراد استيذان (اجازه تر لاسه کول) دي. په حقيقت کې د دغو دوو لفظونو تر منځ ډېر لطيف يا نازک فرق دی چې دلته ورباندې نظر اچول نه دي پکار که پاک خدای ﷻ حَتّى تَسْتَأْذِنُوا فرمايلي وای نو معنی به يې دا وه چې تاسو تر هغه وخت د خلکو کوروته مه داخلېږئ ترڅو تاسو اجازه اخستې نه وي خو د تَسْتَأْذِنُوا پر ځای د تَسْتَأْنِسُوا لفظ فرمايل شوی دي. په عربي ژبه کې اجازې ته اِذْن ويل کيږي چې د اجازې اخستلو معنی لپاره يې د (اِسْتِأْذَان) لفظ کارول کېږي . د اِسْتِيناس لفظ که څه هم د اجازې اخستلو په معنی کارول کېږي خو دا دهغه خپله او حقيقي معنی نه ده د ((تَسْتَأْنِسُوا)) لفظ له ((اِسْتِيْناس)) څخه اخستل شوی چې معنی يې اجازه غوښتل دي چې

اساسي لفظ يې اُنس دی . که څه هم د تَستَانِسُوا معنی خو اُنس غوښتل ، اُنس معلومول او یاله خپله ځانه بل ځاته اُنس ورکول دي مګر پال خدای ﷻ د تستَأذِنُوا د لفظ پر ځای تَستَأنِسُوا غوره کړی دي ،حال دا دی چې د دې معنی لپاره خو په ظاهره لومړنی لفظ زیات خوندورؤ مګر د اِستِناس لفظ ځکه وکارول شو چې په هغه کې ډېرې معنا ګانې نغښتې دي . د اِستِناسْ لفظ له (اُنس) څخه اخستل شوی دي چې مقصد ورڅخه د محبت او ګرانښت حاصلول ، او وحشت او کرکه له منځه وړل دي . د اجازې غوښتونکی په عام ډول تر اجازې اخستلو له مخه په وېره کې وي چې هغه کور یا ځای ته دورننوتولو اجازه به ورکړله شي او کنه ، خو داجازې تر لاسه کول بیا د دې وحشت د له منځه تللو سبب ګرزي ، نو ځکه ورته د تَستَأنِسُوا لفظ کارول شوی دی زمونږ په ژبه کې د وحشي لفظ هغو ځناورو ته کارول کېږي چې له انسان سره نژدې کېدل اوګډون نه قبلوي او ورڅخه تېښته کوي . او هغه چې له انسان څخه نه تښتي هغو ته اہلېدونکي (یاعادت کېدونکي)ویل کېږي. نو څرنګه چې له چاسره دتړاو او عادت قبلول دارامي سبب دي ، نو ځکه خو د تړاو غوښتل بعینه د ارامي غوښتل هم کېدای شي. دغه رنګه ددغه لفظ له غوره کولو څخه دا هم معلومه شوه چې مقصد د وحشت او کرکې دفع کول ، او د هغه کور یاځای اوسېدونکي له خپل راتګ څخه خبرول دي.

د دروازې ټکولو شرعي حکم:

په دغه زمانه کې که یو څوک غواړي چې د اجازې په ترلاسه کولو کې په سنتو باندې عمل وکړي، نو سنت طریقه دا ده چې کله تاسو د چا د کور دروازې ته ورسېږئ، نو له بهر څخه ورباندې سلام واچوئ او بیا د خپل نامه له ورښوولو وروستو اجازه وغواړئ نن سبا د اجازې په اخستلو کې څه مشکلات د انسان مخې ته راځي لکه دا چې هغه څوک چې ته غواړې در څخه د ننلوتلو اجازه واخلې له دروازې څخه لرې وي او د سلام اواز اود اجازې اخستلو الفاظ تر هغه پورې نه رسېږي. کېدای شي چې په هره زمانه او هر هېواد کې د اجازې اخستلو طریقې سره فرق ولري. د اجازې اخستلو لپاره ژبه خاصه شوې نه ده. د دې لپاره له رنګارنګ طریقو څخه یوه یې د دروازې ټکول دي او دغه کار ه دروایاتو او احادیثو څخه هم ثابت دي – مګر دروازه باید په دومره زور ونه وهله شي چې په اورېدونکی باندې وېره غالبه شي او په منډه له خپله ځایه پورته شي. بلکه په داسې یو ډول باید دروازه ووهله شي چې د اورېدلو مناسب وي او حیرانونکي او تکلیف رسونکی نه وي لکه چې د حضور ﷺ د دربار په اړوند فرمایل شوی دي (عَنْ اِبنِ مالک ﷺ انّ اَبوابَ النّبِي ﷺ تَقرَعُ بِالاظافیرِ) (الحدیث) ژباړه: حضرت انس ﷺ فرمايي چې د حضور ﷺ دروازې به په نوکانو ټکولې کېدلې. له دې څخه معلومه شوه چې دا شرط نه دی چې اجازه به په ژبه سره اخستله کیږي په بل ډول هم اجازه اخستله کېدای شي – بل دا چې له اجازې اخستلو څخه مقصد د

وحشت او تکلیف دروازې تړل دي چې همدا سبب ګرځېدلی چې خلک باید اجازه واخلي.

د مفتي محمدشفیع صاحب رح تحقیق:

د پورتنی مسئلې په اړوند د مولانامفتي محمد شفیع رحمة الله علیه څېړنه داده چې که په یوځای کې د ګنټی(هارن) په ذریعه د کور د خاوند خبرول رواج وي ، نو په کور یا ځای ته درتلونکي باندې د هغې استعمالول واجب دي او دا داجازې غوښتولو لپاره کفایت کوي مګر سنت داسې دي چې له هارن وهلو وروستو خپل نوم هم په دومره اواز سره واخلي چې په بېلابېلو ځایوکې رواج لري لکه چې نن سبا خلک ددې لپاره چې د کوروال یې وپېژني خپل شناختي کارډ یا پېژندپاڼه د کور خلکوته ورکوي. مګر له هغه څخه هم مقصد د اجازې طلب کول دي ، په دې کې هېڅ شک نشته چې له هغه څخه هم د اجازې اخستلو کار اخستل کېدای شي او اجازه ورکونکي ته د اجازه اخستونکي پوره نوم او پته په داسې حال کې بغیر له تکلیفه پوره معلومېدای شي چې په خپل ځای به ناست وي ، نو ځکه د هغې په غوره کولوکې هېڅ منعه نشته.

یو اعتراض او د هغه ځواب:

په پورتني ایت شریف کې خطاب د (یاایّهاالذینَ آمَنُوْا) په ټکو سره شوی دي چې د سړو (نارینه ګانو) لپاره کارول کېږي. د قرآن کریم ډېری احکام په داسې ډول نازل شوي دي چې سړو (نارینه ګانو) ته پکې خطابونه شوي دي ، او یاد هغو نزول د سړو په حق کې شوی وي

خو ښځې هم پکې ورګډې وي. څرنګه چې د قرآن کريم د عامو حکمونو انداز همدغه ده، مګر په عام ډول په هغو ټولو کې ښځې هم ورګډې دي، بغير له هغو مسئلو چې په سړو(نارينه ګانو) پورې خاصې دي - نو په پورتني آيت کې خطاب د نارينه ګانو او ښځو دواړو لپاره دي.

د صحابياتو مېرمنو رضی الله تعالی عنهن **طرزعمل:**

په عام ډول هره مېرمن (ناپوهاني خو پر ځای پرېږدو، بلکه ليک لوست لرونکې مېرمنې هم په دې عقيده دي چې مېرمنو (ښځو) ته د دې ضرورت نشته چې له ښځو څخه دورننوتلو اجازه واخلي. دوی بغير له اجازې اخستلو د خلکو کورونه ځي او راځي. حال دا دی چې کله وخت دوی د خپل دغه کار له امله له سختې پرېشانۍ او پښېمانۍ سره مخ کېږي. د صحابه وؤ ﷺ په زمانه کې د هغو د مېرمنو طرزعمل (کړنلاره) دا وه چې کله به دوی مبارکې د بل چا کور ته تلې، نو اول به يې د ورننوتلو اجازه اخستله بيا به هلته ننوتلې.

روايت: حضرت ام ياس رضی الله تعالی عنها فرمايي چې مونږ څلور ښځې ؤ چې حضرت عائشې رضی الله تعالی عنها ته به ډېرې ورتلو، کورته تر ورننوتلو له مخه به موله هغې رضی الله تعالی عنها څخه اجازه اخستله هر کله چې به د هغې رضی الله تعالی عنها له خوا اجازه راکړله شوه بيا به مونږ د هغې کورته د ننه ورتلو.

روایت: دی چې حضرت عائشې رضی الله تعالی عنها ته څلور ښځې راغلې او په داسې ډول یې اجازه طلب کړه چې: مونږ کولای شو د ننه درشو ؟ هغې رضی الله تعالی عنها ورته وفرمایل نه. په تاسو کې چې څوک د اجازې اخستلو په طریقه پوهېږي هغه دې اجازه وغواړي ، نو بیاله هغو څلورو څخه یوه مېرمن ورمخکې شوه او لومړی یې په هغې سلام ووایو او بیایې اجازه وغوښتله ، نو ام المؤمنین عائشې رضی الله تعالی عنها دورتلو اجازه ورکړه او بیا یې هغوی ته دغه ایت مبارک ورواوراؤ. (لَاتَدْخُلُوْا بُيُوْتاً غَيْرَ بُيُوْتِكُمْ) تر اخېره

د ایت شریف عاموالی:

د ایت شریف له عام والي او صحابیاتو مېرمنو رضی الله تعالی عنهن له عمل څخه څرګنده شوه چې د بل کورته د ورتلو پر وخت د اجازې اخستلو حکم عام دی ،نارینه ، او ښځینه. محرم او غیر محرم ټول پکې داخل دي یعنې د هر چا لپاره (نارینه وي که ښځینه) د اجازې اخستل واجب دي. د مثال په ډول که یو نارینه د خپلې مور ، خور لور او یا بل خپل کور یا ځای ته ورځي ، نو هم باید له هغه څخه اجازه واخلي دغه حکم د ښځې لپاره هم دي.

د یوې شبهې مخنیوی:

په تېر شوي ایت شریف کې (بُيُوْتاً غَيْرَ بُيُوْتِكُمْ) راغلي دي ، نو خپل کور کوم کورته ویل کېږي اول خپل کور څخه مقصد څه دي او پردی یا د بل چې کور کوم کور بلل کېږي ؟ تر ټولو لومړی په دې خبره ځان پوهول پکار دي چې یو څوک باید د بل چاڅومره نژدې خپل وي چې

له دې امله دا شک پیدا کېدای شي چې دغه دي د هغه خپل کوروي.
له دې څخه وروستو بیا د خپل کور پېژندنه کېدای شي ... د انسان
خپلوي له څو ډوله انسانانو سره وي لومړۍ خپلوي د خپل اصل سره
تړلې وي یعنې له هغو خپلوانو څخه به څوک لرې چې دی ورڅخه
پیداشوی دي لکه مور ، پلار ،نیکه ، انا. چې په دوی ټولوکې ډېر
نژدې خپل مور او پلار دي . دوهم ډول خپلوي له خپلو فروعوسره
یعنې له هغه چا سره چې له ده څخه پیدا شوي وي ،لکه زوی ، لور او
د هغوی اولادونه چې په دوی کې ډېر نژدې خپل د هغه سکني
(یاصلبي) اولادونه دي. او دهغه د برابر په خپلوانو کې یې ډېر نژدې
خپلوان وروڼه او خوندې دي. او بل ډول خپلوي د خسرګنۍ له خلکو
سره وي چې تر ټولو نژدې خپل ښکې خپله مېرمنه ده.

د هر یو لپاره ځانګړی حکم:

اوس تاسو د هر یو لپاره ټاکل شوی حکمونه ځان ته معلوم کړئ او بیا
د خپل کور او نورو خلکو د کورونو اندازه ولګوئ (یَسْتَأْذِنُ الرَّجُلُ
علی اَبِیْهِ وَ اَخِیْهِ وَ اُخْتِه) (الادب المفرد) . ژباړه : انسان ته ښکار دي
چې له خپل پلار ، ورور او خور څخه اجازه واخلي . له دې څخه
څرګنده شوه چې د ورور ،خور او پلار کور خپل هغه رنګه کور نشي
بلل کېدای چې ښکې د اجازې اخستلو ضرورت نه وي.

د خاصو خلکو لپاره د اجازې غوښتل:

ه پورتنۍ ذکر شوې خبرې څخه داهم معلومه شوه چې لکه څرنګه
چې یو څوک نشي کولای د پلار ، ورور او خور کور ته بغیر له اجازې

ننوزي همهغه رنګه که څوک د خپلو اولادونو کورته ورننوزي نو هم ورته ضروري ده چې له دوی څخه اجازه وغواړي . چې له دواړو اړخونو (اصل،او فرع) څخه د اجازې اخستلو مقصد دوی خبرول او بیا له دوی سره یو ځای کېدل دي . د هغه اساس له مخې چې اولاد باید له خپل پلار څخه د ورتلو اجازه وغواړي په همهغه ډول پلارته هم ضروري ده چې له اولاد څخه اجازه وغواړي. تر دغه ځایه د نژدې خپلوانو له لړۍ څخه پلار ، ورور ،خور او اولادونه ووتل ، او صرف مور او محرمن پاته شول چې د هغو یادونه بیا په یو تفصیلي حدیث شریف کې شوې ده.

له مور څخه د اجازې اخستلو بار بار پوښتنې:

په موطأ دامام مالک رحمة الله علیه کې مرسل روایت دی چې فرمایي: عَنْ عَطاء بْنِ يَسارٍ اَنَّ رَجُلاً سَأَلَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ) أَأَسْتَأْذِنُ عَلي أُمّي، فَقالَ :نَعَمْ فَقالَ الرَّجُلُ اِنّي مَعَهافِي الْبَيْتِ، فَقالَ رَسُوْلُ اللهِ (ﷺ):اِسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا فَقالَ الرَّجُلُ اِنّي خادِمُها، فَقالَ ﷺ اِسْتَاْذِنْ اَتُحِبُّ اَنْ تَراها عُرْيانَةً ؟فَقالَ لا ، فَقالَ ﷺ اِسْتَأْذِنْ عَلَيْها . (الحديث)

عطاء بن یسار ﷺ روایت کوي چې یو سړي له حضور ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې زه باید له خپلې مور څخه هم اجازه واخلم ؟ حضور ﷺ ورته وفرمایل: بلې: ته باید له هغې څخه اجازه واخلې ، بیا هغه سړي ورته وویل چې زه خوله خپلې مور سره په یوه کور کې اوسېږم ، حضور ﷺ ورته وفرمایل چې ته له هغې څخه اجازه اخله. هغه سړي بیا وویل چې زه خو دهغې خدمت کوم (دغه سړي څکه بیابیا (په وار وار) پوښتنه

کوله چې نه يې غوښتل يوه باريکي هم ورڅخه پاته شي) نو حضورﷺ بيا ورته وفرمايل چې له هغې څخه اجازه اخله. ايا ته دا خوښوې چې ته خپله مور په داسې حالت کې ووينې چې هغه لوڅه (بې جامو)وي ؟ هغه سړي ورته وويل چې نه. نو سردار ثقلينﷺ ورته وفرمايل دا چې ته دا نه غواړې ، نوله هغې څخه اجازه اخله ، ځکه چې انسان د يواځيتوب په حال کې مخلى بالطبع وي. حضرت ابن مسعود ﷺ فرمايي خپلو ميندو او خويندوته د ورتلو په حالت کې هم له هغو څخه د اجازې اخستل ضروري دي. يو وخت حضرت عطارﷺ له حضرت ابن عباس ﷺ څخه پوښتنه وکړه : زما خور له ماسره په يوه کور کې اوسېږي او د هغې ساتنه هم زماپه غاړه ده ، نو ايا په دغه صورت کې هم زما لپاره کورته د ورننوتلو پروخت اجازه اخستل ضروري دي ؟رئيس المفسرين حضرت ابن عباسﷺ ورته وفرمايل ، هو ؛...... حضرت عطار ﷺ دوهم ځل ترې وپوښتل ، خو هغه بيا هم دغه ځواب ورکړ ، خو کله چې ورڅخه دريم وار وپوښتل شول ، نو هغهﷺ وفرمايل: اياته دا خوښوې چې هغه په داسې حالت کې ووينې چې لوڅه وي ؟ حضرت عطار ﷺ وويل نه. نو حضرت ابن عباس ﷺ ورته وفرمايل چې ته ځکه بايد له هغې څخه اجازه واخلې چې تر اجازې له مخه تاته دا پته نه لګېږي چې هغه به په څه ډول حالت کې قرار لري. له حضرت حذيفه ﷺ څخه پوښتنه وشوه چې: که څوک د مور د ليدو کتو لپاره ورځي نو هم اجازه اخستل ورته ضروري دي ؟ هغه مبارک وفرمايل هو ...... که اجازه وانخستله شي نو د دې ډېر امکان

کېدای شي چې تاسو په داسې حالت کې هغه ووينئ چې په دغه حالت کې هغې ته ورتلل اود هغې ليدل د هغې د خپګان او پرېشانۍ سبب ګرزي ، او دا مور ته يو ډول تکليف ورکول دي او دا ځرګنده خبره ده چې د مسلمان ته تکليف رسول نارواکار دي . له پورتنيو حديثو څخه معلومه شوه چې په کوم کور يا ځای کې چې مور يا خور له چاسره ګډ اوسېږي هم ورته د ورتلو په صورت کې اجازه اخستل ضروري دي.

د خپل کور پېژندنه :

لکه چې مونږ تر دې ځايه رارسېږو ، نو دټولو نژدې قريبانو له ډلې د يوې خپلې منکوحې بي بي حکم شو . هغې ته بې اجازې ورتلل روادي او هغه کورته چې خاوند يکې صرف خپلې مېرمنې سره ژوند کوي د ورننوتلو پر وخت د اجازې ضرورت نشته او هغه کور خپل کور بلل کېدای شي . اوله دغه څخه بغير د نوروټولو کورو لپاره اجازه اخستل ضروري دي که د مېرمنې سره په کور کې بل څوک هم ؤ يا څوک مېلمه هلته راغلی ؤ ، نو بيا کور د هغې بلل کېږي او د خاوند لپاره د ورننوتوپر مهال د اجازې اخستل ضروري دي . نو خپل کور هغه کورته ويل کېږي چې يا خو يو څوک پخپله تنها يکې اوسېږي او يا ورسره صرف خپله مېرمن هلته اوسېږي ، دا فرق نه کوي چې دغه کور د هغه اصلي ملکيت دي او که په کرايه يې نيولی دي او يا يې دلنډ وخت لپاره له بل چا څخه غوښتی دي. که له يو چا څخه په کرايه نيول شوی ، يا دلنډ وخت لپاره چاته ورکړل شوی وي هم د کور

(ځاى) اصل مالک ته دا اجازه نشته چې بغير له اجازې اخستلو هغه کور ته ننوزي.

خپل کور ته د راتلو سنت طريقه :

په کوم کور کې چې صرف خاوند او د هغه محرمن اوسي ، نو د خاوند لپاره که څه هم هغه کور ته د ورتلو پر وخت اجازه اخستل واجب نه دي ،مګر سنت او مستحب طريقه داده چې دغه دنګه کورته هم د هغه کور خاوند بايد په ناڅاپي ډول ورنه شي ، بلکه تر ورننوتولو له مخه د خپلو پښو په درب سره او يا په کومه به طريقه سره خپله محرمن له خپل راتګ څخه خبره کړي. له حضرت عطار ﷺ څخه پوښتنه وشوه چې د خپلې منکوحې بي بي کور ته به هم بغير له اجازې نه ورځو ؟ هغه مبارک وفرمايل ، هلته په ورتلو کې د اجازې ضرورت نشته – ابن کثير د دغه روايت د نقل تر څنګ فرمايي: له دې څخه مقصد دا ی چې د اجازې اخستل واجب نه دي ، خو مستحبوالې او بهتري کې دلته هم شته. که څه هم خپل کور ته د ورتلو پر وخت خو د دې ضرورت نشته چې څوک دې له خپلې محرمنې څخه اجازه واخلي ، وله خپل راتګ څخه خامخا بايد هغه خبره کړي ، ځکه چې امکان ته چې د خاوند د ورتلو په وخت دې د هغه محرمن په داسې حالت ې وي چې دا نه غواړي چې خاوند يې په دغه رنګه حالت کې ووينې : مثال په ډول محرمنو ته دا خبره بده ښکاري چې د خاوند په حضور ې غسل وکړي او دخاوند په باب هم د دې وېره شته چې په داسې الت کې د محرمنې ليدل دې د هغه لپاره د نفرت سبب وګرزي.... له

دو حدیثونو او روایتونو څخه څرګنده شوه چې په بېلابېلو ځایو کې د اجازې اخستلو سببونه هم رنګارنګ او جلا جلا وي خو یوله هغو دا احتمال دي چې کور مېشت دي په لوڅ حالت کې وي. کېدای شي چې هغه څوک چې تاسو ورځي ستاسو د ورتلو پر وخت د لوڅوالي په حالت وي –له دې څخه دا خبره معلومه شوه چې د هر چا چې درته ستر لیدل روا وي هلته د اجازې اخستلو ضرورت نشته (خو ډېره ښه خبره به داوي چې دوی خبر کړئ) او د چاچې درته د ستر لیدل روا نه دي هلته اجازه اخستل ضروري دي. او په هغه ځای کې چې له خاوند سره صرف خپله مېرمن اوسي که د بل چا دراتلو امکان نه ؤ ، نو د اجازې ضرورت نشته ، او که د بل چا د راتلو قوي امکان ؤ نو بیا هلته هم د اجازې اخستل ضروري دي. په دې پوهېدل هم د سړو لپاره ضروري دي چې د خپلو مېرمنو ستر لیدل که څه هم روا دي خو دا یو مناسب کار نه دي. د حضرت عائشې رضي الله عنها د یو حدیث مفهوم دي چې مونږ په ټول ژوند د یو او بل ستر و نه لیدل. حضرت زینب رضي الله عنها فرمایي چې زما خاوند حضرت عبد الله ابن مسعود ﷺ چې به کله کورته راتلی، نو یه لوړ غږ به ئي خبرې کولې تر څو په دې سره د کور وال د هغه له راتلو څخه خبر شي. له دې امله امام احمد رحمة الله علیه صراحت کړی دي چې خپل کورته د داخلېدلو پر وخت ټوخی کول او یاله پښو څخه اواز پیدا کول مستحب کار دي (ابن جریر و ابن کثیر) حضرت مجاهد ﷺ دعامو مفسرینو بر خلاف د تَسْتَأنسُوا معنې په داسې ډول هم کړې ده چې ټوخی کول د دروازې کړی یا ځنځیر سو که

ټکول او په نرمي سره خبرې کول او یا له پښو څخه اواز پیدا کول او
یا د بلې داسې مناسبې ذریعې کارول چې له امله یې د کور خاوند د
بل چاله راتګ څخه خبرېږي ټول د اسْتِیْناس تر لفظ لاندې راځي په
دې اړوند د حضرت مجاهد دلیل په لاندې ډول دی:
(اخرج ابن حاتم عن ابی سورة ابن اخي ابّي ایّوب قال قلت یارسول الله
هذا سلام فماالاستیناس،قال یتکلم الرّجل بتسبیحة وتکبیرة
وتحمیدة ویتنحنح فیؤذن اهل البیت. (الحدیث) (تفسیرابن کثیر)
ژباړه: له حضور ﷺ څخه پوښتنه وشوه چې په سلام خو مونږ پوهېږو
، خو استیناس طریقه څنګه ده ؟ حضور ﷺ وفرمایل د سبحان الله یا
الحمد لله یا الله اکبر په لوړ اواز ویل او یا غاړې تازه کول تر څو د کور
وال وپوهېږي چې یو څوک کورته د ننه راتلونکی دی.

د اجازې اخستلو لپاره د دریدلو سنت طریقه:

کله چې تاسو غواړئ له یو چا څخه د هغه د کورته د ورننوتلو اجازه
واخلئ ،نو تاسو باید دروازې ته مخامخ ونه درېږئ ، تر څو د اجازې
اخستلو مقصدهم په ځای شوی وي او د بې پردګي له بدي او خباثت
څخه مو هم ځان ساتلی وي. په دې اړه د حضرت عبدالله بن بشر رضی الله عنه
روایت دي اذا تی باباً یرید ان تستأذن لم یستقبله جاء یمیناً وشمالاً
فان أذن....... والاّ انصرف........(ادب المفرد)
ژباړه: کله چې یو څوک د بل چا دروازې ته د اجازې اخستلو لپاره
ورځي ، نو د دروازې مخامخ طرفه څخه دې نه ورځي بلکه له ښي یا
کیڼ(چپ) طرف څخه دې ورشي. که اجازه ورته ورکړله شوه خو ډېره

ښه ، او که ورنه کړله شوه نو واپس دې لاړشي. د ابوداؤد شریف په روایت کې دي چې کله به حضور ﷺ د چا کورته ورتلی ، نو دهغه دروازې ته به بالکل مخامخ نه درېدی ،بلکه په یو طرف به درېدی او بیا به یې په لوړ اواز سلام ویلو په عین دروازه کې له درېدلو څخه به حضور اقدس ﷺ له دې وجې هم ځان ساتی چې پخواخو یعنې په هغه زمانه کې خو په دروازو باندې د پردې اچولو رواج نه ؤ او که به بیا پرده هم وه نو داسې پرده به وه چې د لیرې کېدوبه یې ډېر امکان لرلو. یو څوک د حضور ﷺ څخه د اجازې اخستلو لپاره د هغه مبارک دروازې ته مخامخ ودرېدی نو حضورﷺ هغه ته په دې ډول سپارتنه وکړه چې دروازې ته باید په داسې ډول ودرېږي چې ستا نظر د کور په داخل ونه لګېږي ، ځکه چې د اجازې اخستلو قصد دغه دي.

د حضرت عمر ﷺ واقعه

حضرت عمر فاروق ﷺ یو وخت د شپې له پلوه په ګښت وتلی ؤ چې ناڅاپه یې د یو سړي اواز واورېدی. چې اوازونه (غزلي)یې ویلي ،حضرت عمر ﷺ پر دیوال ورته وکتل نو ویې لیدل چې هلته شراب هم شته او ښځې هم شته ، نو هغه ته یې ناري کړې او ورته ویې ویل: ای د خدای ﷻ دښمنه ! ایاته په دې پوهېږي چې ته د الله ﷻ نافرماني کوې ؟او الله ستا دغه حال له خلکو پټ ساتلی او ستا پرده یې کړې ده ؟ هغه ورته په ځواب کې وویل: ای امیرالمؤمنینه ! تلوارمه کوه که مایوه ګنا کړې ده ، نو تا درې ګناهونه کړي دي (۱) پاک خدای ﷻ تجسس منعه کړی دي او فرمایي چې (ولاتجسّسوا) (۲) پاک خدای

ﷺ حکم کړی دي چې د خلکو کوروته د دروازې له لاري داخلېږئ او فرمايي چې (وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا) (۳) پاک خدای ﷻ حکم کړی دي چې بغير له خپلو کورو، د نورو کوروته بغير دهغوله اجازې مه داخلېږئ او فرمايي چې (لَاتَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيرَبُيُوتِكُمْ) خو ته زماله اجازې څخه بغير زماکورته داخل شوی يې. د دغه ځواب په اورېدو سره حضرت عمر ؓ په خپله غلطي اقرار وکړ او د هغه په خلاف يې هېڅ هم ونه کړل، خوله هغه څخه يې په کلکه دا لوز واخست چې ښه اونېکه لاره به خپله وي.

د کور د ننه ته د پټ، پټ ورکتلو ممانعت:

د اجازې په اخستلو کې يوه ګټه دا هم ده چې که يو څوک د څه شي ښکارول تاسو ته ونه غواړي، نو تاسو که هم له هغه څخه خبربيدای نشئ، نو که تاسو د کور داخل ته پټ پټ په غلا وګورئ نو دا ګټه له منځه ځي په احاديثو کې د دې کار سخته منعه راغلې ده. د رسول ﷺ خدمتګار حضرت انس ؓ فرمايي چې يو چا له بهر څخه د حضور ﷺ حجرې ته پټ پټ ورکتل په دغه وخت کې حضور ﷺ يو غېشی په لاس کې اخستی ؤ هغه غيشی يې په داسې ډول د هغه په لوري وغورزاوو لکه چې غوښتل يې چې په نس کې ولګېږي. همدا رنګه په يو حديث شريف کې راغلي دي (لا يحلّ لامرء ان ينظر الى جوف بيت حتى يستأذن فان فعل فقد دخل) (بخاري شريف ومسلم شريف)

هېڅ يو مسلمان ته روانه دي چې د بل چا کورته پټ پټ ور وګوري. که يو چا داسې وکړل نو هغه داسې دي چې ګويا هغه ته داخل شو. نو

له پورته احاديثو څخه څرګندېږي چې په شريعت کې د چاکورته د پټ کتلو سخته منعه راغلې ده.

د حضرت عمر فاروق ﷺ فتوی:

عن عمر ﷺبن الخطاب من ملأ عينيه من قاعة بيت قبل ان يؤذن له فقد فسق) له حضرت عمر ﷺ څخه روايت دی چې که يو چا تر اجازې اخستلو له مخه د کور مينځ کې خپل نظر خپور کړ، نو هغه د نافرمانۍ مرتکب شو. له دې څخه معلومه شوه چې د چاکورته بي اجازې ورکتل هم روا نه دي بلکه طريقه يې داده چې که دروازه پرانستې وي، يا تاسو دچاکورته له هغه لوري ورتلونکي ياست چې د کورداخلي برخه درته مخامخ وي، نو د هغه مخامخ مه دربرئ، او که څوک دا رنګه عمل کوي ،نو د حضرت فاروق اعظم ﷺ له فتوی سره هم هغه فاسق بلل کېږي. (عن ابي هريرة انّ رسول الله ﷺ قال اذا دخل البصر فلااذن له) له حضرت ابوهريرة ﷺ څخه روايت دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل چې: هر کله د يو چانظر د کور په داخل باندې ولوېدی نو له هغه سره د اجازې اخستلو حق پاته نه شو. هغه ګويا د اسلامي قواعدو سرغړونه وکړه او ځان يې ګنهګار کړ.

د سترګي ړنديدلو مسئله:

دهغه چالپاره چي دبل چاکورته پټ پټ ګوري ،سخت وعيد(سزاوركولوګوابښ) فرمايل شوی دي:

(لوانّ امراء اطلعَ عليکَ بغيرِ اذنٍ فحذفتهُ بحجارةٍ ففقاتُ عينهُ ماکانَ عليکَ مَنْ جُناحٍ) (الحديث)

حضورﷺ وفرمایل: که یو چاستاسې اجازې ستا کورته درکتل او تاهغه د دغه کار په وجه په ډبره وویشتی چې له امله یې د هغه سترګه ووتله نو په دې سره ستاهیڅ ګناه نشته، غالباً چې ګناه به له دې وجې نه وي چې هغه بغیر له اجازې د کور داخل ته دکتلو هڅه کړې ده او په دې ډول یې په کور کې د ننه د ښځو دلیدلو بده اراده کړې ده چې له امله یې لویه فتنه هم راولاړېدای شي. که هغه د خپلې سترګې د ړندېدلو راپور د محکمې د قاضي مخته کېږدي نو قاضي به د هغه په حق کې فیصله نه کوي او نه به د هغه د سترګې په ایستونکي باندې د دیت ورکولو حکم کوي. د امام شافعي رحمة الله علیه مسلک دا دې چې د داسې چې سترګه ړندول (ایستل) روا دي. امام ابوحنیفه رحمة الله علیه له دې څخه دا مطلب اخلي چې دغه حکم یواځې په پردي کور کې بغیر له اجازې د نظر اچولو په صورت کې نه دي بلکه په هغه صورت کې دي چې کله یو څوک د بل چاکورته په خاموشۍ کې ننوزي او بیا د کوروالو لخوا د واپس بهر کولو پر وخت د هغه سترګې یا دبدن کومې بلې برخې ته تاوان ورسېږي، نو هغه د کوروالو ګناه نشي ګڼله کېدای (احکام القرآن جصاص)

د ړانده د نظر حکم:

فقهاؤ د نظر په حکم کې اورېدل هم ورګډ ګڼلي دي د مثال په ډول که یو ړوند د بل چا کورته پرده لرونکې ښځې دي د هغوی نظر خو حتما په دغه ړانده باندې لوېږي. همدارنګه هغه د کور والو غږونه بغیر له اجازې اوري. دغه شیان هم د نظر په څېر د تخلیې په حق کې د بې

ځایه مداخلت په حکم کې دي ، همدا راز که په دغه کور کې څوک نامحرم وي نو دهغه نظر خو لازماً په رانده باندې لوېږي. نو سره له دې چې روند خو هغه نشي ليدلای خوبيا هم ګنا ه له هغه سره يورنګه ده لکه چې ويني يې. حضورﷺ دغه حق کورته تر ننوتلو پوري محدود پرې ابښی نه دي بلکه هغه يې يو عام او ټول ګډ حق ګرزولی دي چې له مخه يې د چا کورته پټ پټ کتل ، او يا دهغه بې اجازې ځارل او آن تر دې چې دبل چا د ليکنو او ذاتي کاغذونو بې اجازې کتل يې هم منعه کړي دي او د ابوداؤد شريف په يو حديث کې فرمايي : من نظر في كتاب اخيه بغير اذنه فانها ينظر في النار. (الحديث)

ژباړه : يو چا چې د خپل مسلمان ورور خط بغير د هغه له اجازې وکتلو نو هغه ګوياداسې دي لکه چې په اورکي يې وکتل. (له په اورکې کتلو څخه په غير مستقيم ډول عذاب مراد دي. په ننني ژوند کې زمونږ خلک بالکل د دې پروانه ساتې . که د ډاکخانې کار کونکي يوچاته د بل چا ليک ورکوي نو هغه يې تر رسولوله مخه يو ځلې په خپله ګوري ، همدا رنګه که تاسو وغواړئ چې ديو چا په لاس خپل يو دوست ياچاته د ليک يوه پارچه ولېږئ نو په لاره يې وروړونکی يو ځلې په خپله ګوري او لولي. او بالاخره زمونږ په ټولنه کې دغه عادت دومره عام شوی دي چې اوس مونږ ته بالکل د دې خيال او احساس نه پيدا کېږي چې مونږ بد کار کوؤ او حال دا دی چې دغه شيان ټول په حديث کې د سزا ورکېدلو په ګواش (وعيد) کې داخل دي. د حديث شريف اصل مقصد ، او پکې زمونږ لپاره خاص

درس دا دي چې په نفسي خواهیشاتو چې په ظاهره ډېر خوندور او مرغوب معلومېږي مونږ وپوهوي چې د هغو اخېر د دوزخ درد ناک عذاب ته ورتلل دي چې د هغه عذاب یوه لحظه به له انسان څخه د سترګو په رپ کې د ټول عمر عیش او ارامي هېروي - او دهغې ژوند خاتمه یا اخېربه (چې پکې د خدای ﷻ د احکامو پابندي کېږي او مونږ ته ګرانه او سخته معلومېږي) جنت وي چې په هغه کې به د همېشه لپاره د بخښنې او ارامي سامان موجود وي ، یعنې داسې یو جنت چې ددنیا په یو انسان به د هغه خوا هم نه وي لګېدلې.

د اجازې غوښتلو تر څنګ د سلام اچول:

په ایت شریف کې د دؤو شیانو ذکر شوی دي ، د اجازې غوښتلو ، او د سلام اچولو طریقه ئي هم ښوولې ده چې سلام اچول ډېر محبت او ګډون د خلکو په زړو کې پیدا کوي. په دې اړوند حضور ﷺ ارشاد مبارک دي. عن النبي ﷺ لا تَدْخُلُوا الجَنّةَ حَتّىٰ تُؤْمِنُوْا ولاتؤمنوا حتّى تحابّوا ، الادلكم على ما تحابون به ؟ قالوا بلى یارسول الله ﷺ قال افشوا السّلام بینكم. ژباړه: حضور ﷺ وفرمایل چې تاسو خلک به تر هغه وخته پورې جنت ته داخل نشئ تر څو مؤمنان نه شئ او مؤمنان کېدای نه شئ تر څو له یو بل سره (په خپل منځ کې) محبت ونه ساتئ . ایازه تاسو ته داسې شی ونه ښایم چې د هغه په سبب ستاسو په زړونو کې محبت پیدا کېږي ؟ صحابه کرامو ﷺ عرض وکړ ، خامخا هغه مونږ ته وښیه: حضور ﷺ وفرمایل: په خپل منځ کې د سلام اچول رواج پیدا کړئ . حضور ﷺ د کوروالو ته هم د سلام اچولو حکم

فرمایلی دي په دغه وخت چې په کور کې هر څوک موجود وي. په هغوباندې د سلام اچولو یوه ګټه دا ده چې کورته راتلونکي د هغه له مکان څخه ګټه اخستې ده او د احسان بدله احسان دي (هَلْ جَزَاءُ الإِحْسَانِ إِلاَّ الإِحْسَانُ)نودګټې رسولولپاره یې یوداسې اصل مقرر کړچې که یونادار اوکم حیثیته څوک یې درئیس په وړاندې استعمال کړي ،نوپه لنډ ډول به یې هغه ته یوه لویه ګټه رسولې وي چې دادهر چالپاره ډېر اسانه اوښه کارورکونکي دي ، نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم موږته دېوې ډېري جامعې اوپه شکل لنډې دعاښوونه کړې ده ،چې الفاظ ئې په لاندې ډول دي ؛(اسلام علیکم ورحمة الله) ژباړه: پرتاسودې دخداي ﷻسلامتیااورحمت وي (الله اکبر څومره جامع (ټولنیزه) دعاده چې وائي پاک خدای ﷻ دې تاسو له ټولوبدوشیانوة آفتونو،بلاګانو،غمواوتکلیفونوڅخه وساتي) دغه رنګه له دې خاطره هم سلام یوضروري شی ګڼل کېږي چې اورېدونکی اواز اونورډارونکی ونه ګڼي دهغه په وېره اوډارولوکي زیادت ونشي ، هغه چې کله دخپل ځان لپاره درحمت اوسلامتي دعاء واوري نومطمئن شي ، له سلام اورېدولو وروستوکه هغه په ناقابل اظهار کارلګیاوي نوهغه یوې خواته کوي اوسلام ویونکي ته دراتلو اجازه ورکوي او که دهغه راتلل یې ونه غوښتل نوانکار کوي. سربېره په هغه ، ددې لپاره چې سلام ویونکي هم دسلامتیااورحمت له دعاء څخه بې برخې نشي هغه دخپلې دعاپه ځواب کې دمقابل لوري څخه د(وعلیکم السّلام الفاظ)اوري ،

لومړی به سلام وي که اجازه غوښتل ؟

داجازي ترلاسه کولولپاره دوه کارونه ضروري ګڼل شوي دي ، نوپوښتنه داپيداکيږي چې کوم يوله دوی دوو څخه دي لومړی اوکوم ورستی وی ،عَنْ اَبِی هُرَیْرَةَ فِیمَنْ یَسْتَاْذِنُ قَبْلَ اَنْ یُسَلِّمَ قَالَ لاَیُؤْذَنُ لَهُ حَتّیٰ یَبْدَأَ بِالسَّلاَمِ ......(الحدیث)

ژباړه: حضرت ابوهريرة رضی الله تعالی عنه فرمائي: دهغه چاپه هکله چې لومړی سلام ونه وائي هغه چاته دي اجازه نه ورکول کيږي ترڅوچې په سلام سره پيل وکړي ،

عَنْ کلدةَ بن حَنْبَلٍ: قَالَ دَخَلْتُ عَلَی النَّبی صلی الله تعالی علیه واله وسلم وَلَمْ اُسَلِّمْ وَاسْتَاْذَنْتُ فَقَالَ النَّبی صلی الله تعالی علیه واله وسلم (اِرْجِعْ فَقُلْ اَلسَّلاَمُ عَلَیْکُمْ وَاَدْخُلْ). (رواه الترمذی ،ابوداؤد)

ژباړه: حضرت کلدة رضی الله تعالی عنه فرمائي: چې زه نبی کريم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ته ورغلم اوسلام مي ورباندي وانه چاوو ،خواجازه مي ورڅخه وغوښته ،نبی کريم صلی الله تعالی علیه واله وسلم راته وفرمايل : چې بېرته واپس لاړ شه اودبېرته راتلوپروخت لومړی سلام واچوه اوبيا داخل شه نبی کريم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ددې لپاره چې خپل امت ته دآدابو لارښوونه وکړي ،حضرت کلدة رضی الله تعالی عنه ته لومړی داجازې غوښتلو طريقه په ژبنی ډول وښودله ،اوبيائي ورباندی دعمل په ډګرکي هم پلې کړه ،اوداخبره هر چاته معلومه ده چې که يوانسان ته په همدغه ډول درس ورکړل شي نو هغه بياورڅخه هيڅکله نه هېرېږي

.داحادیثوپه مشهورکتاب (ترمذی شریفه) کي لیکلي دي ، چې حضرت ابن عمر رضی الله تعالی عنهما یووخت له قضائي حاجت ځخه دراتلوپر وخت دډیرې ګرمی له وجې په تکلیف شو،اودقریشویوې جونګړې ته په رسیدوسره ئي وویل (السلام علیکم) ایازه دننه شم ؟دجونګړې خاوندورته وویل په سلامتې سره راننوزه،ابن عمر رضی الله تعالی عنهمابیاسلام اواجازه وغوښتل، دجونګړې خاوندبیاهم هغه رنګه ځواب ورکړ (دجونګړې دخاوندلخواتېره جمله دهغه رضی الله تعالی عنه دعزت اودرښت لپاره کاریدله) اودایه داسې حال کي ؤ، چې دهغه رضی الله تعالی عنه پښې پرځمکه دګرمی له امله سوزدلې کله به ئي یوه پښه پورته کړه کله به ئي بله پښه پورته کړه ،په دغه حالت کي ئي دجونګړې خاوندته وویل : چې داسې راته ووایه چې راځه :کله چې دکوردخاوندلخواهم داسې ورته وویل شول ،نوبیاهغه مبارک وردننه شو.

درسول الله صلی الله تعالی علیه واله وسلم لارښوونې اودصحابه کراموعمل

دسیدالمرسلین صلی الله تعالی علیه واله وسلم دلارښوونو اواصحابو دتعامل له مخې علماء کرامونورځه تفصیل په دی ډول کړی دی ،که په کورکي دخلګوداستوګنې برخه له دروازې ،یاداجازې غوښتلو له ځایه دومره لیرې وي چې دسلام اواز هلته نه رسېږي اویاکوردوه درې یاتر دی زیات چتونه لري اودسلام ویلو

اواز هلته نشي رسیدلای نوپه داسي ځایونوکي لومړی داضروري دي چې دوی ته په کومه بله زریعه خبرورکول شي اوبیاورڅخه اجازه وغوښتله شي اوسلام تر هغه وخته وځنډول شي ،ترڅودکورکوم غړی هغه ته داجازې ورکولو یانه ورکولو لپاره له هغه سره مخامخ کیږي .اوکه کور یاځای وړکی وی اودسلام اواز دکور خلګوته رسیدای شي نوبیابايد تر اجازې غوښتلو مخکی سلام وویل شي. اوځینې مفسرین رحمة الله علیهم پر کوروالوباندی دسلام ویلومفهوم داهم بولي چې لومړی اجازه واخلئ اوبیاکله چې کورته داخل شئ نوبیاپه کوروالوباندی سلام واچوئ ،ځکه چې اجازه اخیستل واجب دی اوسلام ویل سنت دی . د(استیذان) اجازې غوښتلو یوه طریقه داهم کیدای شي چې که دکور کوم غړی په مخه درشي ،نولومړی سلام ورباندی واچوئ اوبیااجازه ورڅخه واخلئ. له عامورروایتونوڅخه چې په کومه طریقه معلومېږي هغه دا چې له بهرڅخه دی تر هر څه له مخه سلام واچوي ، یعني دالسلام علیکم الفاظ دي ووایي ، بیادی خپل نوم کوروالوته وښئي اوودي وائي چې زه فلانی یم غواړم چې له فلانې سره ووینم.

یادونه : دپښتنوپه ځینوسیموکي عادات اورواجونه متفاوت دي ، دمثال په ډول دېر خلګ دناپوهی په وجه دخپل تره ،اکا،ترور، خور، ورور ،اودوستانو کورونوته پښنناځاپی ډول اوبې له اجازې ننوزي ، اودلیل داوائي چې زموږ اودوي ترمنځ پرده مرده نشته ،اوموږ دېرشناخت سره لرو ، اودخپل عادت په خاطر ایاتونه اواحادیث له

نظره غورزوي ، چې دغه رنګه عادات اورواجونه باالاخیره دفساد
اوفتنو سبب جوړیږي اوجوړشوی هم دی ، نوهر څوک چې دچاکورته
ورځې نوتر ننوتلو مخکي بايدخپل ځان ورو پیژني مثلاً زه احمدیم
غواړم له فیضان یاحاذم سره ووینم ، ترڅوکوروال دده دراتلو یانه
راتلو فیصله وکړی ، اونامحرم دده دراتلو په صورة کي له دغه ځایه
دوتلو اوګوښه کیدلو چانس ولري. (حصیف، عاجز)
که دکورخاوندته له سلام اواجازې معلومه نه شي چې څوک دی ، له
سلام ویونکي څخه دهغه دنوم یابله څه غوښتنه وکړي نوسلام
ویونکي (میلمه) دي خپل اصلي اوعرفي دواړه نومان ښه په واضح
ډول ورته وښئې ، ترڅوهغه ورباندی.وپیژندل شي ، څرنګه چې
دځینوخلګوعرفی نوم ترخپل اصلي نوم زیات دخلګوپرژبه اوښتی،
اومشهور وي ،نوځکه داطریقه ډیره ښه بریښي چې خپل پوره نوم
اوپته په ښه ډول ورته څرګند کړي ، ترڅودکورخلګوته دهغه په
پیژندنه کي تکلیف اوپریشاني پیدانه شي ، حضرت عمرفاروق
اعظم رضی الله تعالی عنه به همداسې کول ،دنبی کریم صلی الله
تعالی علیه واله وسلم مقام ته چې به کله هغه رضی الله تعالی عنه
حاضریدی ، نوداالفاظ به ئې ویل: (السلام علیکم (علی رسول الله) أ
یدخل عمر)(ابن کثیر)
پر نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم باندی له سلام
ویلووروسته به ئې وویل ایاعمر داخل شي ؟

دصحيح مسلم شريف په يوه حديث کي روايت دی ، چې کله به موسی اشعری رضی الله تعالی عنه دحضرت عمر رضی الله تعالی عنه ملاقات کاوو ،نوداجازې اخيستلو لپاره به ئي داجمله ويله (السلام عليکم هذاابوموسی) (اسلام عليکم هذاالاشعريّ) ترسلام ورسته به هغه خپل اصلي نوم ووايو اوورپسي به ئي دلاښه وضاحت لپاره خپل کورنی نوم هم ووايو ،داټول ددي لپاره چې اجازه ورکونکی اجازه اخيستونکی ښه پوره نه وی پيژندلی ترهغه په شک کی وی چې دراتلواجازه ورته ورکړی کنه ؟ نوددغواندېښنودليري کولو لپاره اجازه اخيستونکی ته لازمه ده چې خپل اصلي اوعرفی دواړه نومونه واخلی تر څو دکورخاوندپه پوره اطمنان سره دده دراتلو يانه راتلوپريکړه وکړي.

په ډيرپوړيزه ودانيوکي داجازې غوښتل:

که په يوه چارديوالي کي ډيري کورنی اوسيږي ، ياڅوپوړيز پارتمان وي اوپه هر چت کي ئي جلاجلا خلک اوسيږي ، نوددوي هره هره کورنی جلاجلاحکم لري ، که څه هم ددوي دوتلو اوننتولولاره (دروازه) يوه وي ، له دوی څخه که تاسو هرې کورنی ته ورتلل غواړئ نواجازه ضرورده ، په دغه رنګه کوروکي تاسو له پردوڅخه له ښکاره اجازې اخستلوورسته داخل شئ ، داجازې په اخستلوکي هيڅکله هم دبدئ اوسختی احساس مه کوئ ،ځکه چې اجازه داسې يوکاردي چې ډيرزيات مفاسدله منځه وړي ،دفساداوفتنومخه نيسي.اودغه کاردواړو(اجازه اخستونکي ،ورکونکي) لپاره ډېر

ګټور دی ، نونه بایدخدای ﷻ دغه حکمونه خوار وګڼل شي ، از
ورته بي ګټې شیان وويل شي ، دغه احکام چې په ظاهره ډیرا
اوجزئي ښکاريږي ، خودخدای ﷻ په قانون کي دحد تر درجې اهمیـ
لري.

د(څوک ئي ؟) په ځواب کي (زه یم) ويلومنعه.

داجازې په غوښتلوکي یوه ډیره بده طریقه داده چې ځینې خلک
داعادت لري کله چې دروازه وټکوي یاګینټی ووهـ
نودکورلخواورته اواز راشي چې (څوک ئي ؟) هغه په ځواب کي
ورته ووائي (زه یم) اویاچوپه خوله دریږي ، نوکه دکورخلکو
خپل نوم یانورڅه ورونه ښئي ، نودایوبدعادت او دکورخلک په
تشویش کي اچول دی ،په دی سره داجازې اخیستلوګټه له مینځه
ځي ، اوپه حدیث شریف کي هم د(زه یم)کلمه خوښ کړل شوي نه دي
، خطیب بغدادي رحمة الله علیه په خپل تاریخ کي دعلی بن عاصم
رحمة الله علیه په واسطه نقل کوي، چې هغه دبصري ښارته ولاړ
اوهلته دحضرت مغیره بن شعبة رضی الله تعالی عنه لیدوته ورغلي
، اودروازه ئي ورووټکوله حضرت مغیره رضی الله تعالی عنه دکورله
داخل څخه ورڅخه پوښتنه وکړه چې (څوک ئي ؟) هغه ورته وويل (
انا) (زه یم) حضرت مغیره رضی الله تعالی عنه وروته وفرمايل چې
زما په دوستانوکي خوهیڅوک داسي نشته چې هغه (انا) نومیږي
بیاحضرت مغیرة رضی الله تعالی عنه بهر راووتي اوهغه ته ئي
یوحدیث وښودی چې یوواري حضرت جابربن عبدالله رضی الله

تعالی عنه دخپل مړشوي پلار دفرض اداکولو په سلسله کي دنبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په خدمت کي حاضرشو اواجازې اخیستلو لپاره ئي دروازه وټکوله نونبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دکورله دننه ورڅخه پوښتنه وکړه چې څوک ئې ؟ نوحضرت جابر رضی الله تعالی عنه په (انا) سره ځواب ورکړ، نونبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دزجراوخبرلوپه طورورته وفرمایل (انا ،انا)) هغه مبارک دغه د(زه یم) لفظ خوښ نه کړ ځکه چې د(زه یم) په لفظ سره خود کوروالو ته دانه معلومیږي چې دکورپه دروازه کي څوک دي ؟، ترڅوچې هغه خپل اصلې اوعرفې نوم وانه خلي.

داجازې غوښتلولپاره مناسبې جملې

دبشریت مهربان اوستاد حضرت محمد صلی الله تعالی علیه واله وسلم مورته داجازې غوښتلو طریقه اودهغې الفاظ هم ښودلې دی ، چې په مثال کي ئي دابوداؤدشریف دغه حدیث شریف راوړای شو ، (جَاءَ رَجُلٌ مِنْ بَنِی عَامِرْ الی النبی صلی الله تعالی علیه واله وسلم نقالَ أَأَلِجُ فقَالَ النَّبی صَلی الله تعالی علیه واله وسلم للجَارِیَةِ اُخْرُجی فقُولِی لَهُ السّلامُ عَلَیْکُمْ أادْخُلُ فانَهُ لَمْ یَحْسَن الاسْتیْذَان قَالَ فسَمِعْتُهَا قبلَ انْ تَخْرُجَ الیَ الجَارِیَةُ فقلْتُ السلامُ عَلیکُمْ أاَدْخُلُ فقالَ وَعَلَیْکَ اُدْخُلْ قدَخلتُ.(الحدیث)

ژباړه: له بنی عامر څخه یوسړی دنبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په خدمت کي حاضرشو، اوئي ویل (أ ألج) زه درډننه شم ؟نبی

کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ویوې مینځې ته وویل: دغ
نفر داجازې اخیستلو په طریقه باندي نه پوهیږي ، هغه بهر وباس
اوطریقه ورته وښیه اوپوه ئي کړه چې دغه رنګه ووایه:
(السلام علیکم ااَدْ خُلُ؟) ایازه درشم ؟ هغه نفروائي چې دغه دنبی
کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم خبره دمینځې ترراتلومخکي ما
واوریده ، نوځکه مې په دوهم وار دهغه صلی الله تعالی علیه واله
وسلم له ارشادسره سم کاروکړ،نونبی کریم صلی الله تعالی علیه واله
وسلم راته وفرمایل(وَعَلَیْکَ اُدْخُلْ) یعنی ماته ئي اجازه راکړه چې
زه هلته ورشم ، اوبیازه هلته ورغلم ، نوله دې څخه معلومه شوه چې
دهغه رهبر خوښه کړې طریقه داده(اَلسَّلامُ عَلَیْکُمْ اَدْخُلْ)داجازې په
الفاظوکي بایدد(اُدْخُلْ) لفظ استعمال شي ، چې معنی ئي داده (
ایازه کولای شم دالته درشم ؟) یاکولای شم چې حاضرشم ؟ د(ااَلِجُ)
دلفظ معنی داخلاقو خلاف وه ، داچې نبی کریم صلی الله تعالی علیه
واله وسلم دغه لفظ نه دی خوښ کړي ، چې شریعت دژوندانه دهر اړخ
خیال ساتلی دی ، آن داچې دایي هم موږ ته ښودلې ده چې تاسو باید
خلکوته په خطاب کي څه ډول الفاظ استعمال کړئ ، ؟ اوڅه ډول
استعمال نه کړئ.

دنه ځواب په صورت کي سنت طریقه

که تاسو دچادروازې ته ورسیدلاست اواجازه مووغوښتله خوله دننه
څخه هیڅ ځواب ترلاسه نه شو ، نوپه دغه صورة کي سنت طریقه داده
چې یوځل بیااجازه وغواړئ ، که بیاهم ځواب رانه غلي نودریم وارې

هم اجازه غوښتلای شئ ،خوکه په دريم واري بیاهم ځواب تر لاسه نه شو، نوبیابايدبيرته واپس ولاړشئ ، (دځواب په انتظارکي بايدونه درېږئ ،اوکه تاسو داجازې غوښتلوبغیردخاوندانتظارکوئ ،نوهغه تر دې حکم نه لاندې کېږي ،) له درې وارې اجازې غوښتلو وروسته دا پوره يقين کيږي چې دکوروالوزمااواز واوريدی لکن هغه په داسې حال کې دی چې زماځواب نه شې راکولای ،يعني لمونځ کوي ، ياپه بيت الخلاء کي دي ، یاغسل کوی ،یاویده دی اویاپه کوم بل داسې کار لګيادي چې زما ورتلل ئي هلته نه خوښيږي ، اوياهغه په کارلګيادي اوبل داسې څوک نشته چې مامنع کړي.

يوروايت دی چې حضرت ابوموسی اشعري رضی الله تعالی عنه دحضرت عمرفاروق رضی الله تعالی عنه ليدوته ورغي ، درې واره ئي اجازه وغوښتله خودنه جوابه په وجه بيرته واپس ولاړي ، کوم وخت چې وروسته حضرت عمر رضی الله تعالی عنه ويل : چې عبدالله بن قيس دلته راتلل غواړي هغه راوبولئ،هغه بهر واووتي اووئي ليدل چې ابوموسی اشعري رضی الله تعالی عنه بيرته ر وان شوی دی ،اوحضرت عمرر رضی الله تعالی عنه ته ئي دابوموسی رضی الله تعالی عنه دبيرته تلو خبرورکړ ، له هغه څخه وروسته چې کله بياابوموسی اشعری رضی الله تعالی عنه دحضرت عمر رضی الله تعالی عنه ليدوته راغلي ، نوحضرت عمر رضی الله تعالی عنه وپوښتل چې ته ولي بيرته واپس تللی وي ؟ حضرت ابوموسی

اشعری رضی الله تعالی عنه ورته وویل چې دنبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم مبارک ارشاد دی:
(اِذَا اسْتَأْذَنَ اَحَدُكُمْ ثَلَاثًا فَلَمْ يُؤْذَنْ لَهُ فَلْيَرْجِعْ.)
ژباړه: که له درې واره اجازه غوښتلو وروسته اجازه ورنه کړل شوه نو بیرته لاړشئ. مادرې واره اجازه وغوښتله خوکله چې می هیڅ ځواب مې ترلاسه نه کړ، نوپه دغه حدیث دعمل له مخې بیرته روان شوم. حضرت عمر رضی الله تعالی عنه ددغه حدیث دصحت دثابتولو لپاره په یوه خاص اندازسره وویل چې یوڅوک شاهد راوله کنه زه به وتاته سزادرکړم، حضرت ابوموسی اشعری رضی الله تعالی عنه له هغه ځایه ولاړې اودانصارو یوې ټولۍ (ډلې) ته ورسیدی اودغه ټوله قصه ئې ورته وکړه، اوروته وئې ویل که په تاسو کې چادغه حکم مبارک اوریدلی وي نوله ماسره ولاړ شئ اوحضرت عمر رضی الله تعالی عنه ته تصدیق ورکړئ، انصارو وویل چې داحکم خوعام دی، بی شکه نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم همدغه رنګه وفرمایل اومونږ ټولوواوریدل، مونږ خپل ترټولو کم عمر هلک ستاسره دشاهد په ډول لیږو. هغه ؤچې حضرت ابوسعید خدري رضی الله تعالی عنه ورسره ولاړی اوحضرت عمر رضی الله تعالی عنه ته ئې وویل چې ماهم دغه حدیث شریف له نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم څخه اوریدلی دي، حضرت عمر رضی الله تعالی عنه دغه وخت په افسوس کې شو اووئې ویل چې دنیاکاروبارله دغې مسئلې ناخبرساتلی وم.

څوک په خاماخاراتلو مه مجبورکوئ

هر کله چې تاسو ددروازې ټکولو، سلام اچولواویابلې طریقې په ذریعه داجازې ترلاسه کولو کوشش تردرو واروپورې تکرارکړئ، اوبیاهم له دننه څخه درته هیڅ ځواب رانه شي نوداسې مه کوئ چې هلته کښینئ اودکورخاوند دخاماخاراایستلو کوشش کوئ ځکه داکار دکوردخاوند دزوررولو سبب ګرزي، اوداسلام مبارک دین کله هم دچازوررول نه غواړي، اونه ئې خوښوي اوڅوک داحق نه لري چې یوڅوک په ملاقات کولو مجبورکړي ،اویادهغه په دروازه کې کښیني اودهغه دتنګولوکوشش وکړي ،اوداهم داسلام له نظره په هیڅ ډول سم کارنه ګڼل کیږي چې دیوچاپه دروازه کې ودریږي اوپه داسې ویناياناره سره دکورخاوندرابولي چې هغه زورونکي یااخلاقو خلاف وي، دنبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په زمانه کې چې کوم خلکو دهغه مبارک په مجلسونوکې ګډون کړې ؤ ،هغه خلګ په اسلامي اخلاقو اوآدابو روزل شوي ؤ،هغوی به همیشه دنبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دوختونوخیال ساتی ،هغوی حضراتوته ددې پوره پته وه چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دالله ﷻ ددین په کاروکې ترکومې اندازې پورې مصروف ژوندتېروي ،اوددغه رنګه ستومانوونکو مصروفیتونو په دوران کې به خاماخاڅه وخت دهغه دارام لپاره وي اوڅه وخت به یې دخپلو شخصي ضرورتونو دترسره کولو لپاره وي اوهمدارنګه دکورني ژوند دپرمخ بولولپاره هم څه وخت حتماً

ضرورت وي ، نوځرنګه چې اصحاب کرام بنه پوهېدل چې دنبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم کورني معاملات هم ددین دیومهم اړخ حیثیت لري نوځکه به دوی دنبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم لیدوته هغه وخت راتلل چې کله به هغه بهر ته راوتلی ؤ،اوکله چې به هغه په مجلس کي حاضر شوی نه ؤ ، نودوی حضرات به ورته په ډېرادبي اواخلاقي ډول کښیناستل اودنبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دراوتلوانتظاربه ئي کاؤ،مګردعربو په هغه ماحول کي چې په عام ډول خلکوته دسمون روزنه نه وه رسیدلې ډېرډېربه داسي خلک هم دنبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دلیدولپاره راتلل چې په زړه کي به ئي داخیال اوفکر ؤچې هر هغه څوک چې پاک خدای ﷻ ته خلک رابولي اویادخلکو اصلاح کوي هغه هیڅکله هم دارام کښیناستلو حق نه لري ، دوی به له خپل ځان سره دافکرکاؤ،چې موږ داحق لروچې هر وخت موڅه پوښتنه کول زړه وغواړي شپه وي که ورځ موږ به نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم بی چون اوچراورځواوپوښتنه به ورځخه کوو، اوهرکله چې موږ څه غوښتنه کوو نوهغه صلی الله تعالی علیه واله وسلم به خاماخاموږته ځواب وائي-ځیني حضرات داسی هم ؤ ، چې بالکل له اسلامي تعلیم سره ناآشناأوناخبره ؤ ، دوی به دنبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم حجرې ته ورتلل اوپه زوره ،زوره به ئي دهغه دراوتلو نعری وهلې ،دادهغودساد ګي وجه وه اودغه رنګه واقعي ځله په احادیثو کي راغلي دی ،دمثال په ډول دبنی تمیمویوه

ډله یووخت دنبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دلیدلوپاره راغله ، نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم له مسجدڅخه راوتلی ؤاوحجرې ته تللی ؤ دوی له حجرې څخه دباندی ودریدل اوپه ناروئي پیل وکړاووئي ویل (یَامُحَمَّدْ اُخْرُجْ اِلَیْنَا)(ای محمده موږ ته راووزه)داددوی بې عقلې اوسادګي وه ، اودوي له اخلاقو اوښه چلندڅخه بالکل خبرنه ؤ.

رسول الله صلی الله تعالی علیه واله وسلم ته ددوي له دغه رنګه حرکتونو څخه ډېر تکلیف رسیدی ،مګرهغه مبارک به دخپلې نرمي طبعي (حلم) په وجه برداشت کاؤ، اخیردوي خدای ﷻ ددغه ناسم عمل له وجې ملامت کړل اوخلګوته ئي په دغه ډول هدایت وکړ.

(وَلَوْ اَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتّی تَخْرُجَ اِلَیْهِمْ لَکَانَ خَیْرًا لَّهُمْ وَاللهُ غَفُورٌ رَّحِیمٌ)

ژباړه : کله چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په کورکي وي اوتاسو هغه په ناروسره رابولئ نودادادب سره په ټکر کي عمل دی ، بلکه خلکوته پکاردی چې انتظاروکړي ، هر کله چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دخپل ضرورت سره سم بهر راووتي نوهغه وخت دی ورسره لیده کاته وشي.

دسیدالمرسلین محمد صلی الله تعالی علیه واله وسلم ذات مبارک دبرکتونوسرچینه اودمسلمانانودټولودیني اودنیوي کارونو مرکز اودرجوع ځای ؤ ،ډېرروړوکي کارهم دانسان لپاره ډېر سخت اومشکل ګرزي که دهغه داوقاتو نظم موجودنه وي.

دصحابه کرامودعمل طريقه

دحضرت رسول اقدس صلی الله تعالی علیه واله وسلم په مجلس کې ګډون کونکواوله هغه سره ملاقات کونکوته چې کوم اداب ښوول شوي ؤ، دهغوبنستيز ټکي داؤ، چې له نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم سره په ليدوکتواوخبرواتروکي ترانتهايي حده پورې بايددادب لحاظ وساتل شي ،دهيڅ يوچااواز (غږ) بايدنبی کريم صلی الله تعالی علیه واله وسلم تراوازلوړنه وي ، هغه څوک چې له نبی کريم صلی الله تعالی علیه واله وسلم سره خبري کوي هغه بايدداله ياده ونه باسي چې داوخت زه له داسي چاسره په خبرولګيانه يم چې هغه زماسيال ياله ماسره برابر دي ، بلکه زه دالله ﷻ له سپېڅلي رسول نبی کريم صلی الله تعالی علیه واله وسلم سره خبري کوم . دپاک خدای ﷻ ددغه حکم تر نازليدلووروسته داصحابو کراموحال داسی شوچې حضرت ابوبکر صديق رضی الله تعالی عنه عرض وکړ چې ای دالله ﷻ رسوله ! په خدای ﷻ مې دی قسم وي چې زه به دمړګ ترورځې له تاسره په داسي ډول خبري کوم لکه يوڅوک چې چاته په غوږ کي ږغيږي.

حضرت عمر رضی الله تعالی عنه به هم ددغه حکم له نازليدووروسته دومره (سوکه) ورو ږغيدي ،چې ډيرواري به نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دوهم وارپوښتنه ورڅخه کوله ،اوثابت بن قيس اواز اصلاً ډيرغټ ؤ، خوکله چې ئي دغه اية واوريدی ،نوله ډاره ئي ډيرزيات وژړل اوله ډېر تکليفه وروسته ئي خپل غږ ډيرټيټ

کړ‌له دغوقیصوڅخه کولای شوچې اندازه ولګووچې دلویانو(بزرګانو) سره په لیدو،کتو، خبروکي څرنګه کړنلاره خپله کړو.

له مشرانوسره دلیدوکتواداب

علماؤپه صراحت سره ویلي دي چې کوم خلک په عمرکي له تاسو څخه مشران وي اویاپه علم کي ترتاسو لوړوي اویامشائخ یااستادان وي ، نوله هغوئ‌لوسره دملاقات پروخت ددغوادابو هرخیال ساتل پکاردي.

حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنه فرمایلی دي چې ځیني وخت به ماديوانصاري صحابي دروازې ته دهغه دراوتلو په انتظار کي تېوله غرمه تیروله ، ددي لپاره چې ماویل کله هغه دباندي راووزي بیابه زه ورڅخه دیوحدیث پوښتنه اوتحقیق کوم ،که‌ما له هغه څخه داجازې غوښتنه کړي وای نوهغه به ضرورماته اجازه راکړې وه مګرمادغه کارداداب خلاف بللونوځکه مي دانتظار تکلیف پر ځان منلی ؤ.

حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهمافرمائي :چې کله به زه یوچاته دلیدولپاره ورغلم ،اوبیابه داراته معلومه شوه چې هغه ویده دي ، نوخپل څادربه مي هلته ددروازې ترمخ اچاوواوبیابه په انتظار ورباندي کښیناستم ،دتودوخي ګرمی څپې به چلیدلې چې دهغوپه وجه به زماخوله اوسرپه خاوروولړل شول ،مګرزه به ترهغه وخته پورې هلته وم ترڅوبه هغه راپورته شواودخپل ضرورت لپاره به

بهرته راووتي ، نوهغه وخت به بياماورڅخه ديوحديث په
اړوندپوښتنې اوتحقيقات كول ، هغوحضراتوبه راته ويل چې تاښه
نه دي كړي چې دلته په دغه بدحال كي انتظارشوى ئي موږ به دى
خبرولو ، اومابه په ځواب كي ورته ويل چې زمازړه دانه غوښتل چې
تاسوزماپه خاطر دخپلوضروورياتو ترپوره كولومخكي بهر ته
راووزئ ،نوداخبره ددې دليل دي چې اصحاب كرامو رضى الله
تعالى عنهم اوتابعينو رحمة الله عليهم هم
دخپلواستادانواومشائخوپه حق كي ددغوادبونوډيرخيال ساتلى
دى ،ځكه چې دوى هم دانبياؤ وارثان ؤ،اوددې دليل دادى چې
يوخت نبى كريم صلى الله تعالى عليه واله وسلم ابودراء رضى الله
تعالى عنه وليدى چې هغه دحضرت ابوبكرصديق رضى الله تعالى
عنه ترمخ روان ؤ، نبى كريم صلى الله تعالى عليه واله وسلم ورته
وفرمايل : چې ګوره ته دداسې چاترمخ روان ئى چې هغه په
دنيااواخرت ترتابهتردي اوبيائي وفرمايل :چې په دنياكي
لمرپرداسې چانه دي ختلى ، نه لويدلى چې هغه ترحضرت
ابوبكرصديق رضى الله تعالى عنه بهتراوغوره وي. (روح البيان)
جضرت ابن عباس رضى الله تعالى عنهمافرمائي: چې په كوم قوم كي
دعالم مثال دنبى په څيردي ،الله ﷻ دنبى په شا ن كي فرمايلي دي:
چې تاسو بهرته دهغه دراوتلو انتظار وكړئ. حضرت ابوعبيدة رضى
الله تعالى عنه فرمايي: زه ديوعالم دروازې ته ورغلم خودروازه مي

ونه ټکوله بلکه دهغه انتظار مي وکړماويل چې هرکله هغه بهرته راووزي هغه وخت به زه له هغه سره ليده کاته کوم.(روح المعانی)
له پورتنيوواقعوڅخه معلومېږي چې داهم ادب دی چې بغيرله دې چې مشائخ اواستادان له خپل راتګ څخه خبر کړئ په بهر کي دهغوی انتظار وکړئ ، هر وخت چې دوی په خپل طبيعت بهر ته راووتل ،نوبياورسره وګورئ ،دعلم زده کونکي بايدله دې واقعوڅخه درس واخلي چې اصحاب کرامو رضی الله تعالی عنهم اجمعين) به ديوحديث دزده کولو لپاره په دروازه کي کښيناستل خوکه نن سبادخلکوحال وګورونودېر فرق سره لري ، اوداحال ډېر خراب اوله ادب څخه ليرې دي.

دادب احترام اوثمره

داخوهمداادب ؤچې حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنه ته دبحرالعلوم لقب ورکړل شو ، هغه به سره له دې چې د نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم داکا(تره) زوی هم ؤ،او نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم ته ډېر نژدې هم ؤ ، داټوله ددغه ادب اودغوقربانيوثمره وه ، که هغه دڅه ځان پلوې اوځان لوړبللوپه رنځ مبتلاشوي وای ، نودغه لوړې مرتبې (چې هغه ئي دعزت دبام عروج ته ورساوو) څرنګه ترلاسه کړې وای ، نبی کريم ضلی الله تعالی عليه واله وسلم ارشاد مبارک دی : چې له هر چاڅخه چې علم حاصلوئ له هغه سره په تواضع مخامخ کېږئ ، په بخاری شريف کي له حضرت مجاهد رضی الله تعالی عنه څخه نقل شوی دي : چې

دحضرت علی رضی الله تعالی عنه ارشاددي : ((له چاڅخه چې ماصرف يولفظ زده کړي وي هم ،زه دهغه غلام يم که مې ازادوي که مي خرڅوي.)) دغوارشاداتواودحضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهماعمل ته په فهم سره پکاردي چې څه ناڅه پرخپله معاشره هم نظرواچوواووګوروچې زموږدمعاشرې (ټولنې) حالت څنګه دي په ننني ټولنه کي دصاحبزاده ګړيانوم دکېنسرشکل غوره کړی دی ، څومره صاحب زادګان شته چې دخپل نېک خويه اوپاک زړه لرونکو پلرونودعملونو وارثان دي ؟ په دي خبره ډيرفکرکول پکاردي چې اياصاحب زاده پيدايشي همدغه رنګه وي اوکه بې وروستني حالات دغه رنګه کوي اودغه ځای ته ئي رسوي ، نوبيابه دامعلوميږي چې په دې کي ترټولوزيات لاس دناپوهانومريدانواوعقيده لرونکودی چاچې په عبادت خانه کي هغه صاحب زاده دمعبودتردرجې رسولی دی ، يوداسې څوک چې له خلګوسره ئي دملاقات پروخت خپله ټنډه (تندی) ډيرتريو نيولي وي خودصاحبزاده په مخکي په زنګنونوکښينې . اسلام ډيرپه کلکه دشخصيت پرستې مخالف دی ځکه شخصيت پرستې دبت پرستی وسيله ګرزي موږبايدديته سوچ وکړو چې ايا موږ بت پرستې ډيره پرمخ نه بوولې ؟ اوحال دادی چې په اسلام کي دبزرګي سروکارله تقوی سره دی . په دغه ډول نه وي،داچې موږ دغيراسلامې طريقې پلوي (تائيد) کوو بلکه ددغوصاحب زادګانو(اخندزاده ګانو)آينده هم خرابوو، ځکه چې که موږ يوکم علم اوکم عقل ته اخندزاده ،اخندزاده وايونوهغه په غلط

نهمي کي لوېږي ، اوځان تر خپل اصليت ډېرپورته ورته ښکارېږي ، اوداېوه فطري خاصه ده چې که موږ يو څوک دهغه ترحقيقي حيثيت لوړبولو ،نوهغه يقيني دخپل ځان په هکله غلط فکر کوي ،اوپه کومه اندازه چې هغه ته دخپل پلار اونيکه دوراثت ساتنه اوتحفظ لازم ؤپه هغه ډول ئي نشي کولای ،له دې خاطره داوخت موږته داډېره ضروري ده چې هغوخلکوته چې داخونډزا دګانو(صاحبزادګانو) په اړوندتر مناسب حدزياته عقيده لري په خوږه ژبه ووايوچې ورورِه دخدای ﷻ په خاطردغوصاحبزادګانوراتلونکي مه خرابه وه اودغه دشخصيت پرستي کارنوړپرېږده ـ امکان شته چې دغه بې ځايه عقيده بيادومره خوره نه شي چې مخنيوي ئي زموږ له واک څخه ووزي.

دحضرت سعدرض له کورڅخه د نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم بیرته تلل:

داحاديثوپه يوکتاب مسنداحمد رحمة الله عليه کي له حضرت انس رضى الله تعالی عنه څخه روايت دي:چې يووار نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ديوصحابي حضرت سعدبن عبادة رضی الله تعالی عنه کورته ورغی ، له سنتوسره سم ئي داجازې غوښتلولپاره سلام واچاوو، سعدبن عبادة ځواب ورکړخودومره په سوکه اواز چې هغه مبارک وانه وريدی ، نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په دوهم اودرېيم وارپياهم سلام واچاوو خوسعدبن عبادة رضی الله تعالی عنه په دومره ټيټ اوازځواب ورکاوو، چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم به نه اوريدی ، له درې واري سلام

ویلووروسته نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم بېرته روان شو ، کله چې سعدبن عبادة رضی الله تعالی عنه پوه شوچې هغه صلی الله علیه وسلم بیرته روان شو نوله شائي وريسې منډه کړه اوعذرئي ورته ووايو ، اوورته وئي ويل چې ای دالله ﷺ رسوله ! هرواری ماستااوازاوریدی اوځواب مې درکاوو ، خوپه دی وجه می په ډيرټيټ اواز ځواب درکاوو ، چې ستاله خولې زمادسلامتياډېرې دعاګانې راووزې چې ستادغه دعاګانې زمالپاره ډيرې قيمتي وي ، بیا نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ورته سنت طریقه وښوده چې که دی له درې وارې څخه وروسته هم ځواب ترلاسه نه کړ نوبیرته بايدواپس ولاړشي ، له دې څخه وروسته سعدبن عبادة رضی الله تعالی عنه نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم خپل کورته بوتلی اوپه ډيرښه ډول ئي دهغه صلی الله تعالی علیه واله وسلم خدمت وکړ ، اوله نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم سره ئي ډيرمحبت وکړاو نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم هغه قبول کړ.دغه رنګه نورې ډېرې واقعې هم پيښې شوي دي .

حضرت عبدالله بن زیدبن عبدربه باغ (کروندې) ته اوبه ورکولې چې دهغه زوی د نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم له رحلت څخه خبرکړ ، نوهغه سمدستي خپلې سترګي پټې کړې اودپاک خدای ﷻ دربارته ئي سوال وکړ چې ای خدایه ! ماچې په کوموسترګود نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ښائست ليدلی دی نورنه غواړم چې په هغوسترګوباندی نورشیان ووينم له ماڅخه

دستر ګو دید(بصارت) واخلې اوپه همدغه رنګ ئي دعاء قبوله شوه
داحُدپه جنګ کي مسلمانانوته هم ډيرتاوانونه واوښتل اوهم
شهيدان شول. کله چې دغه خبر مدينې منوري ته ورسيدى نوښځې
دسم حال معلومولولپاره له کوروڅخه راووتلې ،يوې انصارى
ميرمنې دخلګويوه ډله وليده اوهلته ورغله ، په ډېره بې صبرى سره
يي ورڅخه پوښتنه وکړه چې نبى كريم صلى الله تعالى عليه واله
وسلم څنګه دى ؟ له هغې ډلي څخه يوچاورباندي غږ کړچې
ستاپلارشهيدشو ، دالله ﷺ دغه بنده اناالله وويله اوبيائي هم په بې
صبرى سره د نبى كريم صلى الله تعالى عليه واله وسلم
روغتيااوپيداكولو پوښتنه اوتلاش کاؤ، ددوي له ډلي څخه
يادخپل وروردشهادت واوريدل ، چادخپل پلار اوڅوک دخپل زوى
ابل دوست له شهادته خبرې شوي ، خودغې انصاري ميرمنې په
بابياويل چې نبى كريم صلى الله تعالى عليه واله وسلم چيري
وڅنګه دي ؟خلګوورته ويل چې هغه روغ رمټ دي اورابه شي ، په
ې سره دهغې زړه ارام نه شو، اوونې ويل چې هغه چېرې دى ؟
خلګوديوې بلې ډلې په لوراشاره وکړه ، چې هلته دي ، هغه ميرمن په
منده هلته ورغله اوخپلې سترګي ئي دهغه مبارک په ليدلو يخي کړي
عرض يي وکړچې اى دالله ﷺ رسوله ! ستاله ليدوڅخه وروسته هر
م زماليپاره کم اومعمولي دى.

دحضرت سعد رضی الله تعالی عنه عمل

له نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم سره دصحابه کرامو رضی الله تعالی عنهم دمحبت ډیري واقعې شته اوکه رشتیاوویل شي نودغه د نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم محبت دهغوی دژوند سرمایه وه دکوم په وجه چې دځان ،مال ،اولاداوهرڅه قربانولوته هر وخت تیارؤ،په دغه لاره کي وربانديِ هیڅ ډول ویرې اوډارغلبه نه وه کړي ، ویره اودمرګ ډارئي دهغوله زړو څخه ایستلی ؤ،دوی به د نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم پر حکم باندي ځان قربانول دځان لپاره یولوی افتخار ګڼلو دسعد رضی الله تعالی عنه پورته بیان شوی عمل دعشق اومحبت دغلبې په وجه ؤ، په دغه وخت کي دهغه ذهن ته داخبره رانغله چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم یوغریب کورته راغلی دي زه به سمدستې ورشم اودهغه قدم به ښکل کړم ، بلکه دهغه ذهن دېته متوجه شوچې هرڅومره چې ډیرواري د نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم له مبارکي ژبې څخه د(السّلامُ عَلَيْكُمْ) دوعاووزې هغومره به دغه دعاوې زمادنجات باعث وګرزي ، اوپه دنیااواخیرت کي به زماذخلاصون اواصلاح سبب شي.

له نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم سره چې دصحابه کراموکوم تعلق ؤ هغه دمحبت طبعې په درجه کي ؤبلکه که تر دې بله هم پورته درجه وي نوترهغې پورې رسیدلی ؤ ،نوپه دغه رنګه محبت کي له محبوب سرڅخه بغیر هیڅ څوک هم دانسان په نظر اوخیال کي

نه ورځي. له نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم سره دحضرت سعد رضی الله تعالی عنه محبت هم تردغې اندازې پورې رسیدلي ؤ، دغه رنګه حضرت سعد رضی الله تعالی عنه ته د نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ذطبیعت پیژندنې په بناء دامعلومه وه چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم له ماڅخه په دغه کارنه خفه کیږي، ځکه چې دهغه نیت اوجذبه ډیرپاک ؤ، اوهمداسي وشول هم اوسعد رضی الله تعالی عنه په دغه عمل سره نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دهیڅ رنګه خفګان اظهارونکړ،بلکه دهغه دجذبې قدرداني یي وکړ، څرنګه چې دهغه له دعاء څخه څرګندیږي چې ویي فرمایل: (اللهُمّ اجْعَلْ صَلٰوتَکَ وَرَحْمَتَکَ عَلٰی آلِ سَعْدٍ)
ژباړه: ای زمارِبه ادسعدپه کوروالوباندي خپله خاصه مهرباني اورحمت وکړي.

دکوردخاونداختیار

فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ) دنورسورة(۱۸اية)
په دغه ایت شریف کي څرګندارشاددي چې ترڅوتاسوته دننوتلواجازه نه وي درکړله شوی ،نوترهغوپوري مه ننوزئ ،که په کورکي څوک نه وي اویاوي ،خواجازه نه درکوي اوستاسوله ورتلوڅخه انکارکوي اویادکورخاوندپخپله تاسوله ورتلوڅخه منعه کړي، چې اوس درسره نه شم لیدلای اوس ولاړ شه ، اویادکورله دننه

څخه هیڅ ثواب درته رانشي ، نوپه دغوټولو صورتوکي ځرنګه چې اجازه نه ده درکړله شوي ،نوداخپلیدل درته نه دي روا.
دغه داجازې له ورکولو څخه انکار بایدناسم ونه ګڼو، اونه په دې سره باید خپه شو ، بلکه دغه طریقه ډیره مناسبه اوبهتره ده ځکه چې دهر چاحال خوهمیشه په یوه ډول نه وی ، ځینې وخت انسان مجبوروي اوبهرته هم نه شي راوتلای ،نه بل داسې څوک وي چې دهغه په واسطه تاسوته خبردرکړي . چې داوخت زه په داسې حالت کې یم نوځکه تاسو ته دراتلو اجازه نه درکوم ، موږ ته پخپله ډیردغه رنګه حالات پیښیږي ، موږ باید نورهم په خپل ځان ورقیاس کړو، اودهغوی عذر ومنو، زموږ لپاره دپاک خدای ﷻ په مبارک ارشادعمل کول ډیرغوره دی چې فرمایي ،(ارْجِعُوْا)بیرته واپس شئ . په دغه ایت عمل نه کول دډېروفتنواوخرابیوباعث کیدای شي ، دالله ﷻ خپل ارشادپاک دي چې زه ستاسوله کاروادوزړه له پټورازونوڅخه ډیرښه خبر یم ،خدای ﷻ پوهیږي چې دکورته راتلونکي نیت څه ؤ، اوداجازه نه ورکونکي داجازې نه ورکولوعمل دڅه مجبورۍ په بناء ؤ پاک خدای ﷻ فرمایي چې که دکورخاوند دکبر په وجه هغه له راتلو څخه منعه کړی وي هم زه پوهیږم اوکه بې رښتینی عذر وي نوهم زه ورباندې خبریم پاک خدای ﷻ ددواړوله نیت اودزړه له رازونوڅخه پوره خبردی.
له مهاجرینوحضراتوڅخه نقل شوي دي : چې دوی به ډېر افسوس کاوچې ټول عمرزموږداآرزووه چې موږ دچاکورته ورغلی وای

اواجازه موورڅخه غوښتې وای اوبیاهغوپه ځواب کې راته ویلې
وای چې بیرته واپس شئ ترڅوموږدپاک خدای ﷻ په دغه حکم
دعمل کولو ثواب حاصل کړی وای. مګرعجیبه ده چې کله هم دغه
نعمت زموږپه نصیب نه شواوپه دغه اية دعمل کولو موقع په لاس
رانغله.

په ملاقات کې ددواړواړخونورعایت

اسلامي شریعت دژونددښوادبونودزده کولو اودتولوله
ضرراوتکلیف څخه دساتلو لپاره دعدالت یودوه اړخیځ نظام
جوړکړی دی، څرنګه چې په دغه اية کې اجازه غوښتونکي ته
دالارښوونه شوې ده چې که تاته ځواب درنه کړل شو یادارنګه چې
درته وویل شول چې داوخت درسره نه شم لیدلای
نودکورخاوندمعذوروګڼه اوپه ښه زړه بیرته واپس شه، دادځان
لپاره نامناسب اوبدکارمه بوله. اوبغیرله څه پریشانۍ اوخفګانه
څخه بیرته واپس شه دجګړې اواوتأ ویلو،ماویلوضرورت نشته،
اوپه یوحدیث کې دملاقات ددوهم اړخ په اړونددغه رنګه
ارشادمبارک شوي دي چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم
فرمایلي دي: (اِنَّ لِزُوْرِکَ عَلَيْکَ حَقًا) پرتاباندې دهغه چاحق شته چې
ستاسره ملاقات کوي،هغه دادی چې یاخوهغه ځان ته راوبوله اویابهر
ته دروروزه اوورسره ووینه، دهغه عزت وکړه ځکه چې هغه ستامیلمه
دی کوم حقونه چې شریعت میلمانه ته ورکړی دی په هغوعمل وکړه

شي نودپوره کولو کوشش يي وکړه ، اوکه دهغه دضرورت پوره کول
ستا په قدرت کي نه ؤ نوپه ډيره نرمه اوپسته ژبه ورته ووايه چې
ستادغه کاريادغه ضرورت درته زه نه شم پوره کولای اوپه همدغه
وخت کي داخبره يادلره چې الله ﷻ دزړونوپه هر پټ رازخبردی اوپه
دې سره ته بايددپاک خدای ﷻشکراداء کړي چې الله ﷻ تاته رتبه
،ياچوکۍ اويادومره عزت درکړي دی چې له ليري اونژدې څخه خپل
اوپردي ټول درته راځي داټول دپاک خدای ﷻ فضل دی ، کله
يوڅوک هم بل چاته بغيرله مجبورۍ اوضرورته نه ورځي ، نوکه
معقول اوډيرعذرونه وي بياله ملاقات څخه انکار کول نه دی پکار
ځکه چې ددواړوطرفونوحال پوره پوره خدای ﷻ ته معلوم دی -
اوخدای ﷻ ډيره ښه پوهيږي چې دهغه دمنعه کونکی عذرمعقول دی
اوکنه له بل طرفه عواموته هم پکارده چې که له مشائخو ،
استادانواويادوخت له حاکمانوسره ليدل غواړي نوپه هغه وخت کي
دي ورسره دليدلوکوشش وکړي چې هغه له خلکوسره دليدلو لپاره
ټاکلی وی ، بې له ډه سخت ضرورته دي بې وخته دی دهغه ليدلوته
نه ورځي ځکه چې هر کاربايديوټاکلی وخت ولري.

په شپه کي داجازې غوښتلو سنت طريقه

د نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم معمول داؤچې کله به
چاته دملاقات لپاره په شپه کي ورتلی ، نوپه دومره اوازبه ئي
وربانذی سلام اچاوو،چې ويښوخلکوبه اوريدلای شوای اوويده

خلک به وربانذی نه وینیبدل او که به څه سخت ضرورت ؤ هغه بیابله خبره ده.

دصدیق اکبر رضی الله تعالی عنه پوښتنه

(لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ) ددغه اية شان نزول: روایت دی چې کله داستیذان اية نازل شوچې پکې بې اجازې دچاکورته دورننوتلو منعه شوې وه ، نوحضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه عرض وکړ ای دالله ﷺ رسوله ! تردغه ممانعت وروسته به دقریشوتجاران څه کوي ځکه چې دوی له مدینې څخه تر شام پوري تجارتې سفرونه کوي اوپه لاره کي هرځای مسافرخانې جوړې شوې وي چې دسفر په جریان کي دغه خلک په هغوکي ارام کوي خودهغوداسي ځانګړې اوسېدونکي نشته چې ورڅخه اجازه واخستله شي ، نوپه دغه صورة کي له چاڅخه اجازه واخستله شي ،اوپرچابایدسلام واچول شي ؟ دحضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه ددغې پوښتنې په ځواب کي دغه اية شریف نازل شو.

دمتاع دلفظ څېړنه

په پورتنې اية شریف کي دمتاع لفظ استعمال شو ی دی ، دمتاع لغوي معنی دیوشي ،لوښي په ډول استعمالول ، له هغه څخه ګټه اخیستل دی اوله هر څه څخه چې ګټه اخستله کیږي ، هغه ته متاع ویل کیږي ، په دغه اية شریف کي دمتاع له لفظ څخه دهغه لغوي معنی مرادده ، یعنی په کوم کورکي چې څوک استوګنه اوژوند نه

کوي ، بلکه دسامانونودساتلولپاره وي ، نوکه دغه رنګه کوټونه دورننوتلو ضرورت پیښ شي که په یخ کي وي که په ګرمي کي که دباران په حا ل کي وي که په سم حال کي وي که ستااوسیدل هم هلته نژدي وي که دتجارت لپاره وي اوکه دتفریح ځای وی نوکولای شئ بغیر له جازې ورداخل شئ ، خوبه دي شرط چې هلته څوک نه اوسیږي ، دجابربن زید رضی الله تعالی عنه قول هم همدغه دی اودغه رنګه ځای ته داخلیدل به دنیک نیت اورشتنې ارادي له مخې وی دداخلیدونکی زړه به دغلا، زنا،خلک ازارونی اودغه رنګه نوروخیالونوڅخه پاک وي ځکه چې پاک خدای ﷻ فرمایي ؛ زه په هغوټولوشیانوخبریم اوپوهیږم چې تاسوئي په پټه کوئ اویائي ښکاره کوئ حتی چې هغه دزړنوله پټورازونوڅخه هم پوره خبردی.

د (غَيْرَ مَسْكُونَة) دلفظ څخه مراد:

په ایة کي چې د (غَیْرَ مَسْکُونَة لفظ) راغلی دی دهغه په اړوند دزید اوشعبی رحمة الله علیهما قول دادی چې له دغه څخه مراددتجارت کونکودکانونه اودهغوګدامونه ، سرایونه ، مسافرخانې ، هوټلونه اوداسې نوردی ، یعني کله چې تجارت کونکی دوکانونه خلاص کړي اوعمومي اجازه یي وکړه اوسامان ئي هلته دخرڅولو لپاره کښیښود، نوبیادنوري اجازي غوښتلوضرورت نشته په دغه حکم کي هوټلونه اوسرایونه هم دي ، له دې څخه مرادهغه ودانۍ اوځایونه هم کېدای شي چې دکوم شخص یاقوم داستوګنې لپاره خاص شوي نه وي ، بلکه هر چا اوهرقوم ته دورتلوعامه اجازه وي نودابایدیاد

ولرئ چې کومې طبقې (نارینه ؤیابنځینه ؤ) ته چې دهلته ورتلو اجازه نه وی دهغولپاره هلته ورتلل روانه دی ، د (غَیرَ مَسکُونَة) په اړوندبیلابیل قولونه نورهم شته مګردټولو خلاصه همداراوزي چې له دی څخه رفاه عام (ټول ګټې) ځایونه مراددي چې پکي مسجد، عبادتخانه ، دینې مدرسې ، اوښونځی (مکاتب) هم شامل دی ، دغه رنګه روغتونونه ، ډاکخاني ، دګاډي تم ځای ، دلویوموټرواډې ، دهوائي جهازمیدان ، اودقومي جشنونواوتفریح ځایونه هم په هغه کي داخل دی ، داټول هغه ځایونه دی چې هرڅوک بغیر له اجازې اخستلو ورننوتلای شي ، همدارنګه دعلماؤ اومشائخوهغومجلسونوته هم چې دوعظ اونصیحت لپاره جوړشوی وی ، دوروتلو پروخت داجازې اخستلوضرورت نشته. اجازه پردوه ډوله ده یوصراحةً یانیغ په نیغه اجازه ده اوبله ضمني اجازه ، دمثال په ډول که مشائخوته صراحةً اجازه ورکوله کیږي نودهغوخدمتګاران ضمناً په دغه اجازه کي داخل وي ، اوکه امیرانوته اجازه ورکول کیږي نومزدوران ضمناً له هغې اجازې څخه ګټه اخستلای شي - اوکله چې بیااجازه حکمی وی ، دمثال په ډول یومشر (وزیر یاصدراعظم یابل څا) اعلان وکړ چې له فلانې وخته بیاترفلاني وخته پورې محتاجان کولای شي چې راشي اوله ماسره وویني. یامشائخ دهغوخلګولپاره چې هغو ته راځي یوکاغذ ولګوي اوپه هغه کي ورته دلیدو، کتووخت وټاکي نوپه هغه ټاکل ی وخت کي دورتلو په صور ة کي داجازې اخستلوضرورت نشته ،

اويادکورخاونديوچاته وويل چې زه په کورکي وم اوکه نه وم نو
کولای شي چې زموږ کوټې (کمرې) ته راشي نودغه هم اجازه بلله
کيږي همدارنګه دکورخاوندپه کوم بل ليري ځای کي ؤ اوستاله
کورته ورتلوڅخه خبرشو اودرته ويې ويل چي ته دالته پاته شه زه
درروان يم نوداهم دکور دخاوند له خوايوډول اجازه ده.

په غَيْرَ مَسكُونَهِ ځايوکي ددغوخبروخيال ساتئ:

دپورته تولوذکرشويوځايونولپاره که دهغو دزمه
دارانو،سرپرستانواوحکومت لخواهغه ته دورداخيلدوکوم شرطونه
ؤنوپه هغوباندی هم عمل کول واجب دی ، دمثال په ډول پارک اودغه
رنګه نوروځايونوته يوخاص وخت ټاکل شوی وی اوهلته
دګلانواوبوټو خرابول اوشکول منعه وي يادګاډي تم ځای ته بغيرله
پليټ فارم (ټکټ) څخه ورننوتل منعه وی ، نودفليټ فارم (ټکټ)
اخستل ضروري دی ، ددغوقوانينوڅخه سرغړونه ناروا ده. په هوايي
ميدان کي چې کومي برخي ته حکومت دعاموخلکوورتلل بندکړی
وی هغه ځای ته بغير له اجازې ورتلل دشريعت له نظره روانه دی ،
دګاډي په تم ځای (استيشن) ، هوايي ميدان
اوروغتونونو(هسپتالونو) کي هغه دفترونه اوخاصي کوټې (کمرې
) چې مريضان يانورخلک پکي استوګنه لري د (غَيْرَ مَسْکُونَهِ)
ت حکم لاندی نه دی ، بکله دمسکونه په حکم کي دی. هغوته بې له
ـلل روانه دی . دغه رنګه په مساجدو،مدرسو،
بادتخانو [illegible]اکخانواونوروکي چې کومي کمرې

دهغودکار کونکو(خدمتګارانو) لپاره خاصې شوې وی ، اوڅوک
یکې استوګنه لرې لکه په مسجدوکې دامام اومؤذن داوسیدوکمرې
یاپه عبادتخانوکې دمنتظیمنو(خدمتګارانو) کمرې اوپه
مدرسوکې داستادانوکمرې ، داټولې په (غَیْرَ مَسْکُوْنَة) کې داخلې
نه دی ، دغوکمروته بې له جازې ورننوتل روانه دی.

اوس پوښتنه داده چې په دغه رنګه (یعنې غَیْرَ مَسْکُوْنَة) ځایونوکې
به سلام اچول کیږي کنه ؟ اوکه اچول کیږي نوپرچابایدوویل شي ؟
په دې اړوندهم حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه له نبی
کریم‌صلی الله تعالی علیه واله وسلم څخه پوښتنه کړې وه ،
داجازې په اړوندئي وفرمایل : چې ضرورت نشته اوداچې هلته
دسلام اچولو ضرورت شته کنه ؟ په ظاهر خوداسې ښکارې چې نه به
وی ، ځکه چې په ایة کې فرمایل شوي دي چې: (تُسَلِّمُوْاعَلٰی اَهْلِهَا)
یعنې دکورپرخلګو سلام واچوئ ، نوکله چې په کوروباځایوکې
خلک نه اوسېږي نوسلام به څرنګه وي اوپر چابه ئي اچوي ؟ مګر
دلته دحضرت عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهمایو حدیث شریف
دی چې فرمائي: (عَنْ نَافِعٍ اَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ قَالَ: اِذَاَدَخَلَ الْبَیْتَ غَیْرَ
الْمَسْکُوْنِ فَلْیَقُلْ السَّلَامُ عَلَیْنَاوَعَلٰی عِبَادِاللهِ الصَّالِحِیْنَ)
ژباړه : له حضرت نافع رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی چې
عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما وفرمایل : کله چې تاسو
پرخالي ځای یاکورته داخل شئ نوووایئ :(السَّلَامُ عَلَیْنَاوَعَلٰی

عِبَادِاللهِ الصَّالِحِيْنَ) دسلامتیادغه دعاهم دځپل ځان لپاره ده م
دپاک خدای ﷻ دټولو نیکو بندګانولپاره ده که یوچا
(اجازه غوښتونکي) ته دقاصد په ذریعه دراتلو بلنه ورکړله شي،
نوتر دې دزیاتې اجازې اخستلوضرورت نشته لکه چې په یوحدیث
شریف کې فرمایل شوي دي: (اِذَا دُعِیَ اَحَدُکُمْ فَجَاءَ مَعَ الرَّسُوْلِ فَاِنَّ
ذَالِکَ اِذْنٌ) یعنې یوڅوک چې راوبلل شي اوهغه له قاصد(هغه
چاسره چې ورلیږل شوی وی) راشي نودادهغه لپاره اجازه ده. ک
خدای ﷻ مکړه چېرې څه پیښه وشي یعنې اورولګیږي ، یاکوررنګ
شي ، یادچاکوریادوکان یابل څه ته غل ولویږي ، یاکومه بلایامارپه
کورکي راووزې یادغه رنګه بل څه پیښ شي ،نوپه دغه رنګه
بیړنیوحالاتوکي دنفس تحفظ کول دی ، لکه څرنګه چې په هرانسان
باندی دځپل ځان ساتنه فرض ده همهغه رنګه دضرورت پروخت دبل
چا ساتل همورباندی فرض دی کله چې هغه دبل چادساتلو قدرت
ولري . دضرورت پروخت له انسان سره مرسته کول دبشریت ،
ایمانداری اواسلامیت غوښتنه اویوه تولنیزه فریضه ده.

دټیلیفون کولو اسلامي طریقه:

دپاکستان دمفتی اعظم اودارالعلوم دیوبندپخوانی مفتي
محمدشفیع دیوبندی رحمة الله علیه داجازې غوښتلوپه
اړوندڅونوري مسئلې هم ذکرکړې دی ،هغه(رحمة الله علیه) لیکي
چې داجازې غوښتلوله شرعي حکمونوڅخه اصلي مقصدخلکوته له
ضرر(تکلیف) رسولوڅخه ځان ساتل ، اودیوبنه اوبهتر ژوندادبونه

زده کول دی فلهذا خلک باید په لاندینیو احکامو هم پوره ځان پوه کړي

(۱) یو چاته داسي وخت تیلفون کول چې عادةً هغه په دغه وخت کي ویده وي یادغه وخت دهغه دلمانځه اویابل ضرورت وي بغیر له څه سخته ضرورته روانه دی ، ځکه چې له دې څخه هم انسان ته په هغه ډول اذیت اوتکلیف رسېږي څرنګه چې دیوچادبې اجازې ورننوتلو پر وخت ورته رسیږي اودهغه ازادي ته زیان رسوي.

(۲) که تاسو له یوچاسره دېروخت په تیلفون خبري کوئ ، نوښه به داوي چې له هغه څخه پوښتنه وکړئ چې تاته په کوم وخت کي له ماسره په تیلفون خبري کول اسان وي ، کوم وخت چې هغه درته وښائي په همهغه وخت بیاهغه ته تیلفون کوئ.

(۳) که تاسو غواړئ له چاسره دتیلیفون له لارې اوږدي خبرې وکړئ ، که هغه اجازه درکړه نوبیادخپل عرض په بیانولو پیل وکړئ ، ډېرداسي کیږي چې څوک بل چاته زنګ (ګینتی) وهي هغه طبعاً مجبورکېږي چې ددې لپاره تیلیفون پورته کړي چې څوک دی اوڅه وائي ؟. اوحال داوی هغه دتیلفون دپورته کولو لپاره ډېرضرورې کار پرېښي وي اوبل بې رحم ورته اوږده اوږده مجلسونه کوي اودهغه دضرورت هیڅ خیال نه ساتي ، چې له دی امله مخاطب یااوریدونکی ډیر په تکلیف کیږي ؛ اوکه هغه درته ووائي چې فی الحاله وخت نه لرم نولطفاً بل وخت زنګ ووهه نوته هم همداسي وکړه اوخپله تلفوني رابطه دي قطعه (پري) کړه اوپه دې سره خواهم مه بده وه ځکه چې

خدای ﷻ فرمائي: (وَإِن قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا) يعنى كه تاسوته وويل شي چې بيرته واپس شئ نوبيرته واپس كيږئ.
(۴) كله داسي هم وي چې دټيليفون گنټي روانه وي (زنگ وهل كيږي) خوخلک ورباندی هيڅ كارنه لري اودومره ځان نه په تكليف كوى چې صرف چې ټيلفون پورته كړي ، اومعلومه كړي چې څوک دى اودځه لپاره يي ټيلفون كړي دى ، داكار له اسلامي اخلاقو څخه خلاف اودټيلفون كونكى حق ضائع كول دى ، لكه چې په حديث شريف كي هم ددې ذكرشوى دى.(إِنَّ لِزَوْرِكَ عَلَيْكَ حَقٌّ) يعنى دهغه چاپرتاباندي حق شته چې تاته دليدولپاره راغلى دى ، له هغه سره وينه ياوړغيره اوبې له سخت ضرورته هغه ته انكار مه كوه ، نوپه همدغه رنگ چې څوک تاته ټيلفون وكړي نوهغه پرتاداحق لري چې ځواب ورته وركړي ، اوكه نه غواړي چې ډيرورسره وږغيږي نوعذرورته ووايه دابايدپه يادولرئ چې دغه پورته بيان شوي مسئلې ټولې له مستحباتواوادابوڅخه دي مگر دجمهورعلماؤ په نزدله واجباتوڅخه دي ، خطيب رحمة الله عليه هم داتائيدكړي ده اوامام قرطبي رحمة الله عليه هم په خپل تفسيركي همدغه ليكلي دي اوډيروعلماؤ قول هم دغه دى - له دي هرڅه څخه مقصدصرف وصرف دادى چې دجاهلانه اوناسم روش (چلند) مخه ونيوله شي ودناپوهانوپه څيردخلكو كوروته بغيرله اجازې ورننوتل ، دخلكوپه دروازه كي په لوړ اواز نارې وهل ، په زوره ،زوره ددروازې ځنځير ټرنگول ، بيابيادهرن (گينټي) وهل ، دروازه په ډيروويشتل

همدغه ډول تول ناسم اوله اسلامي اخلاقو سره ټکر کارونه ورک
اوهر هغه حرکت له بیخه وایستل شي چې ورځخه دکورخاوند
ل چاته تکلیف رسېږي. داد جاهلیت دزماني رواج اوعادت ؤ چې
اجازې به په ناڅاپي ډول دیواوبل کورته ورننوتل اوډېر ځله به
ونظرونه دکورپه خلکواوزدهغوپه ښځوپه داسي حال کي لګېدل
په هیڅ شان به دلیدولائق نه ؤ ، نوددوي دسمون اواصلاح لپاره
اک خدای ﷻ دغه قوانین اومقررات راولیږل چې هر څوک دخپل
سیدودځای دتخلیي حق ولري ، اوبل چاته داروانه ده چې دهغه
ګاه ته دهغه بې اجازې تاوان ورسوي.

دقران کریم ایاتونه له ترجمي سره:

ها الذينَ آمَنُوا لِيَستأذنكمُ الذينَ مَلكتْ أيمَانُكمْ وَالذينَ لمْ
ا الحُلْمَ منكمْ ثلاثَ مَرّاتٍ من قَبْلِ صَلاةِ الفَجْرِ وَحينَ تَضَعُونَ
م مِنَ الظهيرَةِ وَمن بَعْدِ صَلاةِ العِشَاءِ ثلاثُ عَوْرَاتٍ لكمْ ليسَ
م ولا عَليْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنّ طوّافُونَ عَليْكم بَعْضُكمْ عَلى بَعْضٍ
ـ يُبَيّنُ اللهُ لكمُ الآيَاتِ وَاللهُ عَليمٌ حَكيمٌ ۵۸ وَإذا بَلغَ الأطفالُ
الحُلْمَ فَليَستأذنُوا كمَا استَأذَنَ الذينَ من قَبْلِهِمْ كذلكَ يُبَيّنُ
م آيَاتِهِ وَاللهُ عَليمٌ حَكيمٌ (دسورة نور ۵۸/ ۵۹ ایاتونه)

ای هغو کسانو چې ایمان موراوړی دی بایدچې اجازه وغواړي
مان له تاسو چې خاوندان وي ورلره ښي لاسونه ستاسي اوهغه
چې نه وي رسیدلي بلوغ ته له تاسو څخه درې واره (یعني درې

غرمه کي خپلي جامې باسئ ،اوروستوله لمانځه دماخوستن څخ
درې عورتونه دي تاسولره نشته پرتاسو اوپردوی ګناه پس
دغووختونوڅخه ډيرګرزيدونکي دي په تاسو باندي بعض ستاس
بعضونوروباندي همدارنګه بيانوي خدای ﷻ تاسولره اوخدای
عالم دی اوهغه دحکمت څښتن دی. اوهغه وخت چې ورسېږي هلک
له تاسوڅخه بلوغ ته نوغواړي دي اجازه لکه چې اجازه به غوښ
هغوخلګوچې پخواتردوی ؤ همدارنګه بيانوي خدای ﷻ تاسو
اياتونه خپل اوخدای ﷻ عالم دی اودحکمت خاوند دی.
له حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهماڅخه روايت دي چ
يووخت نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم يوانصاري هلک
دحضرت عمر رضی الله تعالی عنه درابللولپاره دغرمې په وخت ک
ورولیږي ، حضرت عمر رضی الله تعالی عنه ويده ؤ، هلک ب
اجازې دهغه رضی الله تعالی عنه کورته ورننوتی ، اوهغه ئي له خ
راپورته کړ ، دحضرت عمر رضی الله تعالی عنه جامي لږ سوری ش
اونرمي شوي وي نودهغه رضی الله تعالی عنه په زړه کي داخب
پيداشو چې کاشکي ددغه دراتلو اوتلو لپاره هم يوحکم نازل شو
وای له هغه وروسته حضرت عمر رضی الله تعالی عنه د نبی کر
صلی الله تعالی عليه واله وسلم په خدمت کي حاضرشو ، نو نب
کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم دغه اية مبارک ور واوراو
ددغه اية دشان نزول په باره کي دغه روايت راغلی دي.

يواځيتوب اودهغه ضرورت

انسان په هر حال کې چې وي انسان دي ، څنګه چې هغه له خپلو همخولو سره له کښيناستوخوندا خلي اوآرامي محسوسوي ،همهغه رنګه کله هغه په يواځيتوب کې دځان اوروح ارامي پيداکوي اوضروري ده چې هغه ديواځيتوب هم سم وخت سم ماحول اوسمه فضاولري څرنګه چې په شپه اوورځ کې دهغه لپاره دغه رنګه وختونه شته. په تيرشوي اية کې چې قرآن کريم دوختونوپه اړوندلارښوونه کړې ده چې خيال ساتل ئي ضروري دي.

موروي اوکه پلار ،زوی وي اوکه لور، وروروی اوکه خور لنډه داچې هيڅ يوخپل هم دانه خوښوي چې څوک دي دهغه دتنهائي په وخت کې مداخله وکړي . هيڅ يونيک اخلاقه انسان دخپلودوستانو خپلوانواوخدمتګارانوترمخ دجماع کولو په څيرکاردترسره کولو جرأت نشي کولای ، اونه ورته خپل شرم اوحياددې اجازه ورکوي ، خودويديدلو پروخت په عا م ډول خلک خپلې جامې باسي اوبياويده کيږي په خاص ډول په هغوهيوادنواوسيموکې چې ګرمي زياته وي دجاموايستل ضروري وي ، کله دخوب په وخت کې جامې دستر ترځايوپورته کيږي اوهغه ځايونه کېداى شي ښکاره شي چې په وينه ئي هيڅ څوک دښکاره کولوجرئت نه شي کولای ، نوځکه په دغوخاصو وختوکې راتلونکي ته عقلاً هم پکاردي چې احتياط وکړي ، دعاموتلونکواوراتلونکو، عاقل ، اوبالغ اوازادوحکم

مخکې تېرشوی دی چې کله کورته ورځې نواجازه دی واخلې اوبیادې ورشي.
په دغه کورکي که ښځې ژوندکوي اوکه نارینه ،ورننوتونکې هم که ښځه وي که نارینه ، دغه حکم دټولو لپاره عام دی اجازه اخستل واجب اوسلام ویل سنت ګڼل شوي دي .داجازې اخستلو هغه حکمونه چې تېر شول هغه دلرې یاپه کورنۍ کي دنه داخلوخلکولپاره ؤ، مګر په دغه تیرشوی اية کي له یوبل څخه داجازې اخستلودحکمونوبیان شوی دی چې تړاوویې له هغوخپلوانواومحارموسره دی چې عادةً په یوکور کي اوسېږي اوهر وخت سره ګرزي راګرزي ، او یوبل ته بې له څه خنډه ورځي اوراځي اوپه ګډه سره دانساني ضرورتونودپوره کولو لپاره کله ضروري هم وي ، اوله کورڅخه بندکري شوي نه وي اوله دوی څخه دښځوپرده هم دومره ژوره نه وي ددغه رنګه خلکولپاره کورته دننوتلو پروخت حکم صرف دادی چې کوروال دي
له خپل راتګ څخه خبروي یادي کم ترکمه دقدموڅخه دومره اواز (ډب ،ډب) جوړوي چې کوروال وپوهیږي چې څوک راروان دی اویادی ټوخی وکړي.
داجازې اخستل ددغه رنګه خپلوانولپاره واجب نه ، بلکه مستحب دی چې پرېښودل ئې مکروه تنزیهې دی . خودغه رنګه په خپلوی وګډ ژوندانه کي هم کله دکور یوغړی وغواړي چې په تنهایي کي پاته شي ، نودکوردبل غړی په بې اجازې ورتللوسره هغه ته تکلیف

رسيږي او کله خود جنجال سبب هم ګرزي ، نوځکه غواړو ددغه بې ځایه مداخلې دمخنيوي لپاره دغه حکمونه بيان کړو.

په کورکې دداخلي ارامۍ پرځای کول:

هغه کوچنيان هلکان چې لاوخت دبلوغ ته نه وي رسيدلي اوعادةً ورڅخه پرده هم نه کول کيږي ، اوبې ضرورته په کورکې اخواديخواچکر لګوي هغه که دخپل کوروي که دبل چادکور ، خپل اولاد وي اوکه خورياورروي اوآن له مينځې ، غلام ، مزدور ياخدمتګارڅخه هم خلک خاص احتياط نه کوي ځکه چې وايي داهميشه زموږ په خدمت کې وي ، دغه حرکتونه له کورنيواخلاقو سره په ټکر کې دي ، دهيڅ يوچاړه هم دانه غواړي چې هغه دي ويده وي اويوهلک يانجلۍ دي بې اجازې اوبې خبرتياورننوزې ، ځکه ډيرځله په داسې يوحالت کې وي چې په ښکاره کولو ئې شرميږي ، اوکه بالفرض په دغسې حالت کې هم نه وي نوکم ترکمه په دې سره خودهغه ارامي اويواځيتوب ته حتماً تاوان رسيږي ، نوله دې خاطره دغه ايتونه په خاص ډول داجازې اخستلوپه حکمونوکې راغلي دي چې په دغودروو ختوکې دې څوک چاته بغير له اجازې نه ورځي ، دغه حکم دهغوکورلپاره دي چې سرای ياڅهارديوالي يوه وي خودرې ياڅلور کورنۍ پکې په جلاجلا کمروکې ژوند کوي دسرای دروازه هم يوه وي ، تاسوبه فکر وکړئ په اسلامي شريعت کې دمسلمانانودکورني ژوندبندوبست په څومره ښه اوپوره ډول شوی دی.هغه درې وختونه دادي:

(۱) دسهارترلمانځه مخکې
(۲) دغرمې دخوب پروخت
(۳) وروسته دماخوستن له لمانځه څخه چې خلک له کاروڅخه خلاص شي اوويده کيږي. عادةً په عام ډول دغه درې وختونه دارام کولواوتنهائي دي اوپه دغووختونوکي هر انسان بايدازاداوبې ويرې وي اوکله ، کله په دغووختوکي انسان له خپلې ميرمنې سره بې له څه وېرې (چې څوک به دلته راځي) په اختلاط بوخت وي ، نوله دې خاطره پاک خدای ﷻ دانسانې ضرورتونوته په کتوسره داسي وفرمايل: چې ای دايمان خاوندانو، تاسو ټول خپلوان ، آن هرېوه اوفکر لرونکي ، باشعوره نابالغ ماشومان اوخدمتگاران هم په دي پوه کړئ چې په دغووختونوکي چاته په پټه خوله ياپټ پټ مه ورځئ ، ماشومان تل هغه څه کوي په څه چې عادت شوي وي ، دوي اجازه پېژني هم نه چې دالاڅه شي دي ، نوځکه تاسو هغوته بايدورونبياست چې په دغودرو وختوکي دنوروکورونه خودی دنوروخوپخپل کورکي هم هغوکمروته بې اجازې مه ورننوزئ چې هلته څوک اوسيږي.

يوه پوښتنه اودهغي ځواب

دلته يوه پوښتنه پيداکيږي چې په دغه اية کي چې بالغانوسړواوښځوته داجازې اخستلو حکم شوي دی داخوپرځای اوسم اومناسب هم همداسې ؤ، مگر نابالغ ماشومان چې دهيڅ يوشرعي حکم مکلف هم نه دی ، دهغوددغه حکم پابندگرزول ظاهراً

ي له اصولوڅخه خلاف معلومېږي نوتردي له مخه چې
دهغه په ځواب پوه شئ ، په دغوځوخبروځان پوهول پکاردي
اولاد له انسان سره دپاک خدای ﷻ یوامانت دی ، داولادپه
کي په موراوپلاباندی دېري شرعي ، اخلاقي اوقانوني
ري شته ، داسلام غوښتنه داده چې له همدې لومړي،ورځوڅخه
سان کي ددغوزمواريواحساس اوشعور ژوندی وساتل شي ،
ه بیاددغوزمواريوپرځان منلواوعملی کولوکوشش وکړي ،
که چې اسلام دموراوپلار دحقونويادونه دالله ﷻ
نوترڅنګ په تاکیدسره کړې ده ، همهغه رنګه پرموراوپلار
ي هم شریعت څوحقونه لازم کړي دی چې له دغې واقعي څخه به
م شي. يوچاخپل زوی روان کړ اوحضرت عمرفاروق رضی الله
، عنه ته ئي وروست اوهغه رضی الله تعالی عنه ته ئي وويل چې
ازوي زما نافرمانی کوي ، حضرت عمر رضی الله تعالی عنه
، ته وويل چې ته له خدایه ﷻ څخه نه دارېږي چې دخپل پلار
اني کوي ؟ اوله دي څخه وروسته ئي دپلارحقونه پوره پوره
بیان کړل ، هلک وويل : ای امیرالمؤمنینه ! ایادزوی هم
رباندي څه حق شته کنه ؟ حضرت عمر رضی الله تعالی عنه
وفرمايل: چې هو ! ولي نشته ؟ پرپلارباندي لومړي حق دادي
ځان ته يوه داسي میرمن خوښه کړي چې دصورت اوسیرت له
دیره ښه وي ، اوډیرښه اخلاق ولري ، له یوې داسي ښځې سره
اده نه کوي چې ښه والی اوبدوالی ئي ورته معلوم نه وي ،

ترڅوچې اولادونه ئي دخپلې مور په وجه له ذلت اورسوائي سره
اوګريوان نه شي ، بياچې کله الله ﷻ اولادورکړي نوپرهغه با
بايدسم نوم کښيږدي ، کله چې هغه دومره شوچې علم زده
نودالله ﷻ دکتاب (قرآن کريم) تعليم بايدورته ورکړي ، ه
ددغوخبروتراوريدلووروسته وويل: زه په خداى ﷻ قسم کوم چ
زماپلاررزمادمورسم انتخاب کړي دي ، نه ئي پرماسم نوم ايښى د
اونه ئى راته دقرآن کريم تعليم راکړي دى ، نوخضرت عمر رضى
تعالى عنه دهغه پلارته مخاطب شو اووئي فرمايل : چې ته و
زمازوى زمانافرمانى کوي ، مخته تردې چې هغه ستانافرمانى وک
تادهغه حق ضائع کړى دى ، ځه له مخه مي تيرشه ۱.
له حديثونوڅخه معلومېږي چې له ميرمني سره دتړاوپروخت
انسان کي صرف دنفسى خواهش دپوره والي جذبه بايد نه وى ځ
چې دايونفسياتي حقيقت دى چې که له ميرمني سره دنژديکت
وخت په انسان کي هر ډول جذبه وي نوپه اولاد باندى حتماً دهغ
اثرلويږي . لکه دنفس دارامولوتر څنګ دنيک اوصالح اولا
غوښتنه هم پکار ده اوددې لپاره په زړه کي بايديوه آرزواوتلوسه ه
بايدموجوده وي ، دجنسي جذبودسختي پروخت دپاک خداى ﷻ
يادول اوهغه ته دعاکول هيڅ سخت کارنه دى ددې تړاوو له نيت
اوارادي سره دى ،مسلمان هغه دى چې په دغه وخت کي هم خپل
خداى ﷻ له ياده ونه باسي ، اوپه شروع کي لادخپل ځان اوخپل
اولادلپاره دعاء وکړي ، نوپه هغه بياشيطان هم هغومره نشي برلاس

کيدای چې هغه بالکل له سمي لاري څخه واوړي بلکه پخپله هغه ته اوهغه اولادته دپاک خدای ﷻ له لوري حفاظت حاصليږي دبخاري شريفي په يوحديث کي راغلي دي: (لَمْ يَضُرُّهُ الشَّيْطَانُ وَلَمْ يُسَلَّطْهُ) يعني يوڅوک چې له اول نه په دعاکولوشروع کوي ، دهغه اولادته به شيطان ضررنه رسوي ، اوپرهغه به دشيطان تسلط نوي هغه ماشوم به په داسي حال کي دنياته راځي چې دصلاح اوتقوی ملغلري به ئي له ځان سره راوړي وي ، دغه رنګه داولاد دروزني په اړه هم حديثونه راغلي دي ، امام ترمذي رحمة الله عليه له حضرت ايوب بن موسی رضی الله تعالی عنه څخه مرسلاً روايت کوي چې: نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم وفرمايل: چې دپلارله طرفه ترټولوښه عطيه نيک اخلاق دي ، دغه رنګه دترمذي شريفي په بل حديث کي راغلي دي چې که يو انسان خپل زوی ته ادب ورزده کوي هغه دده لپاره په څوڅونده ترډې بهتره دی چې يوصاع (۲۳۴ تولی) خيرات کړي. له دغوحديثونواوواقعوڅخه معلوميږي چې اسلامي شريعت پرموراوپلارباندی دماشومانودتعليم په برخه کي ډېرزوراچولي دي ،اسلام غواړي چې په انسان کي له هغه اولي ورځې ددیني اودنيوي مسئوليتونو شعور اوفکر وروزل شي اوموراوپلار دخپلوبچيانوروزنه داسلام په رڼاکي ترسره کړي. دپورتني پوښتنې ځواب دادی چې په دغه اية مبارک کي اصل خطاب بالغانوسړواوښځوته دی لکه چې په قرآن کريم کي ډېرځايه خطاب سړو(نارينه ؤ) ته شوي وي بغيرله څوخاصومسئلو،خوښځې هم

ضمناً په هغوکي ورداخلي وي ، دلته خطاب بالغانوته شويدي چې هغوى دى دخپلو وړوماشومانو تعليم اوتربيې ته ډېره توجه وکړي، اوورته دوي وايې چې په دغودرووختوکي دبل چاکوټې ته بې اجازې مه ورننوزئ ، په واروارله واقعواوتجربوڅخه ثابته شوې ده چې دماشومانودتعليم اوتربيې (ښووني اوروزنې) بهترين وخت اوزمانه دهغه کم عمري اولاشعورى شپې اوورځې دى په کچه عمرکي چې کومې خبري دماشومانوپه ذهن کي قرار نيسي هغه دشعوراوعقل له پخيدلو ورستوهيڅکله هم نشي هيريدلاى.

دجناح دلفظ څېړنه

په ذکرشوي اية شريف کي دغه الفاظ راغلي دي ، چې له دغودرووختوڅخه بغير په نوروختوکي که تاسو بغير له اجازې وګرزئ راوګرزئ نوپه تاسو باندي (جُنَاحٌ) نشته . که څه هم دلته دجناح لفظ راغلى دى چې عموماً دګناه په معنى استعماليږي ، مګر کله بيامطلقاً دحرج (تکليف) اومذائقې په معنى راځي ، دلته د(لاجناح) دلفظ معنى داده چې تاسولره څه مذائقه اوتنګي نشته په دې سره دمکلف اوګناهګارکېدلوشبهه هم له مينځه ځي.

دماشومانودپاره ولوشرعي اړخ

پردغودرووختوسربيره په کوم بل وخت کي نابالغ ماشومان اودکورخدمتګاران دسړي اوښځې کوټې (کمرې) اويادهغوديواځيوالي ځايوته ورتلاى شي ، که په دغه صورة کي تاسو په کوم نامناسب حالت کي واست ، شرمګاه موبربنډو

اوياپخپل منځ کي په جنسي کاروبارلګياواست اوهغه درباندی بې اجازې راغی ، نوتاسو حق نه لرئ چې هغه وويروئ اويايي سزاورکړئ ځکه چې داستاسوخپله ناپوهي اوبداخلاقي ده چې دعام کاروبار، ګرزيدوراګرزيدوپروخت موپه يوداسی کارلاس پورې کړي دی . داچې دغه وختونه عموماً ازادوي نوله دې خاطره په هغوکي دشرم دځايونو پټول اودهغوپوره تحفظ کول ستاسو (مشرانو،مور،پلار) ديني اواخلاقي فريضه ده . خوکه دوي په دغودروذکرشوو وختوکي ستاسوبې اجازې سره له دې چې تاسودوی په دې پوه کړی هم وي چې دبل چاداستوګنې کمروته په دغودرووختوکي مه ورځئ بياهم درشي نوبيادوي خطاء کاران دي ، اوسزاورکولای شئ ؛ اوکه تاسو خپلو ماشومانواوخدمتګارانوته دغه نيک خوی ښوولي نه وي نوبياتاسوګنهګاراياست.

حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهمافرمايي: چې ماخپله مينځه هم په دي پابنده کړي ده چې په دغودرووختوکي دي ماته نه راځي.

د ((عورات)) دلفظ څېړنه :

په اية شريف کي فرمايل شوي :(ثلاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ) درې وختونه ستاسولپاره عورت دي. په پښتوژبه کي خودعورت دلفظ استعمال نشته مګر په عربي ژبه کي يي معنی دپردي اوخطرې دځای دی ، اودغه لفظ دهغه ځای لپاره هم استعماليږي چې لوڅول ئي دانسان لپاره دشرم باعث وي ، (له نامه لاندي دزنګنوترستر ګوپورې) مطلب دادی چې په دغودروحالاتوکي خلک تنهاوي اوياپه عام ډول له

خپلو میرمنوسره په داسي څه لګیاوي چې دکوردماشومانواوخدمتګارانو هغوی ته په ناځاپي ډول ورتلل نامناسب اونالائق ګڼل کیږي ، لهذادخپلواولادونوروزنه همداسي وکړئ چې په دغودرووختونوکي چې کله تاسو دچادخلوت ځایونوته ورځئ نولومړی له هغوڅخه اجازه اخلئ اوهمداسي په پټه خوله اوناڅاپه مه ورننوزئ کیداى شي چې په کوټه (کمره) یاکورکي څوک وی اوورسره هیڅ دچادراتلو فکر نشته دپردې په حالت کي نه وي ، چې په هغه صورة کي به بیاستاسودغه ورننوتل هم ستاسو لپاره اوهم ددوي لپاره باعث دخجالت وګرزي په هغوشیانوکي چې خلکوته ډیرډیرپیښیږي ، اوپه هغوکي چې ځان ساتل ورڅخه ګران وي شریعت داسانتیالپاره ، لاره پیداکوي دمثال په ډول پشوډیره کوروته ورځي ، اوځیني خلک یي ساتي هم اوکله کله خودخوراک اوڅنباک په شیانوکي خوله هم اچوي ، نوکه شریعت هغه شیان چې هغې پکي خوله اچولی ده حرام یامرداربللي وای نوله دې څخه به یقیناً خلک ډیرضررمندشوي وای ، له همدې خاطره شریعت څوداسانتیاصورتونه خلکو ته وړاندي کړي دي ، چې له هغوڅخه دغه دماشومانواوخدمتګارانومسئله هم ده ، چې که دوی دهروار ورتلولپاره اجازه غواړي نودابه دهغولپاره ډیرګران اوتکلیف جن کاروي.

یادونه : په دې بایدځان سِره پوه کړو چې داسانتیاؤ ددغوصورتونودراایستلو کارصرف په مجتهدینوعلماؤ پوري

خاص دي ، هر چاته په دغه باب کي داجتهاداجازه نشته ، دمثال په ډول يوڅوک به دادليل وړاندي کوي چي سپی هم خلک ساتي ، اوهغه هم په کورکي اوسيږي اودخوراک په لوښوکي خوله اچوي ، نودهغه پسخورده بايدممنوع نه واى ، نودغه رنګه قياس به قطعاً بې ځايه اوغلط وي ځکه چې شريعت چاته دسپي دساتلو اجازه نه ده ورکړې.

دغودرو وختونه تخصيص نه دي ورکړل شوی:

په دې خبره فقهاؤ صراحة کړي دي چې دغودوروختونه تخصيص نه دی ورکړ شوي ، کله چې قرآن کريم نازيليدی نوعام عادة په دغودرووختوکي دارام کولو ؤ ، نوکه په نوروهيوادوکې دارام کولو وختونه له د ې څخه بدل ؤ، نوهلته بياحکم دهغو دروووختونولپاره دي ، اوله هغه وخت سره سم به ماشومانوته روزنه ورکوي اودلته دخوب اوتخليي وختونه نه دي ټاکل شوي بلکه په ايت شريف کي دعام عادة لحاظ اورعايت ساتل شوي دی اوددغه عادة ګټه هغوهيوادوته رسيږي کوم چې (۲۴) ساعته ياتردي لږ څه زياته ورځ ياشپه ولري ؛ څوپه نوروهيوادولکه (ګرين لينډ) green land اوايسلنډ(ice land)چې ورځ يې هم درې مياشتي وي اوشپه ئي هم درې مياشتي وي دهرڅه لپاره ټاکلي وختونه وي اودلمانځه اودروژې دوخت په معلومولوکي هم له ساعتونوڅخه کار اخستل کيږي ، نوبناءً هلته چې له حال سره سم دخوب کوم وختونه ټاکل شوي دی ،په هغه حساب دې ماشومانو اوخدمتګارانوته روزنه

ورکړله شي ،چې له اسلامي قانون سره سم دي په معلوموو ختونو کې په ټاکل شوي ډول دننوتلو لپاره اجازه واخلي په ذکر شوؤ مسئلو کې دکوروالولپاره خاص رعايت په نظرکې نيول شوی دی ، دمثال په ډول يوچاپه کمره کې اچول شوي پرده پورته کړې ده اوپخپله ترهغې له مخه ناست دی ياپه خلاص دالان کې بغير له حجابه ناست ياولاړ دی ، نوکوروالوته دنورزيات اجازې اخستلو ضرورت نشته ، خوکه هغه پرده اچولې وه اوياېې دروازه بنده کړې وه نوبيادکور دخلکولپاره هم ضروري ده چې دورتلو پروخت اجازه وغواړي ، اوهغه چاته چې دغه پرده جوړونکی په خاص ډول په هروخت کې دتلو راتلو اجازه ورکړې وي چې ته هر وخت بې له اجازې اوخبرتيادلته ګرزه اوراګرزه نوهغه له دې څخه وتلی دی.

تفسيرابن کثيردحضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهماروايت دابن ابی حاتم په سندنقل کړي دی چې حضرت عبدالله ابن عباس رضی الله تعالی عنهماوفرمايل : چې درې داسي ايتونه دي چې خلکوورباندی عمل کول پريښې دي ، يوله هغوڅخه داجازې اخستلوايت دي ، دوهم د(إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ) اية دي چې پکې فرمايل شوي دي چې ترټولوعزتمن شخص هغه دي کوم چې ترټولو پرهيزګاروي مګر نن سباخلک هغه څوک عزتمن بولي چې ورسره څه زر،روپۍ يادنياوي که څه هم هغه له حقيقي صفتوڅخه په پوره ډول بې برخي وي ، دريم د(وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُوا الْقُرْبَىٰ الاية ايت دي چې پکې دميراث ويشلوپروخت پکې وارثانوته

لاربنوونه شوې ده چې که دميراث دمال دتقسيم پروخت داسې بوڅوک هم له خپلوانوڅخه موجودوي چې دميراث دقانون له مخې هغه په ميراث کي هيڅ حق نه لري هغه ته هم څه ورکړئ ترڅوهغه زړه ماتي نه شي۔

دکتاب خلاصه:

(۱) که تاسويوچاته ورځئ نودهغه کمرې ياکورته بې اجازې(بې کړپ وکړوپه) مه ننوزئ بلکه په تاسو لازمه ده چې اجازه واخلئ.

(۲) که تاسو دهغه دروازه ټکوئ(ددروازې ځنځر شرنگوئ) نوداکار په اسلامي طريقه وکړئ.

(۳) داجازې اسلامي طريقه داده چې له دروازې سره نژدې په ځنګ کي ودرېږي اووائي چې اسلام عليکم ورحمة الله وبرکاته اياجازه ده چې درشم ؟.

(۴) که جواب درنه کړل شو نوپه دوهم اودرېيم وارهم په همدغه ډول سلام ويل تکرارکړئ ، بياکه تاسو پوهيدلاست چې داوخت دکورخاونديا هغه څوک چې تاسوئي غواړئ عذر لري اودملاقات امکان نشته نوبېرته واپس لاړشئ ،اوداهيڅکله هم بده خبره مه بولئ

(۵)داجازې اخستلو پروخت تاسوته پکار ده چې ددروازې يوطرفته ودرېږئ ، اوداسي ځاى بايدونه درېږئ چې له هغه ځايه دکور داخل نه ښکاريږي ،خوکه هغه څوک چې تاسو ورڅخه اجازه اخلئ هغه مخامخ ؤ نوتاسو وربانديسلام ووايئ اودورتلو اجازه ورڅخه واخلئ.

(۶) دکورداخلي برخې ته پټ پټ ورکتل عيب دي نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم ډيرپه کلکه خپل امت له دي څخه منع کړي دي

،

(۷) دکورخاوندپه دي مه مجبورکوئ چې خامخابايدراووزي.

(۸) خپل کورته هم په سلام ويلو اوغږ کولوسره ورځئ کله چې کورته ورسيږئ نودکورپه خلکو سلام اچوئ.

(۹) که دکورله داخل څخه څوک له تاسو پوښتنه وکړي چې څوک ياست ؟نوپه ځواب کي خپل ټول نوم ورته وښياست ، داسی مه ورته واياست چې ((زه يم)) ځکه چې په کورکي دننه خلک څه پوهيږي چې((زه)) څوک دي((زه)) خونوم نه بلکه ضميردي.

(۱۰) نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم يوصحابي رضی الله تعالی عنه ته هدايت ورکړچې که ته يوچاته ورتلي نوځوورځې په منځ کي ورکوه ځکه چې په دې سره محبت زياتيږي.

(۱۱) چاته په داسي وخت کي مه ورځه چې دهغه دډوډۍ ياناشتې کولو وخت وي ، اوکه ضرورت ؤ نوبياپخپل کورياځای کي ډوډۍ خورئ اوبياهلته ورځئ که تاسو پخپل ځای ډوډۍ خوړلوته پاته نشواست نوبياهلته دروا‌غ مه وياست چې ومي خوړله نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم فرمايي : درواغ اولوږه مه سره يوځای کوئ ، دنه خوړلوليپاره کوم بل عذر وړاندي کړئ.

(۱۲) که تاسوپه بل ښارکي چاته ورځئ نوترورتلوله مخه ئي خبرکړئ ، نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم په شپه کي چاته

دورتلوسخته منعه کړې ده په شپه کي بې خبرتیاخپل کورته دورتلو اجازه هم نشته.

(۱۳)کله چې تاسوکورته ننوزئ نوسلام اچوئ ، دمصافحي اومعانقي (حال پوښتلو) لپاره ستاسو مخته راتلل دکوردخاوندکاردی که هغه مومخته رانغلی اویاپه کوم کارلګیاؤنوتاسو هغه له کاره مه باسئ.

(۱۴)که ددرس یانصیحت محفل ته ورغلاست اویامسجدته ورغلاست چې هلته خلک په نفلو، وظیفو،تسبیحاتواوداسي نورڅه لګیاوو، نوتاسو ورته سلام مه اچوئ.

(۱۵)کله چې دننه داخل شئ نوپرلوړځای مه کښینئ په ساده اوعام ځای کښینئ اودکوردخاونددکښیناستلوپرځای هم مه کښینئ ، دابیادکوردخاوندکاردی چې تاسوته خپل ځای درخلاصوي اوکه کوم بل مناسب ځای درته ښيئ.

(۱۶)که تاته دخوراک لپاره څه راوړل شي نوترتولوړومبی مه وربادي ګډېږه.

(۱۷) په قرآن کریم کي سړواوښځو دواړوته لارښوونه شوي ده چي خپل نظرونه ټیټ ساتئ نوتاسو هم په هر ځای کي چې یاست پردغه حکم عمل کوئ اوهري خواته نظر مه اچوئ.

(۱۸) نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په هرځای کي له ډیرغوراوسنجیده ګي څخه دکاراخیستلو سپارښتنه (هدایت) کړي دی کله چې له چاسره مخ کیږئ نوپه خپلو خبروکي نرمي کوئ ، او له

پوره سنجش څخه کارواخلئ ، بې اجازې هيڅ يوشي مه څېرئ اومه ئي اوړدوئ ، چاته طمعه اوهيله مه کوئ.
(۱۹) ډيروخت مه کښينئ اواوږده ،اوږده بحثونه هم مه کوئ ، کله چې موکارخلاص شو سمدستي اجازه اخلئ ، خوکه دکورخاوندډير ټينګ شو ، نوبياچې له تاسوسره څومره وخت وي هغومره ورسره پاتي شئ.
(۲۰) په کارده چې ماشومانوته په اسلامي طريقه روزنه ورکړله شي ،ترڅوله اولې ورځې له نيکواوښوکارونوسره عادت ونيسي.
(۲۱)کله چې تاسويوچاته ورشئ نوپه سلام ويلو سره ياوروم‌خامخ کيدلو سره دوی له خپل راتګ څخه خبرکړئ ، اوبغير ددوي له خبرتياداسي ځای مه کښينئ چې دوی درڅخه خبرنه وي ،ځکه چې شايددوي پخپلو منځوکي داسي خبري کوي چې نه غواړي له هغوڅخه تاسي خبرشئ ، اوبغيردهغوله خوښي ددوی په پټوخبروځان خبرول رواکارنه دی ، بلکه که کله تاسو داسي پوه شئ چې دغه خلک له ماڅخه نه دي خبرچې زه دلته يم نوځکه دغه رنګه خبري کوي نوډېرژرله دوی څخه ليري شئ ، اويادوی پرتاداخيال کړي ؤ چې ته ويده ئي ، نوځکه دوي پټې خبري کوي ، نوته ورته ډيرژرخپل ويښوالی ظاهرکړه.
(۲۲)که کله تاسوچاته دڅه ويلو ياليدوکتولپاره ورشئ نوهغه له څه وخت څه فرصت ونه لري يعنې يادقرآن تلاوة کوي ، ياوظيفه کوي ، ياپه خپله خلوتګاه کي دڅه په ليکلو لګياوي ، يائي دويده

دولپاره تياري نيولي وي ، اوياله نښونښانوڅخه معلوميږي چې
هغه ته ورشئ غالباً دادهغه دپريشانی سبب ګرزي ، يائي په
ركي خنداوخندجوړيږي ، نوپه دغسی حالت كي مه هغه ته سلام
وئ مه خبري ورسره كوئ ، بلكه ياورڅخه بيرته لاړشئ اوكه
كارډيرضروري (عاجل) ؤ نوترهرڅه له مخه ورته وواياست چې زه
يوه ډيره ضروري خبره لرم ، اوياترهغه وخته ورته انتظاروکړئ
هغه فرصت پيدا كوي ، .
٢)كه تاسو دچاپه انتظاركښينئ ، نوپه داسي ډول اوداسي وخت
مه كښينئ چې هغه ته دامعلومه شي چې ته زماپه انتظاركي
ست يې ، بلكه له هغه څخه ليري اوپټ كښينه.
٢) څوک چې ميلمستياته روان وي ،يائي غوښتی وي له هغه سره
هغه ځايه مه ځه ، ځكه چې دكورخاوندشرميږي چې تاپه
لمستياكي دګډون لپاره نه وګرز وي ، خوپه زړه كي دننه يي داسي
ږي خوښه.
١)له داسي يوچاسره چې پخواموپيژانده خوډيره زمانه موورسره
ري ليدلي ، ياداسي چاسره چې په لومړي واريې شناخته كوئ
لوپروخت ترسلام وروسته سمدستي خپل نوم وروښايئ ، اوځان
ږپيژنئ ، ځكه چې كله وخت تاسو پوره يقين لرئ چې هغه
يژني خومقابل جانب موپه پريشاني اوتشويش كي وي، اوپه دي
شرميږي چې دنامه يوښتنه درڅخه كوي.

(۲۶) کله چې تاسو څوک وینئ چې ډیرتیزروان دي ،نوپه لاره کې ورته دمصافحي (ستړي مشي) لپاره مه دریږئ ، شایددهغه مخکي ، ضروري اوسخت کارپروت وي ، اودغه رنګه ورسره ولاړه خبري هم مه کوئ.

(۲۷) کله یوڅوک داسي کوي چې مجلس ته ورشي نوله هرهر سړي سره جلاجلاپه لاس ستړي مشي کوي حال داچې دمجلس خلک تول هم نه پیژني ، چې په دي سره ډیروخت لګیږي ، ترڅوچې هغه له دې کاره خلاصیږي ترهغه وخته پوري ټول مجلس مشغول وي. مناسب داده چې له هغه چاسره ستړي مشه وکړي چې ورسره کارئي وي ، خوکه ټول شناخته ګان وي بیاپکي څه منعه نشته.

(۲۸)له چاسره چې ژور شناخت نه لرئ اودکورپه چاروکي رغیدل ورته تکلیف کیږي ،له هغوڅخه دکوروالوپوښتنه مه کوئ اودهغوحال مه تري اخلئ.

(۲۹) کله چې تاسودشپې له خواناوخته کورته راځئ ، نودهغوخلکو ډیرخیال ساتئ چې ویده دي ،څکه چې دمشکوۃ شریف له حدیث څخه ثابته شوې ده چې کله به له نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم سره میلمه ؤ او نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم به ماخوستن ناوخته کورته راتلی نوپه دغه حالت کي به دمیلمانه ویښ پاته کیدو اوویده کیدلو دواړه احتماله ؤ ، نوځکه به نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په دومره سوکه اوازسلام وایوچې که به میلمه ویښ ؤ نوبه ئي اوریدلای شوای ، اوکه به ویده ؤ نوپه دي سره

په نه وينيدی ،دبرات په شپه نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په دې خيال چې حضرت عائشه رضی الله تعالی عنهاويده ده له خپل بسترڅخه پورته شو، اوپه دې وجه چې عائشه رضی الله تعالی عنهاپه تکليف نشي سوکه يې خپلې مبارکې چوتې په پښوکړې اوسوکه يې ځنځير خلاص کړاوبهرهديرې ته ولاړی اوسوکه يې هغه ځنځير بيرته بندکړ، هغه مبارک څومره ډيرخيال ساتی چې هيڅ داسی اواز پيدانشي چې له امله ئي ويده خلک راپوره ته شي وروويږي.

۳۰) دداسې دووسړوپه منځ کې کښيناستل چې قصداً پورته پورته ناست وي، بغيرله اجازې روانه دي.

۳۱) ددرس يانصيحت په مجلس (غونډه) کې چې هر ځای ،ځای پورته پيداکيږي هم هلته کښينه دمخته تللوپه خاطر خلک خواديخوامه پوري وهه ځکه چې له حضرت جابر رضی الله تعالی عنه څخه روايت دي چې: موږبه کله نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ته ورتللونوڅوک چې به کوم ځای ته ور ورسيدی نوهلته به کښيناستی.

۳۲)کله چې دناروغ پوښتني ته ورشي نوترډيره مه ورسره کښينئ ځکه چې کله وخت دخلګوکښيناستل دناروغ په بل اړخ اوښتلو، نبې غزولوخبروکولو کې تکليف وي خودادهغه چاليپاره نه دی چې دخودناروغ خدمت کوي اويايي ناورغ په کښيناستلو خوشحاله کيږي.

(۳۳) دناروغ اودهغه دخپلوانوپه وړاندي داسي خبري مه کوئ له ژونده نااميدي ورڅخه معلوميږي ، ځکه چې په دي سره نا زړونه ماتيږي ، بلکه سنت طريقه داده چې دتسلي اوزړه ارام خبري کوئ ، چې انشاء الله داهر څه تکليف به الله پاک ختم کړي.

(۳۴)څوک چې دسفرپه تياري مشغول وي له هغه سره بي وخته يوځاي کيږئ ، اوکه ضرورت وي نوبيادومره اوږدي خبري ورسره کوئ چې هغه ورڅخه تنگ شي يادهغوپه سبب دهغه په کارکي ځنډواقع شی ، خوڅوک چي له مسافرسره مرسته کوي ياورڅ اجازه اخلي هغه ورڅخه مستثنی دي.

(۳۵) که تاسو له چاسره کښيناستلاست نودومره به ورته نژدي کښينئ چې دهغه زړه درڅخه ازارشي ، اونه به ورڅخه دومره لير کښينئ چې په خبرواونورڅه کي تکليف جوړ شي کله چې ته مشغو انسان ته نژدي کښينې نوځير، ځيرمه ورته گوره ، ځکه چې په د سره دهغه زړه تنگيږي.

(۳۶) کله چې تاسو چيري په ميلمستياولاړ شئ نوهغه ته دڅ فرمايش مه ورکوئ ځکه چې کله هغه شي موجودوي اوکله نه وي موجودنوکه موجودنه وي نوبياپه دي خبره دکوروال خجله کيږي.

(۳۷) کله چې تاته يوڅوک دڅه کاروواني نوحتماً هو،هو يانه ،نه ورته لره ترڅودهغه زړه د اډه شي اوداسی نه شي چې دويونکي خيال داشي چې تاهرڅه واوريدل اوتاهيڅ نه وي اوريدلی اويادهغه خيال

داشي چې ته داکارکوي خوستايي کول منظور نه وي ، يعنی دکولو اراده يې نه لري.

(۳۸) کله چې څوک تاسوته غوږيږي نوورته پوره متوجه اوسئ ځکه چې ستاسو له نه توجه څخه دهغه زړه دردمند کيږي ، په خاص ډول په هغوځايوکي چې دهغه ويناستادګتې لپاره وي ، اوياستاپوښتنې ته ځواب وايي.

(۳۹) که تاسو له يو چاڅخه دخپل ديني يادنيوي ضرورت په باره کي پوښتنه وکړه اوبياهغه له تاڅخه دڅه شي تحقيق وغوښتی ، نوکوږ ووږ اوناڅرګنده ځواب مه ورکوه ، ورته خپل غرض اومطلب صاف صاف بيان کړه په تکليف سره دکناياتواواشاراتو بيانول دادب خلاف اوسم کار نه ده.

(۴۰) پکارده چې هميشه صافی اوبی کمبوده ، بې زياته خبري وکړئ ، ستاسو ويناباید دخلګو دغوږونواوفکرونولپاره سخته اوسنګينه نوي.

(۴۱) کله داسي خلک وي چې يوڅه خبري په ډيرتيز اولوړږغ کوي ، اوځه خبري بيادومره سو که کوي چې ياخوسړی تولي نه شي اوريدلای اويائي بالکل نه شي اوريدلای ، په دغودواړوصورتوکي ددی امکان شته چې اوريدونکي په غلط ډول پوه شي ، يادخبري په کيفيت ، سراوپای بالکل پوه نشي ، نوپکاردي چې دخبروهره برخه په ارام اوصاف اوازوويله شي.

(۴۲) پکارده چې دبل چاخبرې په پوره غوراوفکر سره واوریدلې شي ، اوکه پکې څه شک پاته شي نوسم دستی ئې بایدله ویونکې څخه وپوښتې ، بغیرله دې چې ښه پوه شئ عمل مه کوئ ، ځکه چې کله په غلط فهمې عمل کولو څخه عمل کونکې ته ضررر سیږي ، .

(۴۳) که تاسو یوه خبره له چاڅخه پته کوئ اوهغه هم دالته وي ، نوهغه ته په سترګویالاس دتلو اشاره مه کوئ ،ځکه چې هغه ته ناحقه شک پیداکیږي ، اوداهم هغه وخت چې ددغې خبرې کول په شریعت کې برابر وي ، اوکه برابر نه وي نوبیاددغه رنګه خبروکول لویه ګناه ده.

(۴۴) که په یوه مجلس کې خاصه وینار وانه وي ، نونوي راتلو نکي شخص ته پکارده چې له راتلو سره سم سلام واچوي اوخپل ځان ته په توجه سره دهغوی دکارمزاحم نه شي.

(۴۵) که تاسو چاته دکوم ضرورت دحل کولو لپاره وزځئ ، نوهرکله چې موموقع پیداکړه نوفوراً خپل عرض وړاندې کوئ ، اوانتظارمه کوئ ، کله وخت هغه دافکرکوي چې داحوال پرسې (پوښتنې) لپاره راغلی دی ، نه دکوم کارلپاره ، کله چې دکورخاوندبې فکره شي یاپه بل څه لګیاشي ، اوبیاتاسو ورته وایاست چې زه خودفلانې کار لپاره راغلم ، نودابیاددوي لپاره ډیرتکلیف کیږي ، اوکله چې خبري ورسره کوئ نومخامخ ورته کښینئ اوخبری کوئ.

(۴۶)کله چې تاسو چاته داسی خبرې کوئ چې دهغې ذکرمخته هم شوي وي ، نوددوهم وارپیش کولو پروخت هم پوره خبرا

بایدوکړئ له نښانواوداسي نورڅه څخه کارمه اخلئ ځکه چې کیدای شي له مخاطب څخه پخوانۍ خبره هیره شوي وي ، یاله دیواره غلط پوه شي اویادنه پوهیدلو په وجه له پریشانۍ اوتشویش سره مخ شي

(۴۷) ځینې خلک داسي کوي چې دمخاطب له شناساست وي اوبیاهغه ته ددي لپاره نعرې وهې چې هغه راته وګوري ، اوله ماسره خبري وکړي ؛ له دغه کار څخه انسان ډیرپه تکلیف کیږي ، تردې ، دابهتره ده چې ورشي اومخاطب ته مخامخ کښیني اوخپل عرض ورته وړاندي کړي خوکه مخاطب مشغول وي نوبیابایدبغیرله ضرورته په مخامخ ډول هم ورسره خبري ونه کړلي شي اوښه لاره داده چې دهغه ترخلاصون پوري داسي ځای انتظاروشي چې هغه بالکل درباندي خبرنه شی ، ځکه له دې څخه دکور خاوندته تکلیف رسیږي.

(۴۸) دبل چاخط چې له تاسره تعلق نه لري (یعنی تاته نه وي) مه ګوره ،کله کله خلک هغه وخت چې څوک چاته خط لیکي دخط لیکونکي ترڅنګ کښیني اودسترګوترچولو پټ پټ ورته ګوري ، نودپردي (امانت) خط کتل په حاضرانه اوغائبانه ډول دواړو حرام دي.

(۴۹) دغه رنګه که دچاپه مخکي کاغذونه یانورڅه ایښي وي ، نوهغه مه سره اړوئ اومه ئي ګورئ ، ځکه شایدهغه داونه غواړي چې تاسو یې کاغذ ونه وګورئ که څه هم پټ ئي نه وي درڅخه ایښي.

(۵۰) دهغواسبابو اوذرایعو له منځه وړل ډیرضروري دي - چې ورڅخه خلکوته ضرراوتکلیف رسیږي ، شریعت دغه کارته

دحد درجه ورکړي ده ، چې دهیڅ یو چاکوم حرکت یاحالت به دبل چالپاره دډیرکم تکلیف ، ضرر ، سختي ، تنګي ، سنګیني ، انقباض ، کراهیت ، تشویش ، پریشاني ، ویري او خجالت سبب نه ګرزي ، او نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په دې اړوند صرف په قول اوعمل بسوالی نه دی کړی ، بلکه ځیني خدمتګاران ئي يي ددوي دبي پروايي پروخت دملاقات پردغواداب مجبوره کړی هم دي.
دشریعت مقصد دادی چې له یو انسان څخه بایدبل انسان ته هیڅ ډول ضرراوتکلیف ونه رسیږي هغه که له مالي لارې وي، که له ځاني لاري څخه وي اوکه دادابو اوتعظیم په لحاظ وي.

دسپیڅلې ټولني تعلیم

په تیرودرووختونو کي داجازي اخستلو پابندي دهرچالپاره لکه: سړو،ښځو،هلکانو، نجونو، غلامانو، منیځو، اوداسي نورولپاره عامه ده اودعبدالله بن عباس رضی الله تعالی عنهما اوډېرو نورو قول هم دغه دی ، ځکه چې په خاصو وختوکي دهرچادا خیلیدل تکلیف جوړونکی اودنه زغملو باعث ګرزي که څه هم هغه کوچنی هلک، یانجلۍ وي ، ددې دوجوب علت دادی چې په دغودرووختونوکي انسان غواړي چې یواځې شي اوهر څه چې غواړي په ازاداوارام زړه یي ترسره کړي ، اوډیروختونه دچادورتلو دنه ډار په جه خلک په خپلو شخصي ځایویاکوټوکي له خپلو میرمنوسره مشغول وی یابل کوم خاص کارکوي اویایي دبې پروايي یاعذر په وجه جامي ایستلي وی ، که خلک احتیاط وکړي اوداعادت جوړ کړي چې په

دغودرووختوکي هم دشرمګاه لهلوخولو ځان وساتي اوترهغه پوري له ميرمنوسره هم نه يوځای کيږي ترڅودخلکودزړتلو ويره بالکل ختمه شي ، نوپه دغه صورة کي بيادغه حکم نه دی چې خپل اولادونه اوخدمتګاران په دغووختونو کي داجازي اخستلو پابندکړي اونه پردوي ددغه حکم وجوب ثابتيدلای شی مګرداپه هر حال يوښه اومستحب کارخامخادی ، خوکه په واړه نظر ورته وګورونوعموماً پري عمل کول پريښودل شوی دی ، حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهماخوپه درو اياتونو دعمل نه کولو افسوس په خپله دورد يازمانه کي کړي ؤ ، مګرکه دغه زموږ اوستاسو زماني ته وکتل شی ، نوتاسو ته به معلومه شي چې دغه زمانه څومره له فتنوډکه ده ، حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهماخولادخيروالقرون (ترټولو ښه زمانه) کي افسوس کاوو چې پکي دخلکو دژوندانه دپيل اوپای مقصدپه اسلامي تعليماتوعمل کول ؤ ، مګرنن صبائيني خلک داسلام دشعائرو اواساساتوڅخه مخ اړوي اوسپک يي ګني ، اوحال داچې اسلام بشريت ته دژونديرمکمل دستورالعمل وړاندي کړي دي ، چې پکی دپيدايښت له ورځي نيولی بياترمرګه پوري دژونددهر اړخ اوهرې شعبې پوره تعليم اولارښوونه موجوده ده ، دژوندله شعبويوه هم دانسان دشرم اوحياشعبه ده ، چې هيڅ ورڅخه داسلام دمبارک دين ارشادات ورڅخه په څنګ تيرشوي نه دی ، اوقرآن کريم خلکوته دويده کيدلو اوپورته کيدلو ترطريقي پوري په هغوبحثونه کړي ، اودې خبرې ته ئي خاصه توجه کړی چې دارام کولو

پروخت (کله چې انسان له خپله ځانه هم خبرنه وي) بغير له اجازې
اوتک وتو که هغوته مه ورننوزئ چې دابياکيدای شي ددواړولپاره
دخجالت سبب وګرزي.
قرآن کريم انسان ته دسپېڅلي ټولني جوړولو لاربنوونه کړې ده
ترڅويوانسان دبل په ازادي کي خنډوانه چوي اودهغې دتاوان اولا
منځه تلو سبب نشي . اوټول انسانان په ارامي اوسوکالي سره
ژوندوکړي څوک چې خپله ټولنه داسلامي اخلاقو اوآدابو پابنده نه
جوړوي هغه به پخپله هم (بلکه دنوروزيات) په سختيواوتکليفو
کي واقع وی اوپه خپلو ضرورتواوغوښتنوکي به دتنګی اوپريشانی
بارپراوړو وړي.

رَبَّنَاتَقَبَّلْ مِنَّااِنَّکَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْم

(محمدرفعت قاسمي)

هغه کتابونه چې په دي کتاب کي کارورڅخه اخستل شوي دي:

تفسيرحقانی ،روح المعانی ،تفسيربيان القران ،احکام القرآن جصاص ، بيان السبحان
تفسيرابن جرير، تفسير ابن کثير ، الادب المفرد ، معارف القرآن ، المنجد
تفسيرمظهری، القاموس ،تفسيرجلالين ، تفسيرکبير،اداب المعاشرت ،صحاح الستة

داداب وملاقات دمسائلو ضميمه :-

سلام اواسلام

(وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا)په دغه اية شريف كي الله ﷻ دسلام اودهغه دادابوښوونه كړيده.

دتَحِيَّة دلفظ څېړنه اودهغې تاريخى اړخ

دتَحِيَّة دلفظ معنى چاته د((حَيَّاكَ الله)) ويل دي چې پښتوژباړه ئي داسې ده (خداى ﷻ دى تاژوندى لري) داسلام ترراتلو مخكي دعربوعادت داووچې كله به له يوبل سره مخامخ كيدل نودابه ئي ويل ((حَيَّاكَ الله))يا((اَنْعَمَ اللهُ بِكَ عَيْناً)) يا((اَنْعِمْ صَبَاحاً)) اوداسي نوروكلموپه ويلو به يي سلام كاوو ، خواسلام ددوي دغه طريقه په ((اَلسَّلامُ عَلَيْكُمْ)) سره بدله كړه چې په پښتوئي ترجمه داسي كيږي ((ته دي له هرډول غم اوتكليف څخه روغ اوسلامت يي)) ابن عربى رحمة الله عليه په خپل كتاب احكام القرآن كي ليكلي دي : د«سلام » كلمه دپاک خداى ﷻ له نومونوڅخه يونوم دى او((اَلسَّلامُ عَلَيْكُمْ))معني داده (اَللهُ رَقِيْبٌ عَلَيْكُمْ) يعنى الله ﷻ ستاسو ساتونكي دي.

اسلامى سلام دنړولو قومونوترسلام بهتردى :

دنړياهرپرمختللى قوم دارواج لري چې كله له يو،بل سره مخامخ كيږي نو له ... دڅ ګندو لو لپاره حتماً يوه نه

يوه کلمه وايي ، مګرکه ددوی دغه رنګارنګ کلمې اواسلامي سلام سره پرتله شي ، نوهغه وخت به هرڅوک وپوهيږي چې اسلامي سلام ترهغوڅومره مناسب اوجامع دي ؛ځکه چې په دې کی يواځې دمحبت اظهارنه بلکه ترڅنګ يې دمحبت دحق داداکولو کارهم شوی دی چې هغه دادعاده چې يوانسان ئي بل انسان ته کوي ، چې پاک خدای ﷻ دې تاله هررنګه افتونواوغمونوڅخه سلامت وساتي ، برسيره پردې دادعا دعربو په طرزصرف د ژوندکولو نه بلکه دښه اونيک ژوندکولو دعاء ده. په دې دعاسره ددې اظهارهم کيږي چې زه اوته دواړه پاک خدای ﷻ ته محتاج يو اوبغيردهغه له اجازې يواوبل ته ګټه نشورسولای ، ددغې معنی په اعتباردايوعبادت هم دی اويومسلمان وروروته دخدای ﷻ دورپادولو ذريعه هم ده.
ددې ترڅنګ که ګوروچې يوڅوک له الله ﷻ څخه غواړي چې زماټول ملګري يادوستان له ټولو افتونواوبلاګانوڅخه وساته ، نوګوياهغه په ضمن کې داوعده هم کوي چې ته زماله ژبې اولاس څخه په امن کې يې اوزه ستادمال اوځان ساتونکې يم.

سلام څه شی دی ؟

ابن عربی رحمة الله عليه په خپل کتاب احکام القرآن کې دامام ابن عيينه رحمة الله عليه دغه قول رااخيستی دی چې فرمايي:
(اَ تَدْرِي مَاالسَّلامُ ؟ يَقُوْلُ اَنْتَ آمِنٌ مِنِّي) اياته پوهيږې چې سلام څه شی دی ؟ دسلام ويونکی بل ته وايي چې ته له ماڅخه په امن کې يې. لنډه داچې اسلامي سلام يونړيوال جامعيت لرونکی دی (۱) په

هغه کي دالله ﷻ یادموجوددی (۲) دخپل مسلمان وروړسره دمحبت اودوستی اظهارشوی دی (۳) دادمسلمان لپاره یوه بهترینه دعاده (۴) داله هغه سره یوډول وعده ده چې زماله لاس اوژبې څخه به تاته کوم ضرراوتکلیف نه رسیږي اوته به له ماڅخه په امن کي یې ؛ لکه چې سیدالمرسلین نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم فرمایي : (اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُوْنَ مِنْ لِسَانِه وَيَدِهِ) (الحديث) یعنی مسلمان هغه دی چې ټول مسلمانان دهغه له لاس اوژبې څخه محفوظ وي ، اوبل چاته ئي تکلیف نه رسیږي ، څومره ښه خبره به وای چې مسلمانانودغه کلمه دعاموخلګو درواج په ډول نه استعمالولای ؟ ! بلکه لوموړی ئي دهغې په حقیقت ځان پوه کولای اوبیایی له دغې کلمې څخه کاراخیستلای ، نوبیاددي ډیرامیدکېدای شوای چې دادټول قوم داصلاح اوسمون لپاره کافي شوی وای. همداوجه ده چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په مسلمانانوکي یواوبل ته دسلام پراچولو ډېرټینګارکړی دی اوهغه یي افضل الاعمال بللی دی اودهغه فضائل ، اجرونه اوثوابونه یي په حدیثونوکي بیان کړي دی لکه چې داحادیثو دمشهورکتاب صحیح مسلم شریف په یو مبارک حدیث کی هغه ﷺ فرمایي : ((تاسو ترهغه وخته جنت ته نشئ داخیلیدلای ترڅومؤمنان نشئ اوستاسو ایمانونه ترهغه وخته نشي مکمل کیدای ترڅوله یواوبل سره محبت ونکړئ ؛زه تاسو ته یوداسی شی ښیم اچې که تاسو په هغه عمل وکړئ نوستاسو ترمنځ

به محبت پيدا شي ؛ هغه داچې پخپلو منځوکې دسلام اچول عام کړئ ، يعنى په هر مسلمان باندى سلام اچوئ كه تاسو يي پيژنئ اوكنه.))
له حضرت عبدالله بن عمر رضى الله تعالى عنهماڅخه روايت دي چې يوچاله نبى كريم صلى الله تعالى عليه واله وسلم څخه پوښتنه وكړه چې داسلام په اعمالو كي بهترين عمل كوم دى ؟ نبى كريم صلى الله تعالى عليه واله وسلم ورته وفرمايل : چې خلګوته ډوډۍ وركوه اوسلام عام كړه (يعنى پرهر مسلمان ئي اچوه كه ئي پيژني اوكنه)
(صحيحين)

مسنداحمد، ترمذى ، ابوداؤدله حضرت ابو امامة رضى الله تعالى عنه څخه نقل كړى دى چې نبى كريم صلى الله تعالى عليه واله وسلم وفرمايل: دالله ﷻ په نزدترټولو زيات نژدي هغه څوک دى چاچې په سلام ويلو كي لومړى توب وكړ.

په مسندبزاراومعجم كبيرطبرانى كي دحضرت عبدالله بن مسعود رضى الله تعالى عنه حديث دى چې نبى كريم صلى الله تعالى عليه واله وسلم وفرمايل: سلام دالله ﷻ له نوموڅخه يونوم دى چې الله ﷻ ځمكي ته راليږلي دى ، نوتاسو سلام په خپلو منځوكي عام كړئ ،ځكه چې كله يو مسلمان مجلس ته ورځي اودورتلو پروخت پرهغوسلام اچوئ ، نوهغه ته دالله ﷻ په نزد دبهترى يولوړمقام په دې وجه حاصليږي چې هغه دمجلس ټولو خلګوته پاک خداى ﷻ وريادكړ.كه دمجلس خلګو ځواب ورنه كړ نوهغه څوک به ورته ځواب وركړي چې ددغه مجلس ترخلګوبهتردى يعنى دالله ﷻ فرشتې.

همدارنګه په یوبل حدیث شریف کي د نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ارشاد دی: چې ترټولو لوی بخیل هغه دی چې په سلام اچولو کی بخالت کوي. (طبرانی ، معجم کبیر له ابی هریرة رضی الله تعالی عنه څخه) خوکه غواړئ د نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ددغوارشاداتو هغه اغیزه (اثر) چې پرصحابه کرامو ئي کړي ؤ معلومه کړئ ،نوددې لپاره دغه یو عجیب روایت کافي دي چې: عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهمابه ډیروخت بازارته ددې لپاره تلی چې یومسلمان پیداکړي اوهغه ته سلام وراچوي اودعبادت ثواب وګټي .هغه به بازارته دڅه اخستلو یاخرڅولولپاره نه تلی بس همدابه ئي مقصد ؤ، دغه روایت په موطأ امام مالک کي له طفیل بن ابی کعب رضی الله تعالی عنه څخه نقل شوی دی.

دسلام ځواب اود نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم عمل:

په تیرومخونوکي دقرآن کریم کوم ایت چې ذکرشوی ؤپه هغه کي داارشادشوی چې که تاسو ته سلام درواچول شي ، نوتاسو ترهغه بهترځواب ورکړئ اویاکم ازکم هغه الفاظ خووایئ ددې پوره وضاحت نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په خپل دغه عمل سره فرمایلی دی: چې یووخت نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ته څوک راغی اوویي ویل (السَلامُ عَلَیکَ یَارَسُوْلُ الله) نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په ځواب کي ورته وویل: (وَعَلَیْکُمُ السَلامُ وَرَحْمَةُ الله) د وَرَحْمَةُ الله جمله ئي پکي زیاته کړه ،

څه وخت وروسته بل سړی راغی اوويې ويل : (السَّلَامُ عَلَيْكَ يَارَ...
لُ اللهِ وَرَحْمَةُ اللهِ) نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم په ځوا...
کي ورته وويل : وَعَلَيْكُمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ) اوڅه ...
وروسته بل سړی راغی اووئي ويل : (السَّلَامُ عَلَيْكَ يَارَسُوْلَ ا...
وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ)د(وَرَحْمَةُ اللهِ)او(وَبَرَكَاتُهُ) جملي يي هم ...
وويلي نو نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم په ځواب ...
ورته وويل: (وَعَلَيْكُمْ) دهغه نفرپه زړه کي ګيله پيدا شوه اوعرض ...
وکړچي: ای دالله ﷺ رسوله ! زماموراوپلاردي ترتاقربان وي ترما...
مخه چي څونفرراغلل تادهغوپه ځواب کي ددعاڅوکلمي زياتي کړ...
، خوماته دی صرف په (وَعَلَيْكُمْ) سره ځواب راکړ، نبی کريم صل...
الله تعالی عليه واله وسلم ورته وفرمايل: تاټولي کلمي پخپل سلا...
کي سره راغونډي کړي نوځکه ماهم دقرآني لارښووني سره سم
ستاځواب په بالمثل دركولو سره وكړ. له مخکني حديث شريف څخه
يوداخبره معلومه شوه چي په ايت کي کوم حکم راغلی دی چي ځواب
ترمخکينوالفاظوپه ښوالفاظو ورکوئ دهغه صورة دادی چي کو...
الفاظ چي سلام زيونکي ويلي وی تاسو په ځواب کي ترهغه په
زياتوالفاظوځواب ورکوئ يعني که هغه وويل (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ)
نوتاسو ځواب داسی ورکوئ چي: (وَعَلَيْكُمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ) اوکه
هغه وويل چي(السَّلَامُ عَلَيْكُم وَرَحْمَةُ اللهِ) نوتاسو ځواب داسي
ورکړئ چي(وَعَلَيْكُمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ)دوهمه داخبرا...
ورڅخه معلومه شوه چي ددغوکلموزياتوالی صرف تردوو کلموپورې

سنت دی ، تردی زیات سنت نه دی اوددې حکمت ډیرڅرګند دی چې دسلام دوخت تقاضی داده چې کوتاه خبري باید پکي وشی په هغه کي دومره زیادت مناسب نه دی چې ورڅخه په کوم کارکي تاوان پیښ شي یااوریدونکي ته تکلیف شي . نوله دې خاطره چې دربیم سړی په سلام اچولو کي ټولي جملي وویلي نو نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم په هغه کي له نورزیادت څخه احترازوکړ.
دریيمه خبره له دغه حدیث شریف څخه دامعلومه شوه چې که سلام ویونکي په خپل سلام کي دري واړه جملي ووایې اوتاسو په ځواب کي یوه کلمه ووایئ نوهم داداء بالمثل په حکم کي په قرآني حکم چې (اورُدّها) دی دعمل کولو لپاره بس دی لکه چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم یوارصرف په یوه کلمه سره بسوالی کړی ؤ.

خلاصه

دایت د مضمون لنډیز داشو چې کله کوم مسلمان ته سلام ورواچول شي ، نودهغه په ذمه ځواب واجب شو ، که بې له څه شرعي عذره بې ځواب ورنکړنو ګناهګاردی ، خوپه ځواب ورکولو کي بیاهغه لره دوه اختیاره شته ، لومړی داچې په کوموالفاظوچې سلام ورباندی ویل شوي دی ،ترهغه په بهتروالفاظودې ځواب ورکړي ، اودوهم داچې په بعینه هغوالفاظودې ځواب ورکړي.
په دغه ایت شریف کي خودسلام ځواب ورکول په ښکاره ډول واجب اولازم ښودل شوي دی مګرداول سلام ویونکي درجه په ښکاره ډول نه ده بیان شوي ، خوکه د(إذَا حُيِّيْتُم) لفظ ته ځیرشونوپه هغه کي دې

طرفته اشاره شوي ده ځکه چې دغه لفظ د مجهولی په صيغه بغيردفاعل له معلوموذکر کيدای شي چې سلام داسي يوشی دی چې عادة يي ټول مسلمانان کوي په مسنداحمد، ترمذي، اوابوداؤدکي د نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم دغه ارشادنقل شوی دی چې: دپاک خدای ﷻ په نزد ډيرمقرب (هغه چې نزديکت اودوستي ورته حاصله وي) هغه څوک دي چې په سلام اچولو کي ځان رومبی کوي۔

تاسو په سلام باندي د نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم ټينګناراودسلام فضيلت په خپلو سترګوپه هغوارشاداتوکي وليدل چې مخکي تيرشول له هغوڅخه ډيرډيرمعلوميږي چې په سلام کي ځان رومبی کول ترسنت مؤکدکم نه دی.

په تفسيرمحيط کي ليکلي دي چې داکثروعلماؤ په نزد لومړی سلام سنت مؤکد دی.

اوحضرت حسن بصری رحمة الله عليه فرمايلي دي چې (السّلامُ تطوع والرّدُ فريضة) يعني په اول وارسلام ويلوکي اختياردي، خوځواب وزکول ئي فرض دي.همدارنګه نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم دقرآن کريم ددغه حکم په اړوندنورتفصيلات هم دتشريح په ډول فرمايلي دي، چې موږ هغه هم دلته داختصار په ډول وړاندي کوو۔

دصحيحينو(بخاری،مسلم) په يوحديث کي راغلي دي چې په څه شی کی سپوروي نوهغه ته پکارده چې پرپياده خلکوسلام واچوي،

او هغه څوک چې روان وي هغه دې پرناستو خلګو سلام واچوي، او کو
م خلک چې په شميرکي کم وي اوپه يوه بله ډل باندې تيريږي
نو هغوته پکار ده چې په سلام ويلو کي لومړې والي وکړي.
دترمذي شريف په يو حديث کي راغلي دي چې کله يو انسان خپل
کورته ورځي نو پکار دي چې پر کوروالو باندې سلام واچوي ځکه
چې په دې سره هم هغه ته برکت حاصليږي او هم د کورخلکوته.
دابوداؤد شريف په يو حديث کي راغلي دي چې که تاسو له يو مسلمان
سره په واروارو ينئ نو په هر وار کي ورباندې سلاو اچوئ ، او په څه
ډول چې داول وارليدلو سلام سنت دي همهغه رنګه درخصت کيدلو
پروخت هم سلام ويل سنة او دثواب کاردي ، دمضمون په پاى کي يې
وفرمايل : (إِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا)يعنى الله ﷻ دهرشي
حساب اخيستونکي دي چې پکي انسان اواسلامي حقونه لکه سلام
اودهغه ځواب اونورداخل دي چې ددغوبه هم پاک خداى ﷻ حساب
اخلي ـ (معارف القرآن ۲/ توک له ۵۰۱ څخه تر ۵۰۲ پوري)

په سلام اچولوکي دلومړيتوب فضيلت :

حضرت ابو امامة رضى الله تعالى عنه وايي :چې نبى كريم صلى الله
تعالى عليه واله وسلم وفرمايل: ترټولو خداى ﷻ ته نژدې هغه څوک
دي چې په سلام ويلو کي لومړيتوب وکړي. (احمد ، ترمذى ،ابوداؤد)
دغه فضيلت په هغه چاکي کيداى شي (يعنى ددغه لفظ مخاطبين
هغه څوک دي) چې دلارې پرسرله يو اوبل سره مخامخ شي ، ځکه چې
په هغه حالت کي دوى د سلام دلومړي کولو په حق کي سره برابردي ،

نوچې هريوه يې وارړومبی کړ نودغه فضيلت يې په برخه شو، اوکه ددې برخلا ف داسې وشول چې يوڅوک ناست ؤ اوبل څوک ورته راغلی ، نودسلام ويلوحق دهغه چادی چې راغلی وي ، نوکه هغه راغلي سړی لومړی سلام واچوي نودغه فضيلت يې نه دی ګټلی اوکه ناست سړی په سلام کی ځان مخکې کړ، نودغه فضيلت ورپه برخه شو ، ځکه چې راغلی سړی دسلام په لومړی والي سره صرف هغه حق داء کړچې پرهغه لازم ؤ.

دحضرت عمر رضی الله تعالی عنه په باره کي نقل شوي دي چې هغه به فرمايل : درې شيان داسي دی چې که مسلمانان يې ورخپل کړي نوددوی په خپل منځي تړاوونوکي به ټينګښت راولي اوداهغه شيان دي چې په يومسلمان کي له بل مسلمان سره دمحبت اواخلاص نيت اواراده راژوندی کوي ـ اول : دليدوکتوپروخت په سلام ويلوکي لومړيتوب دوهم : مسلمان ورورته په هغه نامه خطاب کول اوهغه رابلل چې هغه ورباندي خوشحاله کيږي. دريم کله چې يومسلمان مجلس ته راشي نوهغه ته په عزت اواحترام سره ځای ورخالي کول.

مسئله :- که کله په تلو راتلو کي دوه نفرسره مخامخ شو ل چې دواړه يو شان نوعيت لرونکي ؤ ، يعني دواړه پياده ؤاويادواړه سپاره ؤ، نوکوم چا چې لومړی سلام واچاوو ، نوهغه ګواکي ددې څرګندونه وکړه چې هغه الله ﷻ له غروراوتکبرڅخه پاک ساتلی دی.

مسئله:- سلام اچول سنت دی اودسلام جواب ورکول فرض دی ،که
وڅوک مجلس ته ورشي اوهلته په خلکو سلام واچوي ، نوپه مجلس
ي ناستوخلکوباندی ځواب ورکول فرض دی.
که هغه نفردوهم واربيا راغی اودمجلس خلکوته يې سلام واچاوو
بيايې ځواب پرهغو خلکوباندی فرض نه ، بلکه مستحب دي
مسئله:- په سلام اودهغه په ځواب دواړو کي بايددجمعي له
يغوکارواخستل شي که څه هم تاسو يونفرته سلام اچوئ ، يادیوه
دسلام ځواب کوئ ترڅوهغه فرشتي چې له انسان سره شته هم په
لاب کي ورګډې شي .(مظاهرحق/۵تږک/۳۵۹مخ
مسئله:- که يوڅوک دسلام اچولوپروخت په داسي کارمشغول وي چې
شريعت سره خلاف وي ، نوهغه دسلام دځواب حق نه لري.
اهرحق/۵تږک/۳۵۹مخ)

څوک به پرچاباندی سلام اچوي ؟:

رت ابوهريرة رضی الله تعالی عنه ويلي دي چې نبی کريم صلی
تعالی عليه واله وسلم وفرمايل : چې يوڅوک پريوشي باندی
روي هغه به پرپياده (په پښوروان) باندی سلام اچوي ، اوڅوک
روان وي هغه به ناستوخلګوته سلام وراچوي ، اودخلګو کوچنۍ
ه لويه ډلي ته سلام وراچوي .(بخاری،مسلم)
ه :- د نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم ارشادچې سپاره
، به پياده خلکوته سلام وراچوی په اصل کي حکم دی اودغه
دخاکساري اوتواضع په لوري دترغيب اوهڅولو لپاره دي ،

ځکه چې که يوڅوک دسپريدلو وسيله لکه آس ، موټر ، اوداسې نورولري نوښکاره خبره ده چې پاک خدای ﷻ هغه ترپياده خلکوهوسااوپورته کړي دي ، نوهغه ته پکاردی چې عاجزي اوتواضع غوره کړي.همدارنګه هغوخلکوته هم چې په شمير کې کم وي پکارده چې له داسې خلکوسره چې په شميرکې تردوي ډيروي دمخامخ کيدوپروخت دعاجزی اوخاکساری په وجه اودهغوډيروالي داحترام له امله په سلام اچولوکي لومړی توب وکړي ، امام نووي رحمة الله عليه فرمايي:چې که يوڅوک له يوې ډلې خلکوسره مخامخ شي ياهغوته ورشی اوغواړی چې هغوټولوته سلام وانه چوي بلکه له هغوڅخه ئې څوخاصونفروته اچوي ،نوداکارمکروه دی ځکه چې دسلام اصلی اوبنيادي مقصد دخلکوترمنځ محبت اونژديکت راوستل دي ، کله چې يوڅوک له مجلس څخه يوڅوخاصو کسانوته سلام اچوي ، اونورپريږدي نودپاته خلکوپه زړه کې دډاراوپردي والي احساس پيداکيږي ، اودغه شيان بياډيروخت دنفرت اودښمنی سبب ګرزي.

مسئله- دبازار،عامولارو اوسړکونو حکم له دې څخه جلادي ، ځکه چې په بازاراوعامولاروکي چې هر څوک وربانده تګ راتګ کوي، ځينوخاصو خلګوته سلام اچول کافی دي ، ځکه چې که يوڅوک په بازارياعامولاروکې هرچاته سلام وراچوي ، نوورڅخه خپل شخصی ژونداوکارته خلاصيدل ئې امکان نه لري.

اوحضرت ابوهریرة رضی الله تعالی عنه ویلي دي: چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم وفرمایل: کوچنیان لویانوته ، روان ناستوخلګوته اوکوچنۍ ډله دي لویه ډلې ته سلام اچوي.(بخاري، مسلم)

تشریح :- علماؤ لیکلي دي چې پورتنی حکم داسي دي چې کله یونفرله دي خواروان وي اوبل له هغې خواراروان وي اوبیاسره مخامخ شي نوکوچنیان به لویانوته سلام اچوي خوکه مجلس تیارجوړ اوڅوک ورغلی ، نوورتلونکي سړي به لومړی سلام اچوي که کوچنی وي که لوی ، که دمجلس ترخلګوډیروي اوکه کم.
(مظاهر حق جدید/۵ټوک/۳۳۹مخ)

څه وخت بایدسلام واچول شي ؟

له حضرت ابوهریرة رضی الله تعالی عنه څخه روایت دي چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم وفرمایل: یوڅوک له تاسو څخه چې له بل مسلمان وروروسره ملاقات کوي ، نولومړی بایدسلام ورواچوي ، اوله هغه وروسته که ددوي ترمنځ دورمړه لیریوالی راشي چې یوه ونه ، یادیوال یالویه ډبره یي ترمنځ پرده شي اوبیابیرته سره ورشي نوبیادی دوهم وارهم ورته سلام واچوي.

تشریح :- مطلب دادی چې له دومره لږ جلاوالي وروسته هم سلام اچول مستحب دي .هغه خوپریږده چې ترلیري ځایه ولاړ شي اوبیابېرته راشي ، ګویادغه حدیث شریف دسلام مستحبوالی اوپه هرځای کي ددغه دادب دلحاظ ساتلو بیان دمبالغي(تراصلی اندازې زیات بنه والی) په طور کړي دي ، خودابایدپوره په یادولرئ چې

دسلام ددومره لوړارزښت باوجود داسی ځایونه هم شته چې هلته بایدسلام وانه چول شي ، لکه: هغه چاته سلام وراچول مکروه دی چې غتي یاوړې بولې کوي ، یاپه تتې کي وي ، یاپه جماع (هم بستری) لګیاوي ،اویابه همدغه رنګه بل کار کي مشغول وي اوپرهغه ئي ځواب هم واجب نه دی. دغه رنګه که څوک ویده وی یاپه حال کي نه وي ، یاپرلمانځه ولاړوي ، یااذان کوي ، یاپه حمام کي وي ، یاخوراک کوي،ګوله ئي په خوله کي وي ، اوسلام ورواچول شی نوسلام اچوونکي دځواب اخستلو حق نه لري . دخطبې پروخت هم بایدسلام وانه چول شي ، اونه بایددبل چاسلام ته ځواب وویل شي ، اوهغه چاته هم بایدسلام وانه چول شي دقرآن کریم تلاوة کوي ، خوکه چاپرتلاوة کونکي سلام واچاوو نوتلاوة کونکي ته پکاره ده چې تلاوة ودروي اوځواب ورکړي ، اوبیابیرته داعوذ بالله په ویلو په تلاوة پیل وکړي.(مظاهرحق/۵ټوک/۳۴۸مخ)

علامه ابن کثیر رحمة الله علیه لیکلي دي چې دغیرمسلم ، فاسق ، اوبدعتی سلام ته ځواب ویل واجب نه دی ، تفسیرسراج لیکي چې کافرته سلام وراچول جرم دی مګردځینومشائخوویناده چې که په هغه زمانه کي داضرورت وي چې کافرته سلام ورواچول شي نوبیاروادی ، مګر بهتره داده چې په زړه کي دی نیت نه کوی بلکه صرف دلاس اشاره دی ورته وکړی اوکه په ژبه هم وویل نوپه زړه کي دي ملائیکي ورته نیسي ، که څه هم په ظاهره داسي معلومیږي چې غیرمسلم ته سلام واچول شو مګرپه باطن کي خونیت پرکافردسلام

ویلو نه ده. کوشش باید دضرورت په صورة کې داوشي چې د(هَدَاکَ الله) په ډول جملوسره ورسره دتعلق اظهاروشي ،خودتاً سف ځای دی چې دنن سبامسلمان داسې کسانوته دسلام په خپلو الفاظوسره داکارکوي ، اوداډیرنامناسب کارده.

مسئله.- لمونځ کونکي ، خطبه ویونکي اوپه حج کې دلبیک ویونکي ته سلام وراچول سنت نه دی اونه پردوي ځواب واجب دی.

مسئله.- دقرآن کریم یاحدیثو ویونکی ، یاعلمي مذاکری کونکی ته سلام مه اچوئ.

مسئله.- داسنت دی چې کله یونارینه خپل کورته ورځي ، نوپرخپله میرمن باندی دی سلام اچوي.اومیرمن دي پرخپل خاوندباندي سلام اچوي ، همدارنګه په خپلوانوکي پرمحرمو(چې دسلام ویونکي نکاح ورسره حرامه وی) ښځي ته سلام اچول سنت دی.

مسئله.- که څوک دشطرنج لوبه یاداسي نوري لوبی کوي یااواز(غزلې)وایي ، یاکوترې الوزوي و یادغه رنګه بل کارکوي ، نوهغه ته باید سلام و انه چول شي.(تفسیربیان السبحان۷/توک۴۹۷مخ)

مسئله.- که یو څوک یواځې ؤ نودسلام لمړی کول ورباندی عیني سنت دی ،اوکه یوه ډله وه نوکفایي سنت دی ، یعنې که له ټولې ډلې څخه یونفرسلام واچاوو (یاله ټولې ډلې څخه یوه نفرسلام ته ځواب ورکړ) نودټولوغاړه خلاصه شوه مګر ثواب ئې صرف دهغه چاد ی چې سلام ئي ویلی دی ((اوځواب ئي ورکړی دی)) که یوه نفرته ډیروخلګوپه یوه وارسلام واچاوو ، نودهغوټولو لپاره دځواب ویونکي یوځواب

کافي دي ، که پریوه ډله باندی سلام واچول شی نوپرټولو باندی یې ځواب واجب دی خوکه یوه له دوی څخه ځواب ورکړنودټولو غاړې وړباندی خلاصیږي.(تفسیربیان السبحان ۷/توک ۴۹۷مخ، مظاهرحق /۵توک /۳۴۷مخ)

مسئله :- که په کورکي هیڅوک نه ؤ نومناسب ده چې دسلام پرځای دغه کلمات ووایي (السّلامُ علَیْنَاوَعَلی عِبَادِاللهِ الصّالِحِیْن)
ترڅوهغوفرشتوته سلام ورسیږي کومي چې په هغه ځای کي اوسي. (مظاهرحق /۵توک /۳۴۸مخ)

مسئله :-سلام بایدترخبرومخکي وي ، تردي چې په څه ویلو پیل وکړي لومړی بایدسلام واچوي ، اوبیاخپلې خبرې پیل کړي ، ترسلام مخکي خبرې کول سم کارنه دی.

مسئله- هغه چاته چې اذان یااقامت کوي یاددینې کتابونوتدریس کوي ،یاپه کوم انساني ضرورت لکه استنجاء لګیاوي هغه ته نه سلام وراچول روادی اونه پرهغه دسلام ځواب ورکول واجب دی. (معارف القرآن /۵توک /۵۰۲مخ)

دسلام ویلوادنی درجه :

مسئله :- دسلام اچولو کمه درجه (السّلامُ عَلَیْکُمْ) دی ،خو که (السّلامُ عَلَیْکَ) وویل شی یا(سَلامٌ عَلَیْکَ) وویل شي نوهم کافي دي ، اودسلام دځواب ادنی (کمه) درجه (وَعَلَیْکَ السّلامُ) یا (وَعَلَیْکُمُ السّلامُ)ویل دي ،اوکه د(واوحرف)ورسره ونه ویل شی نوهم کافی دی.

مسئله :- پر دي خبره دټولو علماؤ اتفاق دي ، چې که په ځواب کي صرف (عَلَيْكُمْ) وويل شی نوځواب نه پوره کيږي ، اوکه واوهم ورسره وويل شی يعنی (وَعَلَيْكُمْ) نوپه هغه صورة کي بيادځواب دپوره کيدوقولونه هم شته اودنه پوره کيدوهم شته.(مظاهرحق،۵توک،۲۳۵مخ)

مسئله :- که يوڅوک تاسو ته ووايي چي(السّلامُ وَعَلَيْكَ)نوتاسوئي په ځواب کي(وَعَلَيْكُمُ السّلامُ وَرَحْمَةُ الله وَبَرَكَاتُهُ) ووايئ ؛اوکه څوک درته ووايي چې (السّلامُ وَعَلَيْكَ وَرَحْمَةُ الله)،نوتاسو يي په ځواب کي(وَعَلَيْكُمُ السّلامُ وَرَحْمَةُ الله وَبَرَكَاتُهُ ومُغْفِرَتُهُ)ووايئ.

مسئله- بهتره داده چې ځواب په (وَعَلَيْكَ السّلامُ)ياپه (وَعَلَيْكُمُ السّلامُ) سره وويل شي.

مسئله- که دوه نفره په داسي حال کي سره مخامخ شول چې دواړويواوبل ته وويل (السّلامُ عَلَيْكُمْ، السّلامُ عَلَيْكُمْ)نوپردواړوځواب ورکول واجب دي.(مظاهرحق/۵توک/۲۳۷مخ)

دسلام پروخت ټيټيدل

له حديث شريف څخه په ښرګنديول معلومه شوي ده چې دسلام پروخت ټيټيدل ، اوعاجزي ښکاره کول لکه نن سباچې دخلکورواج ده له سنتوڅخه خلا ف کاردي او نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم دغه کارپه دي خاطر نه دی خوښ کړی چې داکاردرکوع په حکم کي دی اورکوع دالله ﷻ عبادة دي.

مسئله- که يوڅوک دچا(مشر، عالم ، پير) مخته په ځمکه ځکيږي يادهغه پښوته پريوزي يادغه رنګه نوربدحرکات کوي ، نوپه دي سره

هغه نه کافرکيږي ، ځکه چې دادعزت کولو په خاطر کوي ، دعبادة نيت پکي نشته ، خو که دعبادة په نيت يي دغه کارونه کول ، نويقيناً کافرکيږي.(مظاهرحق /۵ټوک/۳۷۶مخ)

دملاقات پروخت ولاړيدل :

که يوڅوک دراروان نفردعزت کولو په خاطر ولاړشي ، نوداکار مکروه نه د ی ،بنفسه (پخپله) په دغه ولاړيدلو کي مکروه والى نشته ، بلکه دافکر کول اوداخوښول چې خلک راته ولاړشوي واى مکروه دی. هغه قيام(ولاړيدل) هيځکله هم نه ده مکروه چې دداسي چاليپاره وي چې هغه نه دخلکو ولاړيدل خوښوي اونه داغواړي چې خلک راته ولاړشوي واى.

مسئله- داچې يوڅوک چاته ولاړيږي اوکنه ددی حق تړاوو له ناست نفرسره دی ، يعنی يوڅوک قطعاً داحق نه لري ته به خاماخاولاړيدلي ، اوياولاړيږه.

حاصل دخبري داشو که تاسو داسي څوک ووينئ چې عالم يابزرگ وي يابهتروي نودهغه دعزت اودرنښت لپاره ولاړيدل روادی اوپه دی کي هيڅ منعه نشته خوداسي چاته ولاړيدل چې له يوې خواددومره عزت حقدارنه وي له بلي خواداهم زړه ورته وايي چې خلک بايدزمالپاره ولاړشوي واى مکروه دی ؛ اودغه رنګه بی ځايه هرکلی اوچاپلوسی (غوړه مالی) هم مکروه دی - ددنيالرونکو(شتمنو) لپاره ولاړيدل ددنياپه خاطر ، اودهغوی عزت کول هم مکروه دی اوپه دې اړوند سخت وعيدونه نقل شوي دي.

(مظاهرحق /۵ټوک/ ۳۸۰مخ)

اصلاً دغه شي مکروه اوممنوع دی چې یوڅوک ددې لپاره چې عزت اواحترام یې وشي ، اوخلګوته خپل ځان دیرلوړ وروپیژني داغواړي چې خلک دي زمالپاره ولاړ شي ، اوکه قیصه همدغه ډول نه وي نو نه بیاولاړیدل نه مکروه دی اونه ممنوع. (مظاهرحق/۵توک/۳۸۳مخ)
اووعیدونه هم دهغه چالپاره دی چې خلګوته دتکبراوغرورپه ډول داحکم کوي چې زمالپاره بایدولاړشئ اویاهغه دې ته مجبوروي چې هرکله زه راځم نوتاسو بایدولاړشئ-رفعت قاسمي-

پردۍ ښځې ته سلام اچول :

له حضرت جریر رضی الله تعالی عنه څخه روایت دي چې یووار نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم له ښځوسره تیریدی ، نوپه هغوی ئي سلام واچاوو (احمد)

تشریح: داخبره د نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ترمبارک ذات پورې خاصه وه ځکه چې په کومه فتنه یاشرکي داشرف المخلوقات ﷺ دمبتلاکیدوهیڅ ډول ویره نه وه نوځکه هغه ته پرښځوباندی سلام اچول هم رواؤ ، مګر له هغه ﷺ څخه بغیر بل مسلمان ته دامکروه ده چې ښځوته سلام واچوي ، خوکه کومه ښځه ددومره ډیرعمر وه چې ورڅخه دهیڅ ډول فتنې اوضرررسیدلوویره نه وه اونه هغې ته سلام اچولو دنوروخلګوپه نظر کي بدګماني پیداکوله ، نوهغې ته بیاسلام اچول روادی. (مظاهرحق/۵توک/۳۴۲مخ)

غائبانه سلام اودهغه ځواب:

مسئله:- که یو څوک تاسو ته دبل مسلمان سلام راورسوی نوپکاردی چې تاسو په سلام راوړونکي باندی هم سلام ووایئ اوپه هغه چاهم سلام ووایئ (یعنی دهغه دسلام په ځواب کي) چې تاسو ته یي سلام رالیږلی دی، نوددی لپاره چې په دواړو موسلام ویلی وی ددی لپاره په نسائي کي په عین دول دغه الفاظ راوړل شوی دی،
(عَلَیْکَ وَعَلی....... االسّلامُ) اویا(وَعَلَیْکَ وَعَلَیْهِ السّلامُ).

داشاروپه ذریعه سلام کول:

یهودانواوعیسایانوبه سلام اچاوواودځواب ورکولو پرځای به ئي صرف په اشاروسره بسوالی کاوو، اودسلام لفظ به یي نه وایو، کوم چې دادمﷺ اودهغه له اولادې څخه دانبیاؤ اواولیاؤ سنت اوطریقه ده. کله چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ته کشف وشو چې زمادامت څه خلک دبی لارې په ښکارکیدلو سره دسلام کولو هغه طریقه کاروي کومه چې دیهودانواودنوروقومونوده لکه دګوتویاورغویوپه ذریعه اشاره کول، لاسونه له یوبل سره جوخت پورته کول، ملایاسرټیټول، صرف دسلام په لفظ بسوالی کول اوداسي نور، نوله دې خاطره نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم خپل امت ته په خطاب کي ددې خبرتیاورکړه اوداوعیدئي وفرمایلو چې: څوک دسلام دغه طریقه خپلوي کومه چې له اسلامي شریعت اوزماله سنتوخلاف ده، نوهغه دي پوه شي چې هغه به زماله [illegible] نه شمارل کیږي. (مظاهرحق/۵ټوک/۳۴۷مخ)

غیرمسلم ته سلام اچول:

مسئله:- غیرمسلم ته (السّلامُ عَلَیْکُمْ) مه وایاست ځکه چې په سلام کي لومړیتوب په حقیقت کي له اسلامي اخلاقو څخه یواعزازدي چې حقداران یي هغه خلک دي چې داسلام پیروان وي ، ددغه حق اعزازهغه چاته نه شي ورکول کیدای چې داسلام ددین دښمن اودپاک خدای ﷻ له منلو اودهغه دامرونوله پرځای کولو څخه سرغړونه کوي. دغه رنګه له دغوباغیانو اوداسلام له دښمنانوسره دسلام په خیرپه نورلارومحبت منځته راوړل هم نارواکاردی ، خوکه دغه غیرمسلم خلک په سلام ویلو کي لومړیتوب وکړي اوتاسو ته ووایي چې: (السّلامُ عَلَیْکُمْ)نوتاسو بایددهغوپه ځواب کي صرف هَدَاکَ اللهُ) ووایاست. (مظاهرحق/۵ټوک/۲۴۰مخ)

«ادب» معنی داده چې هغه ویناوهغه کارچې ډیرښه اوستایلو وړ بلل شی ، اویادادب مطلب دا ده چې هره خبره په سم ډول اوښه طریقه په ښه اومناسب ځای کي وشي اوهر کار له ډیراحتیاط ،ښه وراودقت وروسته ترسره شي - ځیني حضراتوداسي ویلي دی چې ادب مطلب دادی چې دنیکۍ اوښه والی لاردځان لپاره غوره کړئ ، له ګناه اوبدیو څخه ځان وساتئ. (مظاهرحق/۵ټوک/۳۲۵مخ)

له دی خاطره که غیرمسلموته دسلام پرځای ددوي دعرض په مقابل کي دادب جمله وویله شي ، نوځه منعه پکي نشته. (محمدرفعت قاسمي)

ګډوډمجلس ته دسلام اچولو طريقه :

امام نووي رحمة الله عليه فرمايلي دی: چې که يومسلمان پرداسی ټولۍ (ډله) باندي تيرېږي ياورشي چې په هغه ډله کي مسلمان اوغيرمسلمان دواړه وي ، نوکه څه هم هلته يوياڅومسلمانان وي نوورتلونکي ته پکارده چې هغې ټولې ډلې ته دمسلمانانوپه نيت سلام واچوي ، دغه رنګه علماؤ ليکلي دی چې دورتلونکي خوښه ده چې (السَّلامُ عَلَيْكُمْ) وايي اوپه نيت کي مسلمان نيسي ، اوکه وايي چې (السَّلامُ عَلَى مَنِ التَّبَعَ الهُدَى) دغه رنګه علماؤکراموليکلي دي چې که يوڅوک غيرمسلموته خط ليکي نوهغه الفاظ دي دسلام پرځای ورته وليکي چې نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم دروم بادشاه (هرقل) ته په خپل خط کي ليکلي ؤيعنی (سَلامٌ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الهُدَى). (مظاهرحق/۵تبوک/۳۴۳مخ)

درخصتی سلام اودهغه ځواب :

حضرت قتادة رضی الله تعالی عنه وايي چې نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم وفرمايل: کله چې تاسو له خپلو کورونوڅخه وزئ نوپرخپلو کوروالوباندی سلام اچوئ.

تشريح :- دحديث شريف الفاظ (فاودعواهله) دی چې له وداع (رخصت) څخه دی چې ددې مقصددادی چې له کورڅخه دبهروتلو پروخت خپل اهل وعيال څخه دسلام په ذريعه رخصت شئ (يعنی خدای په امانی واخلئ) ، نو همدی ته په فام سره علماؤ ليکلي دي

چې ددغه سلام ځواب واجب نه دی بلکه مستحب دی ځکه چې دغه سلام په اصل کې دعاء اورخصتيدل دی.
او دامطلب ئې هم کيدای شي چې ته خپلوکوروالوته سلام دامانت په ډول پريږده ترڅوته بيرته په خير راشې اوخپل امانت بيرته واخلې لکه چې نورامانتونه اوپس اخستل کيږي.
داخبره په يونه په يوډول دهغه نيک فال په شان ده چې انشاء الله له کورڅخه رخصت شوی به بيرته پخيرراځې اوهغه ته به دبيرته (بيا) سلام ويلو موقع په لاس ورځي.

له حاجي سره سلام اومصافحه کول:

حضرت ابن عمر رضی الله تعالی عنه روايت کوي چې نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم وفرمايل: کله چې تاسو له حاجې سره ملاقات کوئ نوپرهغه سلام واياست اوورسره مصافحه کوئ يعنی هغه ته لاس ورکوئ اوهغه ته واياست چې زمالپاره دبخښنې دعاوکړه مخته تردې چې هغه کورته داخل شي اوداځکه چې دهغه بخښنه شوې ده. (احمد)

تشريح :- هغه څوک چې له خپله کوره دخدای ﷻ کور(کعبې شريفې) ته تللی وی هغه دالله ﷻ ميلمه وي اوځرنګه چې هرميلمه پال دخپل ميلمانه دهرې رواغوښتنې احترام کوي همهغه رنګه لو ی خدای ﷻ هم دخپلو ميلمنولحاظ ساتي اودوی چې کومه دعاغواړي خدای ﷻ هغه قبلوی ، که هغه دځان لپاره مغفرت اوبخښنه غواړي نوپاک خدای ﷻ دوی ته دغه دولت ورپه برخه کوي.

په حج کولوسره انسان داسي څوک ګرزي چې هره دعايي خداى ﷻ ته قبوله وي ، څه وخت چې هغه مکي مکرمي ته داخليږي بياترځلوبينت ورځي وروسته راتګ پوري همداسي وي - په پخواوختونوکي هم داعادة ؤ چي کله به حاجيان له حج څخه بيرته کوروته راتلو ، نوخپلوان اوعام خلګ به دهغوى مخي ته په دي غرض ورتلو چي دحاجي بخښنه شوي ده اوله ګناه څخه پاک بيرته کورته راروان دي موږ به له هغه سره سټري مشى وکړو مخته ترديږ چې هغه په دنياملوث شي ترڅوموږ ته د هغه څه برکت راورسيږي- دغه دحاجيانواستقبال ته ورتللو رواج په اوس زمانه کي هم خوداوخت دپاک اوسم نيت خلک ډيرکم اودنوم لوړولو اوجزباتوخلک زيات دي.

څرنګه چي په دغه حديث شريف کي قيدلګول شوى ؤ ،چې له حاجې سره دکورترداخليدومخکي سلام اومصافحه وکړئ ، هغه ددي په وجه دى چى يوخولاتردغه وخته پوري،هغه ددنياپه کاروملوث شوي نه دى اوله خپلو کوروالو اوعيال سره مشغول شوي نه دى اوپل لاتردغه وخته پوري هغه دخداى ﷻ په لاره کي دى اوله ګناهونوڅخه پاک اوصاف دى ، نوڅرنګه چي په دغه وخت کي دحاجې صاحب دعاډيره ژرقبليږي نوله دې خاطره ورباندى دځان لپاره دمغفرت دعاء وکړئ ترڅوپاک خداى ﷻ هغه قبوله کړي اوتاسو ته دبخښنې اومغفرت نيکمرغي درپه برخه کړي .علماء کراموليکلي چې عمره کونکي ،جهادکونکي ، اوددينې علم زده کونکى هم دحاجې په حکم

کې دی یعني کله چې دغه درې ډوله خلک له خپلو کاروڅخه دکورپه لورې راروان شي ، نوتاسو له هغوڅخه هم مخته تردې چې کورته داخل شي مصافحه وکړئ اودځان لپاره ورڅخه دعاء وغواړئ ځکه چې دغه خلک هم بخښل شوي د ي.(اللهمّ اجْعَلني مِنهُمْ)
(مظاهرحق/۳توک/۲۷۹مخ)

دمصافحې فضیلت :

حضرت براء بن عاذب رضی الله تعالی عنه وایي چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم وفرمایل: کله چې دوه مسلمانان له یواوبل سره یوځای کیږي ، اوله یوبل سره دلاس په ذریعه روغ بړکوي ، نوددوي ترجلاکیدومخکې لوی خدای ﷻ دوي ته بخښنه کوي.
(احمد، ترمذي ،ابن ماجه)

تشریح :- آن حضرت ﷺ فرمایلي دي : کله چې دوه مسلمانان سره ورځي اویوله هغوڅخه پربل باندی سلام اچوي ، نوله دوی څخه خدای ﷻ ته ډیرنژدي اوخوښ هغه مسلمان وی کوم چې په فراخ تندي اوښه طبیعت له خپل ملګري مسلمان سره مخامخ کیږي ، اوبیاچې کله سره دوي دوه مصافحه کوي نوپاک خدای ﷻ پرذوي سل (۱۰۰) رحمتونه نازلوي ، له هغوسلوڅخه (۹۰) رحمتونه په هغه چادی چې لومړی والی یي وکړ اولس رحمتونه پرهغه چادي چې مصافحه یي وکړه. (مظاهرحق/۷۰مخ)

دلاس اوغیږې حکمونه :

دیوپیاده مسلمان له بل مسلمان سره دملاقات پروخت مصافحه

مصافحه کول سنت نه دی ، دمصافحي لپاره کوم خاص وخت یاخاصه خوشحالي (مراسم) ضروري بلل غیرشرعي خبره اوبدعت مذمومه دی ، څوکه یو میلمه داسی وخت مسجدته راغي ، چې خلک په لمانځه مشغول ؤ ، یالمونځ شروع کیدونکي ؤ ، هغه لمونځ وکړ اوله هغه څخه وروستويې له خلګوسره مصافحه کوله نودغه مصافحه بې شکه سنت اوسمه مصافحه ده ، په دې شرط چې هغه ترمصافحي له مخه سلام هم ویلي وي ، کله چې موږ ته دامعلومه شوه چې که څه هم په تاکل شوي اومکروه وخت کې مصافحه کول مکروه دی ، مګرکه بیاهم یوڅوک په دغه دمصافحي کولو لاسونه ونیسي ، نوله هغه څخه به خپل لاسونه نه راکش کوو ، اوهغه به خالی لاس نه پریږدو څکه چې په دې سره هغه غمجن کیږي ، اویو مسلمان ته دغم نه رسول دادآدابو تررعایت زیات مهم دی.

مسئله :- دروغ بر لپاره لاس ورکول سنت دي، مګردروغبړطریقه باید داسې وي ، چې دیونفرورغوی دبل نفرپرورغوي برابرشي ، صرف دګوتودسروپه نیولو بسوالی نه دی پکارڅکه چې صرف دګوتودسرونونیول دمصافحي هغه طریقه ده چې بدعت ورته ویل شوي.

مسئله :- معانقه (له یوبل سره دسینولګول) له شریعت سره سم اورواکار دی په خاص ډول په هغه وخت کې چې یوڅوک له مسافرۍ راغلی وی ، مګرددې اجازه هغه وخت ورکول کیدای شی چې دهغې

په وجه په څه شریافتنه کې دمبتلاکیدلو اویادشک اوشبهې پیداکولو خطره نه وي ،

مسئله :- هغه معانقه (یوبل ته غېږ ورکول) چې دبدوخیالو نواوجنسي ارادوتراثرلاندی وی مکرو ه ده ، اوهغه چې دمحبت اوعزت په خاطروی هغه بې له شکه روا ده.(مظاهرحق/ډیوک/۳۲۸مخ)

مسئله :- تقبیل (دلاسونو، تندي ښکولول) هم هغه وخت روادی چې دڅه فتنی دشک دپیداکولو ویره نه وی ، بلکه ځینوحضراتو ددین دبزرګانو،اودسنتودمتابعینوعلماؤلاسونه ښکول مستحب ګڼلي دی ، مګرله هغوسره له مصافحې وروسته خپل لاسونه ښکلول اصل نه لري ، بلکه دادجاهلانو طریقه ده اومکروه ده . (مظاهرحق/ډیوک/۳۲۸مخ)

له ښځوسره دنارینه وومصافحه :

مسئله :- دځوانانوسړولپاره له ځوانوښځوسره په لا س پوښتنه کول حرام دی ، اوله هغې زړې ښځې سره په لاس روغبړکولو کې څه منعه نشته چې پکې ورته دجنسي ارادودراپورته کیدوخطره نه وي

مسئله- هغه زاړه (سپین ږیري) سړی ته چې دجنسي جذبودفتنوجوړولو ورسره هیڅ ډول خطره پاته نوي روادی چې له ځواني ښځې سره په لاس روغبړ وکړي.

مسئله- دښځې په ډول (ښائسته) بې ږیري هلک سره هم مصافحه کول روانه دی.

مسئله- دابايدهرچاته معلومه وي چې دچاچې ليدل (ياهغه ته کتل) حرام دي دهغه مسه کول هم حرام دی ،بلکه دمسه کولو حراموالی ترکتلوهم زيات دی. (مظاهرحق/۳ټوک/۳۴۷مخ)

دمولانااشرف على تهانوي رحمة الله عليه فتوى:

پوښتنه :- په اخترونوکي مصافحه اومعانقه (لاس اوغيږورکول) روادي اوکنه؟

ځواب:- قاعده کليه داده چې عبادتونوته نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم کومه هيئت اوکيفيت ټاکلي دي په هغه کي تغيراوتبديل روانه دی ، نوځرنګه چې مصافحه سنت ده نوځکه له عبادتونوڅخه ګڼله کيږي خوپه دې شرط چې له ذکرشوي قاعدي سره سمه وي يعنی له نقل شوي هيئت اوکيفيت څخه به پکي تيري نه کيږي.اوله نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم څخه دملاقات پروخت بالاجماع يادرخصتي پروخت هم په اختلاف سره نقل شوې ده .بس اوس هغي ته پردغودووختوبرسيره په بله کومه موقع ياځای کي جوازورکول عبادت ته تغيرورکول دی اوداکارمنعه دی نوځکه ويلای شو چې مصافحه وروستوله اخترونواوپنځولمونځومکروه اوبدعت دی.(امدادلفتاوی/۷۰۸مخ دشامي په حواله)

دمصافحي اومعانقي حقيقت

داسلام دمبارک دين چې څومره ضروري خبري وي ، په هغوباندی په لومړی وارصحابه کرامو بياتابيعينوبياتبع تابعينو اووروستيو سلافو(رحمة الله عليهم) عمل وکړاوپه دغه عمل کي ئي خپل ژوند

تیرکړ ځکه چې له دوی سره ترمونږ ډیرزیات دثواب حاصلولو ، ددین دکارکولو اودکوچني اولوی سنت ژوندی کولو مینه اوجذبه وه ، څه شی چې هغودین بللوپه هغه به ئي په همیشني ډول عمل کولو . اوکوم شیان چې دوی سره له قدرته ونه کړل ، نومعلومه شوه چې هغه یاله دینه څخه نه دی یاضروري نه دی.

دمصافحي اوغاړه په غاړه کیدلو (معانقي) سنت والی په خپلي طریقې پوري تړلی دی ، سلام مصافحه اومعانقه په عبادت کي داخل نه دی ، اودغه هغه وخت عبادة ، اوکونکی ئي دثواب حقداربلل کیږي چې په هغه طریقه اوډول ترسره شي څه ډول چې نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم کړی ؤ اوکه له هغې سره سمه طریقه نه وي نوپه دې سره به انسان ته دثواب پرځای عذاب ورکول کیږي.

په حدیث شریف کي په اخترونوکي اوپنځولمونځونوکي دمصافحي اوغاړه په غاړه کیدلو ذکرهیڅ هم نه دی شوی . اودصحابه کرامو په زمانه کي چې له نبوي سنتوسره یي بې ساری محبت لرلواوله هغوڅخه وروستوداسلافوکرامولـه عمل څخه هم په اخترونوکي د دې شیانوثبوت نه دی ترلاسه شوی . په شریعت کي معانقه اومصافحه دملاقات پروخت شته ، نه دلمونځوڅخه وروستوکوموعبادتونوته چې شریعت ځایونه ټاکلی دی نوهغه که په خپل ټاکلی ځای اووخت کي ترسره شی نوبیاورباندی ثواب حاصلیږي .دمشکوة شریف شارح لیکلی دی چې بې شکه دشرعي مصافحي وخت دملاقات دپیل وخت دی ، داچي خلک بغیر له

مصافحې اومعانقې له یوبل سره یوځای کیږي اودیوبل دخیراوعافیت پوښتنه کوی ، اوبیاچې له لمانځه څخه خلاص شي بیامصافحه اومعانقه سره کوي داځه دول سنت دی ؟

مسئله- خوکه څوک په عین وخت کي له کوم بل ځای څخه راغلی نوبیاورسره مصافحه اومعانقه رواده. مګرخواصوته په کاردی چې له دغې مصافحي اومعانقي هم ځان وساتي ، ترڅوعام خلک داونه وايي چې داکاریاخوددین برخه اویاسنت دی ، اوپه مقابل کي داسی طریقه غوره کړی چې په خلکوکي غم ، غصه ، نفرت اوبیزاری راپورته نشي. دلته که دملاعلی قاری رحمة الله علیه په لارښوونه عمل وشي نوښه به وي ، هغه فرمايي : که یومسلمان بې ځایه تاته دمصافحې لاسونه دروغزوي ، نوته دخپلولاسو په کشولو سره دهغه زړه مه خفه کوه اودبدګمانی سبب یي مه جوړوه بلکه په خوږه ژبه په نرمي سره هغه له مسئلې خبرکړه ، یعني ورته ووایه چې نه داخترونوله لمونځوڅخه وروسته مصافحه اوغاړه په غاړه کیدل سنت دی اونه ترپنځولمونځونووروسته پاک خدای ﷻ دی موږ ټولوته دپوره عمل توفیق راکړي (امین)

دسلام غلطیانی :

مسئله :-ځینې خلک په خط کي د(السلام علیکم) پرځای سنت سلام لیکي ، نوکه یوچاته ولیکي له سنت سلامه وروسته عرض دادی ،نوله دی خاطره چې په شریعت کي دسلام صیغه نه ده بلکه (السلام

علیکم دی دغه سنت صیغې ته ځواب ورکول واجب نه دی ، که څه هم داروادی چې سنت سلام ولیکي.(الاضافات/۱۹۹/۷توک)

فائده :-

له دې څخه ثابته شوه چې کله مور وینوچې دځینې مشرانو، بزرګانو په لیکونو کې لیکل شوی وي چې وروسته له سنت سلام څخه ، دهغووجه داده چې دوی په مخاطب په ځواب واجبیدلو کې احتیاط کوی ،لکه د(پرَچې) پروخت دالحمدلله سوکه ویل اودسجدی اية په پټه ویل چې فرمایل شوی دی ، ترڅوپه نوروباندی واجب نشی ،

مسئله- په حدیث شریف کې دسلام صیغه (اَلسّلامُ عَلَیْکُمْ) اویادې ته نژدې الفاظ دی نودهغه پرځای بل لفظ لکه ،ادبونه ! بندګي! قربان اوداسي نورتول ویل بدعت سیئه دی له دغه رنګه ویناګانوباید په کلکه ځان وساتئ ،خوکه یوڅوک دسلام له لفظ څخه ډیربدورې نوهغه محترم ته سلامت ! یاتسلیم !یاتسلمات ویلو ګنجایش معلو میږي .(فروع الایمان/۷۵مخ)

مسئله :- ځینې خلګ دسلام په ځواب کې سرټیټول ، یاصرف لاس پورته کول کافی بولی په دې ځان پوهول په کاردی «په قرآن کریم کې ارشاددی چې کله تاسو ته څوک سلام وکړی نوتاسو ورته ترهغه ښه ځواب ورکړئ اویاکم ازکم بیرته په عیني هغوالفاظوځواب ورکړئ. له دې څخه څرګنده شوه چې دسلام په ځواب کې سرټیټول یاصرف

لاس پورته کول کافی نه دی ،په دغه ډول ځوا ب ، ځواب نه ګڼل کیږي ، په ژبه ځواب ورکول ستاسو پرذمه پاتي ده.

مسئله- په نن سباخلکوکی داعادت دی چې دسلام کولو پروخت لاس پورته کوي ، چې ددې عادت پریښودل زماله نظره ډیرزیات ضروري دی ؛ ځکه چې دسلام په اداء کولوکي دلاس هیڅ کارنشته ، دلاس پورته کول دعزت کولو لپاره دی «چې یوله ناسموکاروڅخه دی .(مقامات/۲۰۰مخ)

مسئله :- ځینې ښځې نن سباپریوه اوبله سلام اچوي ، ددوي دغه سلام دشریعت نه قاعدی سره بالکل په ټکر کي وي ، اوآن دوي کله وخت دسلام پرځای دسام کلمه وایي چې داغلط لفظ دی ، اوحال دادی چې ښځي هم بایددسلام ویلواومصافحی کولو رواج اوعادت ولري ، په دې کي ددوي لپاره هم ثواب شته . (بهشتی زیور۴۰مخ)

مسئله :- ډیروخت ښځې اونارینه دواړه په سلام کي بې احتیاطی کوی ،دیته نه ګوري چې داوخت دسلام اچولودی کنه ؟که ذکروي ، که تلاوت وي که خطبه وي که اذان وي اوکه دغه رنګه بل شی ،نوهم دوی یوه ، بله خواتیریږي راتیریږي اوخلګوته سلامونه اچوی اوحال دادی چې دعبادت پروخت (یعنی که ذکر وی ، که لمونځ وی اوکه دغسي نور) دسلام ویل منع دی ؛ دغه رنګه که یوڅوک په ګناه . لګیاوي ، هغه ته هم سلام مه اچوئ ځکه چې دګنهګارعزت کول روانه دی ، اوسلام کول یوډول عزت دی.

دریم دپیشاب (اودس مات) پروخت اودخوراک، چنباک پروخت هم سلام بايدوانه چول شي.(معاشرت کی حقوق/۲،۷مخونه)

خلاصه داشوه چې فقهاؤ رحمة الله علیهم په دووځایو کي سلام اچول منع کړي دي: لومړی: کله چې یوڅوک په عبادة کي مشغول وي.

دوهم: کله چي څوک په معصیت (گناه) کي مشغول وي

دریم: کله چي څوک دبشري حاجت په پوره کولو مشغول وي.

(الکلام الحسن ۱۱۷مخ)

مسئله :- ځیني خلک ځوانوښځوته سلام وراچوي يادهغوی سلام ته ځواب وايي، اوحال دادی چي فقهاؤ نامحرمی ځواني ښځې ته سلام وراچول اودهغې سلام ته ځواب ويل دواړه منعه کړي دي.

(اصلاح الرسوم)

یوه ټوکه :-یوچاپه یوځای کي ددې لپاره چي دسلام غلط ډولونه مسخره کړي ډیره په زړه پوري خبره وکړه هغه داسی ؤچي دغه نفر یومجلس ته ورغی اوورته ویې ویل چې زماسجده قبوله کړئ، هغوخلکوپه حیرانتیاسره ورته وویل چي داڅه چټیات وايي؟

نموړي نفروته وویل چې دلته راتلونکي خلک په مختلف ډول اوطریقه سلام اچوي، څوک وايي ادب مي قبول کړه څوک وايي قربان دی شم، څوک وايي له بدوسترگوپه امان شي، اونوبیادغه رنگه نوري خبري کوي آن داچي ماته ټول الفاظ ختم شول، نوماله ځان سره فکر وکړ چې زه اوس څه وکړم؟ وروستوله ډېره فکره دي نتیجې ته ورسیدم چي بغیرله سجدي بل څه راته پاته نه ؤ، نوځکه

مي داسي وويل خولنده داچي په سلام کي بايد له شريعت څخه خلاف لفظونه استعمال نشي. (وعظ الارتياب)

مسئله :- کله خولادارنګه نادره هم پيښيږي .يوطالب العلم خپلې مورته راغی اوسلام ئي ورباندی واچاوو ، موربي په ځواب کي کاره وکتل اوپه درانه طبيعت يي ورته وويل چي زويه ! دادی ډيره بی تميزي وکړه ، لږپه ادب خبري کوه. محترمو اداپه يادساتئ چې سلام ته بې تميزي ويل کفر دی ،ځکه چي سلام ته بې تميزي ويل په حقيقت کي د نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم سنتوته بې تميزي ويل دي ، اوهغوته بې تميزي ويونکی کافردی که هغه له دغه عمل څخه توبه ونکړي نوپه اسلامي حکومت يي وژل واجب دی . (تسهيل المواعظ /۲توک/۳۲۹مخ)

دمصافحي غلطياني :

مسئله :- خلک دافکر کوی چې مصافحه (يوبل ته لاس ورکول) يوضروري شی دی ، خوحال دادی چې هغه دغومره ضروری نه ده ، دفقهاؤقول دليل دی چې هغوی صراحتاً داويلي دي چې په فلاني اوفلانی ځای کي سلام مه واياست له هغوڅخه يوداهم دی چی که څوک اوبه څښي ياڅه شي خوري نوهغه ته سلام مه وراچوئ دغه رنګه که څوک وظيفه کوي ياقرآن کريم وايی نوپه هغه صورة کي هم فتوی داده چې سلام مه ورباند ی اچوئ په دغه ډول نورځايونه هم شته چې سلام اچول پکي منعه دی . اوحال داده چې بنفسه سلام تر مصافحي ډيرضروري دی.

په حديث شريف كې راغلى دى: (ان من تمام تحياتكم المصافحة) مطلب يې دادى: چې مصافحه تمامونكې دسلام ده ، نودسلام لپاره چې كومې قاعدې دى ، نودمصافحې لپاره خوبايدپه طريقه اولى سره دغه قاعدې وي ځكه چې مصافحه دسلام تابع ده ، دمثال په ډول فقهاؤ رحمة الله عليهم ليكلي دي چې داذان پروخت ، دخوراک ، څښاک پروخت اودغه رنګه دنورمشغوليتونوپروخت بايدسلام وانه چول شى ، نوله دې څخه معلومه شوه چې په دغوځايوكې مصافحه هم نشته.

مسئله- نن سباكه له چاسره مصافحه ونه شى نوغصه كيږي ؛ يوورځ ماخپل سرتيتې اچولى ؤ اووظيفه مې كوله چې يونفرراغى اودمصافحې په نيت راته ودريدى ، ماورڅخه ستركې بندى كړې ترڅوهغه زمامشغوليت اومصروفيت ووينې اوولاړشي ،خوهغه بياهم هلته ولاړپاته شو، اواخيرېي راباندى رغ وكړ چې مصافحه ! ماهم بې له ځنډه ورته وويل وظيفه ! داسې خلګ هم شته چې خلګ تراووږوكشوي چې له ماسره مصافحه وكړه ، دنن سباخلكومصافحه ، مصافحه نه ده تيارغم دى. (حسن العزيز/۴ټوک/ ۴۳۰ مخ)

مسئله :- ډيرعلماء شته چې درخصتې مصافحه بدعت بولې مګرزموږ علماؤهغه روابللى ده ځكه چې درخصتې پروخت سلام خوپه نص ثابت دى اومصافحه تماموونكې دسلام ده نوله دې خاطره مصافحه هم رواشوه .(حسن العزيز/۴ټوک/۴۲۵مخ)

مسئله :- ځینې خلک له مصافحې وروسته لاس نیسې اونه ئې پریږدي ، له دې څخه تکلیف جوړیږي دچالاس خاماخاله ځان سره ساتل بد دی.

مسئله :- دغه رنګه په داسې وخت کي هم دمصافحې کول مسلمان ته تکلیف ورکول دی چې دهغه لاسونه بند وی.

مسئله :- که یوڅوک په کارلګیاوي له هغه سره مصافحه ښایي دهغه لپاره تکلیف وي ، اوپه دغسې یوحالت کی مصافحه کول سخت کارهم دي.

مسئله - هغه څوک چې په تیزۍ سره روان وي هغه هم باید دمصافحې کولو لپاره ونه درول شي.

مسئله - ډیرخلک داعادت لري چې له وعظ (نصیحت) څخه وروستو خاماخاله وعظ کونکي سره مصافحه کوي ، اوحال داوي چې دوی تروعظ له مخه هم له هغه سره لیدلی وی اودمصافحې اوسلام وخت په لاس ورغلی وي خودهغه باوجودیې مصافحه نه وی کړي ، نوداچې وروستومصافحه کوی دادوعظ لپاره یوډول خصوصیت شو په داسې حال کی چې په شریعت کي دمصافحې لپاره دوعظ تاکل اوخاصوالی ثابت نه دی ، نوبناءً ویلای شو چې داله یوې خوابدعت شو اوله بلې خواتکلیف (تسهیل المواعظ /۱توک /۵۸۵مخ)

مسئله :- ځینې خلک داسې کوي چې کله له چاسره مصافحه وکړی نوبیاخپل لاسونه ښکلوی دادکوم اصل له مخې نه بلکه دجهالت نتیجه اومکروه کاردی. (فتاوی رحیمیه /۲توک /۳۰۲مخ دشامی په حواله /۵توک /۲۳۷مخ)

مسئله- ځيني خلک دالسلام عليکم) ويلوپروخت په تندی باندی لاس نيسي ياټيټيږي ، او ځيني له مصافحي کولو وروسته خپل لاس پرسينه نيسي ، دا ټول کارونه بې بنياده اوله شريعت څخه خلاف دي. (غلاط العوام ۲۴۶مخ)

مسئله :- په يو حديث شريف کي راغلی دی چي يوصحابي فرمايي چي زمالاس د نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم په دواړو مبارکولاسونوکي ؤ،له دې څخه ثابتيږي چې په دواړو لاسوسره مصافحه کول سنت دي ، بدعت نه دی. (فتاوی رحيميه ۲توک/۳۰۹مخ)

مسئله :- يوبل ته د((السلام عليکم)) ويلو پروخت له هغه سره لاس مه پورته کوئ که اوريدونکی ليري وي ياسوکه نه اوری ، نوهغه ته دسلام اوازورسوئ اوکه بياهم په اوريدلو کي شک ، ، نوبيادسلام دلفظ دويلو ترڅنګ دلاس اشاره هم وکړئ. (فتاوی رحيميه ۲توک/۳۹۰مخ)

مسئله :- مصافحه په دواړو لاسو سره سنت ده ، اوغيرمقلدين چې کوم حديث وړاندی کوی ، له هغه څخه معلوميږي چې نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم په دواړولاسو نوسره مصافحه کړي وه ، ځکه خودصحابی لاس د نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم ددواړولاسونوترمنځ شو ، اوصحابي له نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم سره په يوه لاس مصافحه کړيده ،دغه حديث دصحابی ديولاس دمصافحی په باره کي قطعا نه ده ، ځکه چې کله له دواړوخواووپه دواړولاسوسره مصافحه کيږي نوحتماً به يولاس په منځ دنورولاسونوکي واقع کيږي اودلته دغه صحابې ض د نبی کريم

صلی الله تعالی علیه واله وسلم ددوولاسونوترمنځ ؤ،په دې سره مقصوددانه دی چې خلکوته وښايي چې ماله نبی کريم صلی الله تعالی علیه واله وسلم سره په يوه لاس مصافحه وکړه دصحابه کرامو په اړونداتصور هم نشي کيدلای چې نبی کريم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دی دمصافحې لپاره دواړه لاسونه پورته کړي وی اوهغودی ورسره په يولاس مصافحه کړي وای اودليل يې دادی چې امام بخاری رحمة الله علیه دغه رنګه يو اثرله عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالی عنه څخه نقل کړی دی اوبيايي له هغه وروستوهمدغه اثرددې دليل ګرزولی دی چې مصافحه بايدپه دواړولاسووي اوورسره يې دحضرت حمّاد رضی الله تعالی عنه عمل هم وړاندی کړی دی چې هغه داحاديثو معتبرعالم ، اوپه احاديثوکي اميرالمؤمنين حضرت عبدالله بن مبارک رحمة الله علیه سره په دواړو لاسو مصافحه وکړه ، نوکه مصافحه په يوه لاس سره سنت وای نودغومحدثينوحضراتوبه خامخاله دې څخه منعه کړي وای .امام بخاري رحمة الله عليه فرمايي: باب المصافحه قال ابن مسعود رضی الله تعالی عنه (عَلَّمَنِی رسولُ اللّٰه صلی الله علیه وسلم التَّشَهُّدُ وكفي بين كفيه)

حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله تعالی عنه فرمايي چې ماته نبی کريم صلی الله تعالی علیه واله وسلم التحيات(تشهد) راښووي ، په هغه حالت کي زمالاس د نبی کريم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دلاسونوترمنځ ؤ (په دې سره بايدپوه ياست چې دادتعليم موقع وه

څرنګه چې دبیعت پروخت وي)له هغه څخه وروسته امام بخاري رحمة الله علیه یوباب پرانستی دی (باب الاخذباليدين) یعني په دواړولاسونوسره مصافحه کول اودديې خبرې دسپيناوی اوثبوت لپاره یې دابن مسعود رضی الله تعالی عنه دغه اثر اودحضرت حمّاد رضی الله تعالی عنه عمل وړاندی کړی دی اوفرمایي : باب الاخذباليدين صافح حمّادبن زيدابن المبارک بيده. حدثناابونعيم قال حدثناسيف بن سليمان قال سمعت مجاهدا يقول حدثنى عبدالله ابن مخبره ابومعمر قال سمعت ابن مسعوديقول علمنى النبى صلى الله عليه وسلم وكفى بين كفيه التشهد كمايُعلمُنى السورة.
(بخاري /۲توک /۹۲۶مخ)

دامام بخاري رحمة الله علیه له دغي طريقي ښودلو څخه ډيره پوره څرګنده شوي ده چې مصافحه په دواړو لاسو سره وي. دغه رنګه شامی هم ليکلي دي: والسنة ان تكون بكتايديه.
(درمختار والشامي /۵توک / ۳۳۶مخ)

مجالس الابرارليکي: والسنة ان تكون بكتااليدين يعنى دمصافحی سنت طريقه داده چې په دواړولاسو سره وي ، دادابوالحسنات علامه عبدالحی لکهنوی رحمة الله علیه ليکنه ده : يعنی ټولوفقهاؤپه دواړولاسو مصافحه کولو ته سنت مصافحه ويلي ده ، له حضرت ابوامامة رضی الله تعالی عنه څخه روايت دی: قال قال رسول الله ﷺ اذاتفاصح المسلمان لم تفرق اكفيهماحتى يَغفرلهما.يعنی کله چې دوه مسلمان مصافحه سره کوي نودهغوی دلاسونو تر جلاکيدلوله

مخه دوی ته دګناهونوبخښنه کیږي .(انتهی) .داحدیث هم پر دې دلیل دی چې مصافحه بایدپه دواړولاسو وي ، ځکه که په یوه لاس سره وای نوبیابه د(اکفهما) پرځای د(کفاهما) لفظ وای . له پورتنیوټولو حدیثونواوخبروڅخه معلومه شوه چې دتابعینوپه زمانه کي هم دغه طریقه رواج وه. اودبخاري شریفې په حدیث کي چي حضرت عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالی عنه فرمایي: چې ماته نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دقرآن دسورة دښودلو په ډول التحیات رازدکاوو ، نوپه هغه حال کي زمالاس د نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ددوولاسونوترمنځ ؤ،له دې څخه معلومه شوه چې دادملاقات (لیدوکتو) مصافحه نه، بلکه دادښووني (تعلیم) مصافحه وه لکه چې تاسو به هم لیدلی یااوریدلی وي چي بزرګان کشرانوته دخاص شي دښودلو پروخت دهغویویادواړه لاسونه نیسی ،اوکه دغه مصافحه دملاقات هم وبولونوبیاهم پکي د نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم دواړه لاسونه پردې دلیل دی چي مصافحه بایدپه دواړولاسوسره وي ، اودایقیني اوقطعي نه ده چي رشتیابه هغه ابن مسعود رضی الله تعالی عنه نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ته یولاس ورکړي وي ، بلکه ډیرددې امکان دی چي هغه به هم دواړه لاسونه نبی کریم صلی الله تعالی علیه واله وسلم ته ورکړي ؤ ځکه چي د(کف) لفظ دواحدلپاره نه بلکه دجنس په معنی دی ـ دغه رنګه د((ید))دلفظ استعمال په عربي محاوره کي ،دقرآن کریم په

اياتونو کي اوهم په نبوي حديثونو کي دجنس په معنی ثابت دی. نو په دغه صورة کي يولاس هم د((يد)) اودوه لاسونه هم د((يد)) په ضمن اوشمول کي راتلای شی اوډيرداسی ځايونه شته چي ددوولاسونويادونه په ((يد)) سره شوي ده ، په دغه اعتبار چي په کوم حديث کي اخذباليد(په لاس مصافحه) راغلې دی هلته مرادورڅخه دانه دی چې مصافحه دي په يولاس وي بلکه ددواړوصورتونوامکان شته ، خوکه له کوم صريح اوصحيح حديث څخه داخبره معلومه شوه چې مصافحه په يوه لاس سنت ده نوهغه وخت به دفقهاؤ خبره پريږدو.اوبغير له دغه رنګه صحيح اوصريح حديث له پيداکيدلوبايددفقهاؤ قول معتبروګڼل شي اوعمل ورباندی وشی .والله اعلم (مجموعة الفتاوی مولاناعبدالحی الکهنوی اردومبوبه/۱۲ امخ پاکستان چاپ)

ددغه حديث په اړونددلوی محدث حضرت مولاناخليل احمدمهاجرمدني رحمة الله عليه يوه قصه په (تذکرة الخليل)نومی کتاب کي پردغه ډول راغلي ده :يوواردټانک سيمي ته تللی ؤ چې زه هم ورسره په دغه سفرکي ملګری وم ، هلته ورته داهل حديثو څونفره راغلل اوپه يوه لاس يې مصافحه وکړه ، خوهغه رحمة الله عليه ورته دخپل عادت سره سم دواړه لاسونه ورکړل اوپه مسکا(نرمه خندا) يې ورته وفرمايل ! مصافحه بايدداسي وي ؛ اهل حديث ورته وويل چې په حديث کي راغلی دی چې يوصحابی رضی الله تعالی عنه وايي: وکان يدي في يديه ﷺ يعنی زمالاس د نبی کريم صلی الله تعالی عليه واله وسلم ددواړو لاسو نو ترمنځ ؤ محدث کبير رحمة الله عليه بې

ځنډه ورته وفرمايل ، نودلته دنبوی سنتوتابع زه شو م اوکه ته ؟
(تذکرة الخليل ۲۰۴مخ)

نودي ته په فهم سره بايدووايوچي مصافحه په دواړولاسو سره سنت ده نه په يوه لاس . (فتاوى رحيميه ۴ ټوک)

حضرت مولنااشرف على تهانوى رحمة الله عليه فرمايي چې ځيني خلک داصلح (جوړه) بولي چي کله دوه نفرسره په جنګ شي ، نودرېيم ګړی سمدستی دوی مصافحي ته سره مجبور کړي اومصافحه ورباندی کوي که څه هم ددواړوخواوو زړونه يوبل ته ډک وي ، نوزه داوايم چي اول هغه دجګړي لامل (سبب) له منځه وباسئ (يعنى دجګړی دبياجوړيدلو امکان ختم کړئ) بياورباندی مصافحه کوئ کنه نوبغيرداصلی سبب له منځه وړلو مصافحه بې ګټې ده ، په دي سره ددواړوخواوو له زړونوڅخه غصه اودردنه وزي ، اوتر دې وروستوبياددوي ترمنځ وژني اوجګړي رامنځته کيږي .
(کمالات اشرفيه ۱ ټوک/۱۲۹مخ)

اللهم اجعل هذالي زادالاخرة واغفرلكاتبه وارزقه رفاقت حبيبك

في يوم يجعل الولدان شيباً ط

وصلى وسلم على محمدٍ عبدك ونبيك وحبينا